عارف زێرەڤان

بنگەهێن راستنڤیساندنا کوردیێ (کرمانجی)

ڤەگوهاستن ژ تیپێن لاتینی
مسعود خالد گولی

دهۆک 2002

دەزگەها سپیرێز یا چاپ و وەشانێ

خودانێ ئیمتیازێ: حافظ قاضی
سەرنڤیسەر: مؤید طیب

* کتێبا ژمارە: (٧)
* کتێب: بنگەهێن راستنڤیساندنا کوردیێ(کرمانجی)
* نڤیسینا: عارف زێرەڤان
* ڤەگوهاستن ژ تیپێن لاتینی: مسعود خالد گولی
* بەرگ: نزار رشاد
* سەرپەرشتیارێ چاپکرنێ: زاگرۆس محمود
* چاپا ئێکێ
* چاپخانە: وەزارەتا پەروەردێ ـ هەولێر
* ژمارا سپاردنێ: (٣٩) سالا ٢٠٠٢
* تیراژ: (١٠٠٠) دانە

(مافێن چاپکرنێ دپاراستینە)

عارف زێرەڤان

بنگەهێ راستنڤیساندنا کوردیێ(کرمانجی)

چاپا یەکێ یا ڤێ پەرتووکێ ب رێنڤیسا لاتینی ژ لایێ
نڤیسەر(عارف زێرەڤان)ی ڤە هاتیە چاپکرن:

* ل باژێرێ «ستۆکهۆلم»ێ
* ژ وەشانێن وەشانخانا «نەفەل»
* ل چاپخانا (Kristianstads Boktryckeri AB)
* ل سالا ١٩٩٧ێ
* گرافیکێ چاپا یەکێ یا پەرتووکێ: نەفەل
* ISBN: 91 973195 0 3

ژ میرێ کرمانجیا مۆدەرن

میر جەلادەت ئالی بەدر ـ خانی رە

«مە زانی کۆ خوەسەریا مە، د زمانێ مە دەیە و ئەم ب تەنێ ب هینبوونا خوەندن و نڤیساندنا زمانێ خوە و ب پاراستنا وی، د جڤاتا ملەتان دە، وەک ملەتەکی خوەسەر دکارن بژین و پایەدار بن.»

جەلادەت ئالی بەدر ـ خان

نێڤەرۆک

گۆتنەکا فەر.. **١٣**

کتێبا چاڤ ـ بەر ـ ب ـ پاشەرۆژێ.. **١٥**

پێشگۆتنا نڤیسکاری.. **١٨**

I. راچاندنا تەکستێ

سەرنڤیس.. **٢٥**

نێڤەرۆک.. **٢٩**

پاراگراف.. **٣٣**

دەستپێکرن د پاراگرافێ دە.. ٣٣

نیشانکرنا پاراگرافەکا نوو.. ٣٨

ژێگرتن و ڤەگوهۆستن.. **٤٢**

فۆرما کلاسیک یا ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ د کوردیێ دە.. ٤٢

نیشانکرنا ژێگرتنێ.. ٤٤

ژێگرتن د ژێگرتنێ دە.. ٤٧

گوهۆرتن د ژێگرتنێ دە.. ٤٨

ئقتباس.. ٥٢

بەرسڤ و دیالۆگ ٥٣
ڤەگوهۆستنا دیرەک و ئەندیرەک ٥٧
کورتەڤەگوهۆستن ٥٨
ڤەگوهۆستنا هزرکری، ڤەگوهۆستنا گشتی ٥٩
تەکستێن خوەسەر ٦١
دەقاندن ٦١
تێبینی و پاشنۆت ٦٣
نڤیساندنا سەرکانیان ٦٤
لیستەیا ناڤێ سەرکانیان ٦٦
پرۆتۆکۆل ٦٩
نامە ٧١
نیشانکرن د تەکستێ دە ٧٦

II. نڤیساندنا ناڤێن کەسان، گردەک، هوورەک، هەژمار، تەوانگ، ڤەقەتاندەک و کورتەکان

ناڤێن کەسان ٨٠
گردەک یان هوورەک ٨١
د دەستپێکا کۆمەکێ دە ٨١
پشتی نقتەجۆتێ ٨٢
د ناڤ و هەڤەناڤان دە ٨٤

سەرەناڤ... ٨٤
ناڤێن جهێن جۆگرافیک یێن تایبەتی.. ٨٦
هەڤەناڤێن نەسل و گرووبان... ٨٧
ناڤێ رێخستن، شرکەت و یێن وەکی وان..................................... ٨٩
ناڤێ دائرەیان، و دەسگەهێن برێڤەبر...................................... ٩١
بێژەیێن کۆ ژ ناڤێن خوەسەر چێبوونە...................................... ٩٥
د بێژەیێن دەمدیارکەر دە.. ٩٧
د جهێن دی دە... ٩٩
هەژمار.. **١٠٣**
رەقەم یان تیپ؟.. ١٠٣
سەنفاندنا هەژمارێن مەزن.. ١٠٥
سەنفاندنا نمره و هەژمار(ێن سال)ان....................................... ١١٠
نێڤبەر... ١١٢
رەقەم و تیپ پێک رە.. ١١٣
ژمارناڤێن بنگەهی... ١١٤
تەوانگا ژمارناڤێن بنگەهی... ١١٤
ژمارناڤێن رێزێ.. ١١٧
نیشاندەکا دەهێکێ... ١٢١
ئاگاهداریێن دەمی... ١٢٢
مقدار.. ١٢٥
پێکڤەنڤیساندنا هەژمار و بێژەیان.. ١٢٥

تـەوانـگ **١٢٦**
تەوانگا پرۆناڤان.. ١٢٧
تەوانگا ناڤـدێرێن بناڤكری.. ١٢٩
تەوانگا ناڤـدێرێن نەبناڤكری.. ١٣٢
ڤەقـەتاندەك **١٣٣**
ڤەقەتاندەكێن ناڤدێرێن بناڤكری.. ١٣٣
ڤەقـەتاندەكێن ناڤـدێرێن نـەبناڤكری.. ١٣٤
تەوانگا ڤەقەتاندەكێن، ناڤدێرێن نەبناڤكری.. ١٤١
كـورتەك **١٤٥**
ليـستـەيا كـورتـەكێن ئادەتی.. ١٤٥
هەڤـەناڤێ پیـڤـانان.. ١٤٨
كـورتەكێـن بگردەك.. ١٤٩
هنەك كـورتـەكـێن دی.. ١٥١

III. نقتەشانی

ڤـالاهی **١٥٦**
. **نقـتـە** **١٥٩**
د پاشیا كۆمەكێ دە.. ١٥٩
د نێڤ و پاشـيا كـورتـەكان دە.. ١٦٢
د نێڤبەرا هنەك رەقـەمان دە.. ١٦٢

سێ نقــتــە(...) ١٦٥
؟ نقتەپرس **١٦٧**
د پاشیا کۆمەکان دە ١٦٧
پشتی بێژەیەکا بتەنێ ١٦٨
! نقتـەبانگ **١٦٩**
مرۆڤ نقتەبانگێ دانایه پشتی ١٧٠
پشـتی بێژەیا بتـەنێ ١٧٢
، بهنۆک **١٧٣**
بنگەهێ سـەرەکـە ١٧٣
ژ بۆ پێکڤـەگـرێدانێ ١٧٣
ل دۆر نێڤبرێن وەکی پارانتەسان ١٧٦
ل دۆر هنەک ئدیۆمێن سەربخوە ١٧٧
ل دۆر هەڤۆکێن نێڤبر ١٧٩
بهنۆکا مـانەگوهۆر ١٧٩
بهنۆک د رەڤـەمـان دە ١٧٩
؛ نقتەبهنۆک **١٨٠**
: نقــتــەجـوت **١٨٢**
– خێزکا ئاخافتنێ **١٨٦**
ژ بۆ ڤێسـە، نێڤبر و لێ زێدەکرنان ١٨٧
ژ بۆ بەرسڤێ – وەکی خێزکا بەرسڤێ ١٨٨
بکارئانینا ل جـهـێن دی ١٨٩

ـ بـەنـدک...	**١٩٢**
ژ بۆ ڤـەکـیـتـێ...	١٩٢
د پێکڤـەگـرێدانان دە..	١٩٢
وەکی بەشـەک ڤـەشـارتی ژ بێژەیێ................................	١٩٤
بکارئانینا بەندکێ ل جهێن دی....................................	١٩٥
( ) کـەڤـانەک...	**١٩٦**
ل دۆر نێڤبر و لێ زێدەکرنان..	١٩٦
ل رەخ نیشـاندەکێن دی یێن ڤـاڤـێرکرنێ..........................	١٩٧
پارانتـەس د پارانتـەسێ دە..	١٩٨
کەڤانەکا راستێ..	١٩٩
[ ] گوشـەکەڤانەک...	**٢٠٠**
{ } کەمبەرکەڤانەک...	**٢٠٢**
» « نیشاندەکا ژێگرتنێ...	**٢٠٣**
ل دۆر ژێـگـرتـنـێ..	٢٠٤
ل دۆر ناڤێ بەرهەم و ناڤــان.......................................	٢٠٥
ژ بۆ بێـژە یان ئدیۆمـەکێ بدە دیارکرن.............................	٢٠٦
ل دۆر نیشـاندەکێن ڤـاڤـێرکرنێ یێن دی...........................	٢٠٨
ل دۆر بەشـەک ژ بێـژەیەکێ..	٢٠٩
وەکی نیـشـاندەکا دوبـارەکرنێ.....................................	٢١٠
(ʼ) ئاپۆسـترۆف...	**٢٢١**
وەکی نیشاندەکا ژێ ئاڤێتنێ..	٢١١

وەکی نیشاندەکا تەواندنێ.. ٢١٢
وەکی نیشاندەکا ژێگرتنێ... ٢١٤
ئاکسەنت.. ٢١٥
(´) ئاکسەنتا ئاکووت.. ٢١٥
(`) ئاکسەنتا گراڤ... ٢١٥
/ خێزەکا خوەهر... ٢١٦
وەکی ئالتەرناتیف.. ٢١٦
ب مانەیا «هەر...».. ٢١٦
د ئاگاهداریێن دەمی دە... ٢١٧
بکارئانینا وەکی دی.. ٢١٧
\ خێزکا خوەهر یا پێش و پاش.. ٢٢٠
§ نیشاندەکا پاراگرافێ.. ٢٢٠
٪ نیشاندەکا سەدێکێ و.. ٢٢٠
.٪ نیشاندەکا هزارێکێ.. ٢٢٠
هنەک نیشاندەکێن دی.. ٢٢١
نیشاندەکێن ماتەماتیکێ.. ٢٢١

IV. سەرڤەهی

هەرفێن ترانسلیتەراسیۆنێ... ٢٢٥
دەنگدێر... ٢٢٨

١. دەنگدێرێن کــورت.. ٢٢٨
٢. دەنگدێرێن درێژ.. ٢٢٩
هنەک نیشـاندەکێن دی.. ٢٢٩
نیشاندەکێن سەراستکری.. ٢٣٢

فەرهەنگۆک.. ٢٣٧
سەرکانی.. ٢٤٣
ئەندەکس.. ٢٤٥

گۆتنەکا فەر

من د پێشگۆتنا پەرتووکا «ئەلفابەیا کوردی و بنگەهێن گرامەرا کوردمانجی یا جەلادەت بەدرخانی»دا کو ل سالا بۆری مە دابوو چاپکرن، گۆتبوو، کو ئەز دێ بەردەام بم لسەر ڤەگوهاستنا پەرتووکێن ب نرخ ژ رێنڤیسا لاتینی بۆ رێنڤیسا عەرەبی و گرنگیا پێرابوونا ب ڤی ئەرکی ژی مە تێدا دابوو خویاکرن.. بۆیە ژی هەر ژ دەمێ ئەز ژ وێ پەرتووکێ تمام بوویم، ئێکسەر من دەست دا ڤەگوهاستنا ڤێ پەرتووکا د دەستێن وە دا و سوپاس بۆ خودێ، ڤایە ڤێ پەرتووکێ ژی ب خێرا وەشانخانا «سپیرێز» و سەرنڤیسەرێ وێ هێژا «مؤید طیب» رۆناهیا چاپێ دیت و چاڤێن خوەندەڤانا پێ شاد بوون.. ب وێ هیڤیێ کو مفایەک بۆ وە ییێن هێژا تێدا هەبت، ئەز دێ گرنگیا ڤێ پەرتووکێ د چەند دێران دە دەمە بەرچاڤێن وە.

هەروەکی هوین ژی دێ د ڤێ پەرتووکێ دا بینن؛ ئەڤ پەرتووکە ژ چوار پشکان پێک دهێت و هەرچەندە هەر پشکەک ب تنێ یا خوەسەر و گرێدایی بابەتەکێ تایبەتە، لێ ژ لایەک دیڤە هەر چوار پشک د هەڤگرتی نە و نەتنێ د خزمەتا نڤیسینەکا رێکوپێک دە نە، بەلکو رێبازێن بنگەهین بۆ راستنڤیساندنا کوردیێ.

رەنگە ئەز شاش نەبم هەگەر بێژم ئەڤ پەرتووکە، پەرتووکەکا ئێکانەیە کو هۆسا ب تێر و تەسەلی لسەر بنگەهێن راستنڤیساندنا کوردیێ ب زمانێ کوردی گەهشتبتە دەستێن مە و ئەز ب باوەرم کو خوەندەڤانێن هێژا ژی دێ ڤێ شەهدەکییێ دەن.

هەر ژ ناڤێ پەرتووکێ بخوە دیارە کو هەر سێ کەسێن (نڤیسەر، راستڤەکەر و دەرهێنەرێن هونەری) دێ مفای ژێ بینن، ئەڤ راستی یە ژی لدەمێ خواندنێ دێ بۆ وە ییێن هێژا خویا بیت کو ژ بلی نڤیسەران، دەرهێنەرێن هونەری(مصمم) کو د بوارێ رۆژنامەڤانی و راگەهاندنێ دا کار دکەن یان ب تەصمیمکرنا پەرتووکان رادبن، دێ مفای ژ پشکا ئێکێ یا پەرتووکێ بینن. و ژ بلی نڤیسەران، راستڤەکەر(مصحح) ژی دێ مفای ژ پشکا چوارێ یا پەرتووکێ بینن. ئەڤە و ژ بلی ڤان دو پشکان، هەردو پشکێن دوێ و سێییێ ژی دێ د سودمەند بن بۆ هەمی نڤیسەر و زمانزانێن کو ب کوردی دنڤیسن. هەروەسا هەر چوار پشک ب هەڤرە، دێ ئێک ژ ژێدەرێن هەرەگرنگ بت بۆ خوەندەکارێن زانکۆیێ و پویتەپێدەرێن زمانەڤانییێ.

ل دوماهییێ ب فەر دبینم کو سوپاسیا هێژا «محمد عبدالله»ی بکەم بۆ پێداچوون و راستڤەکرنا ڤێ پەرتووکێ، هەروەسا سوپاس بۆ بەرێز «مؤید طیب» ژی کو ئەڤ پەرتووکە دانایە بەر دەستێ من و وی ژی ژ لایێ خوەڤە پێداچوونەکا دی لسەر پەرتووکێ کریەڤە و شاشییێن مایی راستڤەکرین.

مسعود خالد گولی

٢٠٠٢/١/٥

کتێبا چاڤ ـ بەر ـ ب ـ پاشەرۆژێ

«شەرما مەزن ئەوە کۆ مرۆڤ
نەزانیێ خوەندن و نڤیسـاندنا
زمانێ خوە بە.»

هاوارا

ژ وان کێم کوردان کۆ ب زمانێ خوە دخوینن و دنڤیسن، بێگومان کەسێن وسا دێ هەبن کۆ دێ ببێژن «کتێبەکە وسا بۆ چ تشتی باشە»؟ سەد جاران مخابن هنەک کورد هەنە کۆ دبێژن «بلا کوردستانەکە سەربخوە بێتە دامەزراندن، و پاشێ ئەمێ دەست پێ بکن، ل زمانێ خوە ب خوەدی دەرکەڤن». ژ بەر کو نائێتە زانین، کا کوردستانەکە سەربخوە دێ قەت بێتە دامەزراندن ئان نا، گۆتنەکە وسا ڤێ مەعنایێ دگهینە، کۆ نیەتا وان کەسان قەت تنە ب زمانێ کوردی یێ شیرین ڤە مژوول بن. و جهێ داخێ یە، گەلەک کورد هەنە کۆ قەت باوەر ناکن کۆ وەلاتەکێ کوردی دێ چێبە.

زمانێ کوردی هێژ زمانەکێ زێندی یە، بەلێ، لێ پەروەردەکرنا زارۆکێن کورد تم و تم ب زمانێن بیانیانە. ئەڤ راستیا تال گەفەکە مەزن ل سەر پاشەرۆژا زمانێ کوردی پێک تینە. زمانێ کوردی چما بۆ پەروەردەکرنا زارۆکان و خوەندەکارێن زانینگەهان نەئێتە ب کار ئانین؟ ل هندەک دەڤەرێن کوردستانا عراقێ و ل ئەرمەنستانێ ئەڤ یەک خەون نینە، راستی یە! چ ل سلێمانیێ و چ ل ئێریڤانێ، کورد هەنە کۆ ل خوەندنگەهێ هینی راستنڤیسا زمانێ کوردی بوونە.

دبێـژن کـۆ سـیـه ـ و ـ پێنج ملیـۆن کـورد هەنە. ژ وان (٣٠-٣٥)ملیـۆن کوردان، ب هەزاران کورد هەنە کۆ ب ڤی زمانی دخوینن و دنڤیسن. د هەژمارا ٢٢یێ یا کۆڤارا «نوودەم»ێ دە، فرات جەوەری دنڤیسە کۆ «هەڤالەک ل سەر ناڤێ وەقفەکە کوردی ژ ترکیەیێ هاتبوو سوێدێ. وی ژ بۆ ل ـ سەر ـ لنگان ـ مایینا وەقفێ ژ کوردێن ل سوێدێ داخوازا ئالیکارییێ دکر. یەک ژ داخوازێن وی، ژ بۆ کورسێن زمانێ کوردی، پەیداکرنا دو مامۆستەیان بوو. ڤێ رەوشا ها ژی پر دامە فکراندن. پشتی ئەڤقاس خەبات، ئەڤقاس خوین، ئەڤقاس ویرانی، ئەڤقاس کۆچبەری هێ ژی پەیداکرنا دو مامۆستەیێن کوردی زەهمەتە. ئەز نزانم، گەر سبە دوسبە ژ نشکێڤە هەوجەداریا مە ب دەه هەزاران مامۆستە چێببە، ئەمێ چ بکن» ؟

د دەست و دارەکێ هند دژوار دا، جهێ دلخوەشبوونا مە گشکانە کۆ رەوشەنبیرەکێ کورد وەک عارف زێرەڤانی هەر هەیە، کەسێ کۆ هێڤیا خوە ژ دەست نەدایە، کۆ خەیالشکەستی نینە، و کۆ دەڤ ژ خەباتێن خوە یێن گرنگ بۆ پێشڤەبرنا زمانێ کوردی وەک زمانەکێ چاندی(کـوولتـووری) و یێ پەروەردەکـرنێ بەرنەدایە. ئارف ل بەندا دامەزراندنا وەلاتەکێ کوردی نامینە ـ بەرەڤاژی، ژ مێژڤەیە کۆ وی دەست ئاڤێتیە خەباتێن خوە یێن ب نرخ و هێژا. بۆ من شەرەفەکە مەزنە کۆ ئەز ڤێ کتێبا چاڤ ـ بەر ـ ب ـ پاشەرۆژێ پێشکێشی وە یێن خوەندەڤان بکم. رۆژەکێ ژ رۆژان، ئەمێ هەمی هەوجەدارێن ڤێ پرتووکێ بن، و د خوەندنگەهێن کوردی دا ئەمێ وێ ب زارۆکێن خوە بدن خوەندن.

بەری کۆ ئەم بگهنە وێ قۆناخێ، کار و ئەرکێ مە هەمیان زەهفە. دڤێت کۆ ئەم نوو ـ نفشەکێ مامۆستەیان ـ مەزن بکن و پەروەردە بکن. و دڤێت کۆ ئەم ئاستەنگێن د ناڤ مەژیێن خوە دا ژ ناڤ ببن: کوردێن کۆ ل ئەورووپایێ یان ل ئەمریکایێ دژین چما ب

زمانێ خوە ناخوینن؟ هنجەتا وان چ یە گەلۆ؟ ما ل ئەلمانیایێ جەندرمەیێن ترک دێ ئێرش ببنە سەر مالا وان و وان باڤێژنە گرتیگەهێ ژ بەر کۆ د مالا وان دا کتێب و کۆڤار و رۆژنامەیێن کوردی هەنە؟! چما ئەو ب سەربلندی ب وی زمانی ناپەیڤن و ب زارۆکێن خوە نادنە خوەندن و نڤیسین؟ مەگەر دیتنێن دژمنان دەرهەقا زمانێ کوردی دا کەتنە ناڤ مەژیێ کوردان ب خوە.

لێ ئەڤ بیر و هزرێن بێ فەیدە ل نک ئارفێ نڤیسکار، ئارفێ رۆناکبیر، عارفێ مامۆستا نائێنە دیتن. ل سەر هەمی ئاستەنگێن ل ریا کوردان را، ئارف ریا خوەندنا زمانێ کوردی بۆ مە هەمیان خوەش دکە. ئەڤ بەرهەما نوو جهێ سەرفرازیا مە گشکانە!

Dr. Michael L. Chyet

سەرنڤیسکارێ بەشا کوردی

یا دەنگێ ئەمەریکایێ

پێشگۆتنا نڤیسکاری

چاوا کو راستاخافتن هنەرەکە، وەلێ راستنڤیساندن ژی هنەرەکە و بێیی زانینا بنگەهێن راستنڤیساندنێ مرۆڤ نکارە تەکستەکێ بنڤیسینە کو خوەندەڤان باش بکارە فێم بکە.

ئەرکا بنگەهێن راستنڤیساندنێ ئەوە کو (بێیی بهیستنا دەنگان، تۆنێ ئاخافتنێ و رەفتارێن گەودەیێ) رامانەکێ ب هەمی خوەسەرییێن خوە ڤە، ب رێیا چاڤان و خوەندنێ، بگهینە خوەندەڤانان و خوەندنێ هێسانی بکە.

ژ بۆ دانینا بنگەهێن راستنڤیساندنێ، ب گەلەمپەری، دو فکر ئان خەتێن سەرەکە هەنە: رێبازێن گرامەرێ و ترادسیۆن

هنەک زمان، ل گۆر رۆلا کو بێژە د کۆمەکێ دە دلەهیزە قیمەتەکێ ددن بێژەیێ و دبێژن بلا ئەو بێژە ل گۆر بنگەهێن گرامەرێ بێن نڤیساندن. زمانێ فرانسی و سوێدی و جەلادەت ئالی بەدر ـ خان خوە دسپێرن رێبازێن گرامەرێ. ئەو، ژ ترادسیۆنان پرتر، ل گۆر گرامەرێ دفکرن. بۆ نموونە هەڤەناڤان ب هوورەکێ دنڤیسین.

هنەک زمان ژی، گۆر کلاسیکێن خوە یێن کەڤن دچن و ترادسیۆنان دکن بنگەهـ. زمانێ ئنگلیزی خوە دسپێرە ترادسیۆنان. ترک وەکی ئنگلیزان دکن. د ڤان زمانان دە هەڤەناڤێ هەیوانان ب هوورەکێ، لێ هەڤەناڤێن گرووبێن مرۆڤان ب گردەکێ تێن نڤیساندن.

ژ ئالیێ گرامەر و سپەهیبوونا گرافیکا تەکستێ ڤە بنگەهێن زمانێ فرانسی، سوێدی و یێن کو جەلادەت ئالی بەدر ـ خانی ب کار ئانینە ژ یێن ترکی و ئنگلیزی چێترن. من

ژی پرتووکێ ده خوه سپارتیه رێبازێن گرامەرێ.

ژ بەر کۆ کلاسیکێن مە یێن کەڤن نە ب ئەلفابەیا زمانێ کوردی یا لاتینی هاتنە نڤیساندن، ئەم نکارن خوه بسپێرن وان. د دەستێن مە دە، شوونا کلاسیکان، چەند کۆڤارێن کۆ جەلادەت ئالی بەدر ـ خان و کامران بەدر ـ خانی دەرێخستنە هەنە. خەتا وان ژی، ب گشتی، خەتا رێبازێن گرامەرێ یە.

د داویا سالێن هەشتێیێ دە ئەز پێ هەسیام کۆ د وارێ راستنڤیساندنێ دە تەڤلهەڤیەک هەیە. هەمی کۆڤار و رۆژنامێن ب کرمانجیێ دەردکەتن وەکی ئێک نەدنڤیسین و هەر نڤیسکارەکی/ێ بنگەهێن راستنڤیساندنا وی زمانێ بیانی یێ کۆ وی/وێ دزانی ب کار تانین.

ژ بۆ تەسبیتکرن و پێشنیارکرنا هنەک بنگەهان ژ کوردیێ رە، من سباتا ۱۹۹۵ێ دەست ب لێکۆلینەکێ کر. من ئەولی بنگەهێن راستنڤیساندنا زمانێ فرانسی، ئنگلیزی، سوێدی و ترکی پەیداکرن. پاشێ ژی من هەمی هژمارێن «هاوار»، «رۆناهی» و «رۆژا نوویێ» ب هووراهی بەرچاڤکرن، دا بزانم کا جەلادەت ئالی بەدرـ خان و برایێ وی کامران ئالی بەدرـ خانی چ بنگەه ب کار ئانینە.

ژ من رە گەلەک زوو دیار بوو کۆ جەلادەت ئالی بەدرـ خانی هەما بێژە ٪۹۵ بنگەهێن فرانسیێ ب کار ئانینە. بنگەهێن فرانسیێ و سوێدیێ ب هنەک فەرقێن گەلەک کچک وەکی ئێکن. بنگەهێن ترکی و ئنگلیزیێ ژی ب هنەک جداهیان وەکی یێکن.

ب ڤێ لێکۆلینێ جارەکا دی مەزناهیا جەلادەت ئالی بەدرـ خانی وەکی زمانزان و رەوشەنبیر دەردکەڤە مەیدانێ. دگەل هنەک ڤەدەریان ئەو د بکارئانینا بنگەهان دە

مستەقرە و هەتا نهۆ ژی من ت نڤیسکار نەدیتیە کۆ بنگەهان وەکی وی سەراست ب کار بینە.

د ڤێ کتێبێ دە، هنگی ژ من هاتیە، من تەرمینۆلۆژیا جەلادەت ئالی بەدرـ خانی ب کار ئانیە. هەگەر من کوردیا تەرمەکێ پەیدا نەکربە، من ناڤەکێ راڤەکەر ژێ رە دیتیە و ژ فەرهەنگۆکان دیار دبە کا مەعنەیێن وان چ نە.

جەلادەت ئالی بەدر ـ خانی «کۆمەک» ژ بۆ «جملە: cümle» و «هەڤۆک» ژ بۆ «یان جملە ـ یا: yan cümle-ya» ب زمانێ ترکی ب کار ئانینە. پشتی جەلادەت پرانیا کوردان دەست پێ کرنە کۆ «هەڤۆکێ» ژ بۆ هەردویان ژی ب کار تینن. من وەکی جەلادەت کریە، دا فەرقا وان دیار ببە.

هەروها من گهانەکا «کۆ: ko»یێ ژی وەکی جەلادەتی نڤیساندیە. هەم جەلادەتی و هەم کامرانی هەتا مرنا خوە ژی ئەڤ گهانەک وەکی «کۆ: ko» نڤیساندنە. ژ بەر کۆ «u» د ئەسلێ خوە دە د کوردیێ دە نینە(مرۆڤ دکارە «kwirdî» ژی بنڤیسینە) و دەنگەکێ بیانی یە. معادلێ وی دەنگی د کوردیێ دە «wi»یە. د هنەک بێژەیان دە ئەڤ «wi» پێک ڤە کەلایی نە و بوونە «u» (kurd, kuştin, kulav)، د هنەک بێژەیان دە ژی «w» کەتیە و «i» مایە(gihan, kirmanc, kirm, hingivî). ژ بەر کۆ «o»یا د «ko»یێ دە نە ئەو «wi»یا پێکڤەکەلایی یە نکارە ببە «u». پشتی مرنا جەلادەتی و کامرانی ب چ ئاوایی «ku» بەلاڤ بوو ئەز نزانم.

هەتا کۆ ژ من هات، من نموونەیێن خوە ژ تەکستێن کۆ جەلادەت ئالی بەدر ـ خانی ب خوە نڤیساندنە، بژارتن. من گوهۆرتن د تەکستێن جەلادەتی و برایێ وی کامرانی دە نەکرن، دا خوەندەڤان بزانن کا وان بنگەهێن راستنڤیساندنێ چاوا ب کار ئانینە.

هێژایی گۆتنێ یە کۆ جەلادەتی و کامرانی ژ بۆ نڤیسارێن خوە ناڤێن مستەعار ب کار

ئانینە. هنەک ژ ناڤێن جەلادەتی ئەڤن: هەرەکۆل ئازیزان، باڤێ جەمشید، باڤێ جەمشید و سینەم ـ خانێ، نێرەڤان، هاوار، خوەییێ هاوارێ، سترانڤان و سترانڤانێ هاوارێ. کامرانی ژی ئەڤ ناڤ ب کار ئانینە: رەملدار و کەڤنەزان

من د تەکستێن ژ زمانێ سوێدی هاتینە وەرگەراندن دە ژی گوهۆرتن نەکرن. لێ بەلێ هەچی تەکستێن ژ ترکیێ هاتینە وەرگەراندن ل گۆر وان بنگەهێن کۆ من راست دیتنە هاتنە نڤیساندن.

د ت زمانان دە بنگەهێن راستنڤیساندنێ سەدێ سەد نە وەکی ئێکن. بۆ نموونە سوێدی نیشاندەکا ژێگرتنێ ب سێ ئاوایێن جدا دنڤیسین. بنگەهێن کۆ من نڤیساندین نە مِتلەقن. دگەل ڤێ یەکێ ژی ئەز ڤان بنگەهان دپارێزم و باوەر دکم پشتی کۆ وە ئەڤ کتێب خوەند هۆن دێ نەکارن وەکی بەرێ بنڤیسن، هۆن دێ بنگەهێن نڤیساندنا خوە، هنەک ژی بە، بگوهۆرن.

دبە کۆ ناڤێ ڤێ کتێبێ هنەکێ ل وە خەریب بە. ژ بەر من بێژەیا «کوردیێ» تەواندیە. ئەڤ شکلە تەواندنا ناڤدێرێ زمانان ل هەمی دەڤەرێن کوردستانێ نە بلاڤە. لێ بەلێ هەگەر ئەم ل گۆر بنگەهێن گرامەرێ بفکرن «کوردی» ناڤدێرەکا مێ یە کۆ دڤێت ب «ê»یێ بێت تەواندن. دێ ژ وە رە نە خەریب بە کۆ ئەز ببێژم «تو هەفت سالان ل ئنگلتەرەیێ مایی و تە ت ژ ئنگلیزیێ چێنەکر».

گاڤا کۆ مەبەستا مرۆڤ نەزانینا بێژەیەکێ ب زمانێ کوردی بە، هنگێ مرۆڤ دکارە ببێژە «ئەز ب زمانێ کوردی نزانم ناڤێ رۆبۆتان چ یە». لێ بەلێ هەگەر مەبەستا مرۆڤی زمان ب خوە بە، یانی مرۆڤ زمانی یەکجار نەزانە هنگێ دڤێت مرۆڤ ببێژە «ئەز

کوردیێ نزانم». چاوا کو هۆن دکارن بێژن «کوردیا من نه باشه» وەلێ هۆن دکارن بێژن «ئەز کوردیێ نزانم». د هەر دو ئاوایان دە ناڤدێر هاتیە تەواندن.

وەکی کو وە ل ژۆرێ فەرق کریە، جارنان ئەز دبێژم «کوردیێ» و جارنان دبێژم «زمانێ کوردی». وەختێ بێژەیا «کوردیێ» دکەڤە پەی بێژەیا «زمانی» هنگێ دبە رەنگدێر و نایێت تەواندن.

راستنڤیساندنا هۆکەران، رەنگدێران، لێکەران، داچەکان و......هتد ژی گەرەک بێن لێکۆلین و کتێب ل سەر وان بێن نڤیساندن. ژ بو کو کتێبا من ب ئەبات و قەوارەیێ خوە ڤە گەلەک مەزن نەبە و ب هێسانی هەمی کەس بکارە کەلکێ ژێ ببینە من خوە ل وان نەدا.

ژ ئالیێ راچاندن و دابەشکرنێ ڤە کتێبا من فتروومەکە ژ کتێبێن ئنگلیزی و ددوییێن سوێدی:

The chicago Manual of style

The cembridge Handbook for Authors, Editors, and publishers

Svenska skrivregler

Typografisk handbok

بەری ڤێ پێشگۆتنێ خلاس بکم دڤێت ئەز ژ مراد جوان و رەمزی کەریمی رە سپاس بکم کو بەری هەمی کەسێ کتێب ب دقەتەکا هوور خوەندن و پێشنیارێن خوە ژ من رە گۆتن. سکۆلڤەرکتەرێ نسخەیەکا کتێبێ ژ چار کەسان رە ـ فرات جەوەری، مراد جوان، رەمزی کەریمی و هەسەنێ مەتێ ـ هنارت و پاشێ ژی د پێنجێ گولانا ١٩٩٧ێ دە

سەمینەرەک چێکر. ئەز گەلەکێ سپاسیا بەشداران دکم کۆ خوە ژ رەخنەیان ڤەنەدان و ب نێرینێن خوە یێن هێژا ئاریکاریا کتێبا من کرن.

نەوزاد شکری خەلکێ بەهدینانە و ل ئەنستیتوویا لەنگویستیکێ یا ئوونیڤەرسیتەیا ستۆکهۆلمێ دۆکتۆرایێ د هەقێ زمانێ کوردی دە دکە. بەری کۆ کتێب بدم چاپێ وی ب چاڤێن لەکتۆرەکێ ژێهاتی ئەو خوەند و پێشنیارێن خوە پێشکێشی من کرن. پر سپاس ژ وی رە.

بێیی ئاریکاریا کارمەندێن سکۆلڤەرکەتێ(Erik röjestä) و (Maj Beijerê) دێ دەرێخستنا ڤێ گەلەک زەهمەت بوویا. هەردو ژ هێژایی سپاسی و پەسندانێ نە.

دگەل ئاریکاریا هەمی کەسێن کۆ کەدا وان دنڤیساندن ـ ئامادەکرن ـ و دەرێخستنا ڤێ کتێبێ دە هەیە، کتێب ب کێمی و زێدەهیێن خوە/ڤە ئەسەرا منە و لەورا بەرپرسێ وێ ئەزم و نە ت کەسە.

ستۆکهۆلم

٤ێ تەباخا ١٩٩٧ێ

عارف زێرەڤان ٢٧ێ کانوونا پاشیێ سالا ١٩٦٥ێ ل کوردستانێ هاتیە دنیایێ و وی د بەر خوەندنا خوە یا نێڤێ و لیسەیێ رە ل نک بابێ خوە دەرسێن گرامەرا زمانێ ئەرەبی، حەدیث و تەفسیر خوەندیە.

ئەو، ئیلۆنا ١٩٨٦ێ، ٢١ سالی، وەکی مشەختی چوویە سوێدێ و ل وێدەرێ ب جە بوویە. وی فاکوولتەیا رۆژنامەڤانیێ ل ئوونیڤەرسیتەیا ستۆکهۆلمێ خلاس کریە و پاشێ ژی سالەکێ ل تەلەڤزیۆنا سوێدێ (Sveriges television)، خەبتیە.

ئەڤ کتێب بەرهەما وی یا پێشیێ یە کۆ دکەڤە دەستێ خوەندەڤانێن کورد.

I . راچاندنا تەکستێ

راچاندنا تەكستێ

سەرنڤیس

١) يەک ژ گرنگترین فۆنكسیۆنێن تیپۆگرافیێ دیتنا سەرنڤیسەكا لایقە ژ تەكستێ رە. راستترا وێ ئەوە كۆ ئەم ببێژن تیپۆگرافی زمانێ چاڤانە. هەمی تەكستێن كۆ ژ چاپكرنێ رە تێن ئامادەكرن دڤێت ب ئاوایەكێ بێن راچاندن. راچاندن ژی ب پەیداكرن و نڤیساندنا سەرنڤیس، بنسەرنڤیس، نێڤبەرنڤیس و......هتد پێک تێت. سەرنڤیس ئاریكاریا خوەندەڤانان دكە، دا ئەو ب نێرینا پێشیێ بزانن كا نێڤەرۆكا تەكستێ چ یە.

دیارە هەر تەكستەكێ سەرنڤیسەک هەیە. هەگەر كۆ تەكست پر درێژ بە مرۆڤ دكارە وێ ل قسمان دابەش بكە؛ وەكی بەش و نێڤبەش. هەروها تەكستەكا كورت ژی ب سەرنڤیسێ ژ خوەندەڤانان رە هێسانیتر دبە.

هەتا ژ تە بێت سەرنڤیسان ڤەنەكیتە و ڤەكیتاندن ژی ل پارچەكرنا كیتان مقاتە بە. ژ بلی تیپا پێشیێ چێترە كۆ مرۆڤ سەرنڤیسان ب هوورەكان بنڤیسە.

٢) ناڤێ سەرنڤیسان كۆ نێڤبەشەكێ ددە دەست پێ كرن بنسەرنڤیسە. بنسەرنڤیسەک دكارە ب ئاوایێن جدا بێت ب جهـ كرن.

أ) د رێزەكا خوەسەر دە ل ژۆرێ نێڤبەشێ، وەكی نێڤسەرنڤیس:

کانییا قەسارا

کـانییـەکـە جـزیرێ یە. خـەلک جـاوێ خـوە تـێ دە دقـەسـرینن. ژ لەورا ژێ رە کـانییـا قـەسـارا دبێژن. ناڤێ ڤێ کـانییێ د مـەمـێ ـ ئالانـێ دە گـەلەک دەرباس دبە. پشـتـی کـۆ مـەم دگـەهـە جـزیرێ، د رۆژا سـەرسـالـێ دە دەردکـەڤـە گـەرێ، دکەڤە ناڤ خەلکێ، و ل سـەر ڤێ کانییێ دە راستی زینێ تێت.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیریا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

شانەک

د پاراگرافا پێشییێ یا پشتی سەرنڤیسەکێ دە دەستپێکرنا ژ مال دە نە پێویستە. یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ د نێڤبەرا سەرنڤیسێ و پاراگرافا پشتی وێ دە نیڤ رێزێ ڤالا بهێلە.

ب) د مارژینالێ بەشێ دە، ل هندا رێزا پێشییێ یا پاراگرافێ، وەکی رەخسـەرنڤیس:

وەستانی د رۆژهـەلاتـێ جزیرێ دە مـەیدانەکە فرەهـ و مـەزنە. د زەمانـێ بەرێ، د ڤێ قـادێ دە زرتخـانەیەک هـەبوو. پـەهلـەوان تـێ دە هـنـەرن چێدکرن، خـەلکـێ هـەسپ دبەزاندن، جـرید دلەهـیـسـتن. د وەخـتـێ شـەری دە لەشکەرێ بۆتان د ڤێ مەیدانێ دە دگها هـەڤ و دکەت رێزکا جەنگ.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیریا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

ج) د رێزا پێشییێ یا دەستپێکا بەشێ دە، وەکی رێزسـەرنڤیس. رێزسەرنڤیسەک ب بنخەتکرنێ یان ژی ب فۆنتەکێ خوەسەر تێت نیشانکرن.

سەڤلان. د نیڤرۆوێ جزیرێ دە چەمەکی کچکە. د دۆرا وی دە چەند دەهلک هەنە. سەرکانییا ڤی چەمی د چیایێ ــ سپی دە یە. هاڤین و پاییزان دەهلێن وی و پارێزێن دۆرێ گەلەک سپەهی چێدبن.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیریا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

یان ژی وەکی کۆ جەلادەتی کریە تو ژی دکاری خێزکا *ئاخافتنێ*(-) دەینی نێڤبەرا رێزسەرنڤیس و تەکستێ دە. لێ ئەڤ نە ریەکا باشە، ژ لەورا ئەڤ بیرا دیالۆگ و بەرسڤێ تینە بیرا مرۆڤی.

بۆرێ ـ مریشکان ـ بۆرەکی شەتێ جزیرێ یە. دەما کۆ ئاڤا دجلێ بۆش دبە و چارنکارێن جزیرێ دگرە و جزیر تێ دە وەک نێڤرۆکێ دمینە، قەتا ئاڤێ ئا کچک دکەڤە ئالیێ تۆرێ و دەشتا هەسنان. هنگێ خەلک خوە ڤەدمالن و ب پەیاری د ڤی بۆری رە دبۆرن؛ ئاڤ تەنکە. ژ لەورا دبێژن ــ ێ ب(ـۆرێ)ـ مریشکان.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیریا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

شانەک

ژ بلی رێزسەرنڤیسێ مرۆڤ نقتەیێ دانایینە داویا ت سەرنڤیسان.

٣) گاڤا کۆ د تەکستێ دە سەرنڤیسێن گوهۆرتی هەبن، مرۆڤ دکارە وان سەرنڤیسان ب رەنگ و مەزناهییێن فۆنتێن گوهۆرتی، ب گردەکێ یان ژی ب بنخەتکرنێ نیشان بکە.

هەر چ دبە بلا ببە ژ سێ رەنگان پرتر سەرنڤیسێن گوهۆرتی د بەشەکێ دە ب کار نەئینە چێترە. لێ د هنەک رەوشێن ئاوارتە ـ لێکۆلینێن زانیاری و حقوقی ـ دە ژ بەر گرنگیا هیەرارشی و ریزێ مرۆڤ ژ سێ دەرەجەیان پرتر دچە. ئەڤ ژی پەیداکرنا بابەتا کۆ مرۆڤ لێ دگەرە پچەکێ زۆر دکە، ژ لەورا جارنان مرۆڤ نزانە کیژک سەرنڤیس د کوو دە یە.

٤) سەرنڤیس دڤێت تێرا خوە کورت بە، لێ دیسان ژی دڤێت ئەو ب ئاشکەرەیی دیار بکە کا بەش بەهسا چ دکە. سەرنڤیسێن بەشێن کۆ مرۆڤ دکارە بدە بەر ئێک دڤێت وەکی ئێک بن، یانی پارالەلێن ئێک بن.

شانەک

ژ بۆ خوەندەڤان بکاربە ریا خوە د نێڤ تەکستێ دە ببینە سیستەمەکا سەرنڤیسان هەیە. دڤێت تەکست ب خوە بارێ ئەنفۆرماسیۆنێ هلگرە. دڤێت تەکست نە بەرسڤەک بە ژ سەرنڤیسێ رە.

نەنڤیسە:

چما هێزێن کوردان نابن یەک؟

ب راستی مرۆڤ نزانە.

وها بنڤیسە:

چما هێزێن کوردان نابن یەک؟

ب راستی مرۆڤ نزانە کۆ چما هێزێن کوردان نابن یەک.

نێڤەرۆک

٥) تەکستەکا کۆ ژ چەند رووپەران پرتر بە و بنسەرنڤیس تێ دە هەبن، دڤێت خوەدی نێڤەرۆک ژی بە. د نێڤەرۆکێ دە مرۆڤ بەهسا سەرنڤیسا هەر بەشەکا نوو دکە و نیشان ددە کا د کیژک رووپەری دە یە. هەگەر سەرنڤیسێن گوهۆری د نێڤەرۆکەکێ دە هەبن مرۆڤ دکارە وان ب گرافیکێن جدا، یانی ب مەزناهی و فۆنتێن جدا، نیشان بکە. هەگەر کۆ نێڤەرۆک گەلەک درێژ بە، مرۆڤ دکارە بنسەرنڤیسان ل پەی ئێک وەکی تەکستەکا یەکپارچە بنڤیسە و نمرەیێن رووپەران داینە پشت وان.

<u>**نمـــوونە أ**</u>

پێشگۆتن...٩

١ **سەعیدێ نوورسی و پرسا کوردان**...١١

٢ **دەورەیێن ژیانا وی**...١٤

٢ـ١ سەعیدێ کەڤن...١٤

٢ـ٢ سەعیدێ نوو...١٤

٢ـ٣ سەعیدێ سیێ...١٦

٣ **ریسـالە ـ یی نوور**..١٧

٣ـ١ ریسالە ـ یی نوور، ئاریکاریا دەولەتێ و ئاریکاری ژ دەولەتێ.....١٩

٤ **رێخستنێن کورد یێن کۆ ئەو تێ دە بوو**...٢١

٤ـ١ د جەمیەتا ئاریکاری و پێشدەبرنا کوردا دە..............................٢٢

٤ـ٢ د جەمیەتا بەلاڤکرنا کولتورا کوردان دە.................................٢٢
٤ـ٣ د جەمیەتا بلندکرنا کوردستانێ دە..٢٢

مالمیسانژ، محەمەد(١٩٩١)، سەعیدێ نوورسی و پرسا کوردا، ستۆکهۆلم

نمــــوونە ب

پێـــشگۆتن...٩
١ **سـەعیدێ نوورسی و پرسا کـوردان**..١١
٢ **دەورەیێـن ژیـانـا وی**...١٤
سەعیدێ کەڤن١٤ ـ سەعیدێ نوو١٤ ـ سەعیدێ سیێ١٦
٣ **ریســـالە ـ یی نوور**..١٧
ریسالە ـ یی نوور، ئاریکاریا دەولەتێ و ئاریکاری ژ دەولەتێ١٩
٤ **رێخـستنێن کورد یێن کۆ ئەو تێ دە بوو**..٢١
د جەمیـەتا ئاریکاری و پێشدەبرنا کوردا دە٢٢ ـ د جەمیـەتا بەلاڤکرنا کولتورا کوردان دە٢٢ ـ د جەمیەتا بلندکرنا کوردستانێ دە٢٢

مالمیسانژ، محەمەد(١٩٩١)، سەعیدێ نوورسی و پرسا کوردا، ستۆکهۆلم

نمــــوونە ج

پێشگۆتن...٩
I **راچاندنا تەکستێ**..٢١
أ/ پاراگراف..٢٢
١ـ دەستپێکرن د پاراگرافێ دە..٢٢

٢ـ نيشانكرنا پاراگرافەكا نوو.. ٢٢
ب/ ژێگرتن و ڤەگوهۆستن.. ٢٦
١ـ فۆرما كلاسيک يا ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ................................. ٢٨
٢ـ نيشانكرنا ژێگرتنێ.. ٣٠
٣ـ ژێگرتن د ژێگرتنێ دە.. ٣٥
II **نقتەشانی**.. ٤٥
أ/ نقتـە.. ٤٧
١ـ د پاشيا كۆمەكێ دە... ٥٠
٢ـ ند پاشيا كورتەكان دە... ٥٤
ب/ بهنۆک.. ٥٧
١ـ ژ بۆ پێكڤەگرێدانێ.. ٦٠
٢ـ ل دۆر نێڤبرێن وەكی پارانتەسان.. ٦١

__نمـــوونە ج__

پێشگۆتن ٩
ڤەقەتاندەک ١١
ڤەقەتاندەكێن بناڤكری١٤
ڤەقەتاندەک د پێشيا رەندگێران دە ١٤
ڤەقەتاندەكێن نەبناڤكری ١٧
ڤەقەتاندەكێن نەبناڤكری د پێشيا رەنگدێران دە ١٩
تەوانگا ڤەقەتاندەكێ ٢١

مێژەر ٢١
یەکەژمار ٢١
گەلەژمار ٢١
گەلەژماریا سەرەناڤان ٢٢

شانەک

گاڤا کۆ مرۆڤ نێڤەرۆکەکێ چێدکە و تێ دە ب ئاشکەرەیی دیار دکە کا بەش و نێڤبەش کیژکن، هنگێ مرۆڤ ب گشتی دزانە کا نێڤەرۆک چاوایە و دکارە راچاندنا تەکستێ ب شکلێ هەری باش کۆنترۆل بکە. و هەگەر کۆ مرۆڤ بخوازە هنەک بەشان ژێ باڤێژە دڤێت مرۆڤ لێ مقاتە بە کۆ نمرەییێن رووپەران ژ نوو ڤە سەراست بکە.

پاراگراف

دەستپێکرن د پاراگرافێ دە

٦) تەکستەکا کۆ ژ چەند کۆمەکان پرتر بە دڤێت ل گۆرا نێڤەرۆکا خوە ب پاراگرافان بێت دابەش کرن. دابەشکرنا ب پاراگرافان درووڤێ ئاڤاهیا تەکستێ نیشانی مرۆڤی ددە. مرۆڤ تشتێن کۆ گەلەک نێزیکی ئێکن دئێخە پاراگرافەکێ؛ ب پاراگرافەکا نوو تێت دیارکرن کو تشتەکا نوو دێ بێت. ل گۆر ئادەتان پاراگرافەک ژ چەند کۆمەکان پێک تێت، لێ د هنەک رەوشێن ئاوارتە دە پاراگرافەک دکارە ژ کۆمەکەکێ تەنێ پێک بێت، و ب ڤی ئاوایی تێت دیار کرن کۆ ئەڤ تشتەکا پر خوەسەرە.

تشتێن کۆ مرۆڤ د پاراگرافەکێ دە دجڤینە گرێدایی رەنگێ تەکستا مرۆڤی یە. گەلەک جاران مرۆڤ دکارە ئەینی تەکستێ ب ئاوایێن جدا ب پاراگرافان لێک ڤە بکە. پاراگرافلێکڤەکرن ب خوە دکارە ب ئاوایێن جدا رێ ل تێگهشتنا تەکستێ ڤەکە.

د تەکستا *راپۆرێ* دە مرۆڤ دکارە هەر عنسورەکێ وەکی پاراگرافەکێ بنڤیسە. د تەکستا *پەداگۆژیک/پەروەردەیی* دە مرۆڤ دکارە هەر گاڤەکا نوو د بوویەرێ دە وەک پاراگرافەکێ بنڤیسە. د تەکستا *مەنتقی* دە مرۆڤ دکارە هەر دەریەکێ نوو د هزرکرنێ دە وەکی پاراگرافەکێ بنڤیسە. د تەکستا *چیرۆکێ* دە مرۆڤ دکارە هەر سەرهاتیەکا کچک وەکی پاراگرافەکێ بنڤیسە. د تەکستا *کاتالۆگ* و تشتێن وەکی *کاتالۆگان* دە گرنگە کۆ سیمەتریەک هەبە، دا هەر کەس، تشت ئان بوویەرا کۆ بەهسا وێ تێت کرن، د پاراگرافەکا خوەسەر دە بێت دەست نیشان کرن.

نموونەیا تەکستا راپۆرێ

[...] هەگەرەکا بنگەهی یا دوورکەتنا سەرەک وەزیرێ[تانسو چللەرێ] ژ ئالتەرناتیفەکا سیاسی بریارا سەرەک کۆمار دەمیرەلی بوو؛ ئەو بریارا کۆ دگۆت ت پرس ل سەر «ناسکرنا ئدەنتیتەیێ»(یانی مەسەلەیا کوردان) نکارن بێن مناقەشەکرن تا کۆ تەرۆریسم نەیێت بن پێ کرن. هەگەر نە، دێ تاویز ل پەی تاویزێ دەوام بکە تا کۆ بگهی جداخوازیێ. هەمی ئاخافتنێن ل سەر دەرسداینا ب زمانێ کوردی ئان ڤەکرنا تەلەڤزیونەکا ب زمانێ کوردی دێ بێتە هساب کرن وەکی کاپیتولاسیۆنەکێ ل هەمبەر PKK یێ.

یێن رەخنەگر، بەری هەمیان رێخستنێن مافێن مرۆڤان و مەدیا، دبێژن سەرەک کۆمار و حکوومەتێ ئالایا تەسلیمیەتێ ژ بۆ ئەسکەران هلدانە. هنەک ژەستێن بالکێش یێن خاتوون چیللەرێ –بۆ نموونە چێکرنا جڤینەکا حکوومەتێ ل هەکاریایێ، باژارێ هەری فەقیر یێ باشورێ ــ رۆژهلاتێ– پر پر بوو گاڤەکا سەمپاتیک کۆ ت مانەیا وێ د گوهۆرتنا راستیێ دە نینە. رۆژنامەیەکێ ب سەرنڤیسەکا بێهیڤی وها نڤیساندبوو: 'ل جەپهەیێ رۆژهلاتێ قەت تشتەکا نوو نینە.'

گاڤا کۆ کوردێن ترکیەیێ بەری دەه سالان دەست ب شەرێ چەکداری کرن، رێخستنا شەری پارتیا کارکەرێن کوردستانێ ژ ۲۰۰زەلامێن چەکدار پێک دهات. ل گۆر تەخمینێن دەستهلاتدارێن دەولەتا ترک ئیرۆ PKK ژ هێزەکا ب ۱۰۰۰۰ هەتا ۱۵۰۰۰کەسان پێک تێت؛ لێ بەلێ PKK ب خوە دبێژە هەژمارا وان دۆرا ۱٦۰۰۰۰نە. د راپۆرتەکێ دە کۆ ژ سەرەک کۆماری رە هاتیە ئامادە کرن تێ گۆتن کۆ PKK دکارە ل باشورێ ــ رۆژهلاتێ

ترکـیـەیێ ب دەسـتــەگریا تاگـرێن خـوە یێن ئاکـیف و پاسـیف ل دۆرا ٣٧٥٠٠٠کەسان مۆبیلیزە بکە، یانی ٥/١ێ کەسێن مەزن. [...]

فالکمان، کاژ(١٩٩٤)، «ل جەپهەیێ رۆژهلاتێ قەت ت تشتەکا نوو نینە»

ژ راپۆرا کۆنسۆلوسێ سوێدێ ل ستەنبۆلێ

نموونەیا تەکستا پەداگۆژیک

نمێژ و فەرز

د بیست و چار ساعەتان دە، ل سەر مکەلفان پێنج نمێژ فەرزن:

نمێژا نیڤرۆیێ، ئێڤارێ، مەخربێ، ئشایێ و سبەهێ.

وەختێن نمێژان:

وەختێ نمێژا نیڤرۆیێ، ژ خوییبوونا رۆژێ با رۆژئاڤایێ ڤە هەتا سها تشتان دبە دو جاران.

وەختێ نمێژا ئێڤارێ، ژ وی وەختی هەتا رۆژئاڤایێ یە.

وەختێ نمێژا مەخربێ، ژ ئاڤابوونا رۆژێ هەتا وندابوونا سۆراهیا رۆژێ یە.

وەختێ نمێژا ئشا، ژ وی وەختی هەتا سەهەریا سبەهێ یە.

وەختێ نمێژا سبەهێ، ژ وی وەختی هەتا دەرکەتنا رۆژێ یە.

بەدر-خان، کامران ئالی(١٩٧١)، دەرسێن دیانەتێ و حەدیسێن جەنابێ پێخەمبەر - ژ تەفسیرا قورئانێ

نموونەیا تەکستا مەنتقی

پەرمیس/ئدئا: هەمی مرۆڤ دێ بمرن

پەرمیس/ئدئا: ئەز مرۆڤەکم

ئەنجام: یانی ئەز دێ بمرم.

«ل گۆری قانوونێن خوەزایێ هەگەر مرۆڤ تشتەکێ بەردە دێ بەربژێر بکەڤە و هەگەر مرۆڤ پارچەیەکا مەتال پر گەرم بکە دێ ژێک بچە. هنەک عالم دبێژن وەکی قانوونا خوەزایێ ژ جڤاتێ رە ژی قانوونێن گشتی هەنە و ناڤێ علمێ وان قانوونان نۆمۆلۆژی یە.

لێ هوومانیست ل دژی ڤێ تەئۆریێ دەردکەڤن و دبێژن کاروبارێن مرۆڤان نکارن ب قانوونێن گشتی بێن سالۆخ دان:

* ژ بەر کۆ گوهۆرینێن جڤاتێ ب کرنێن وان مرۆڤان ڤە گرێدایی نە کۆ د جڤاتێ دە دژین و

* ژ بەر کۆ کرنێن مرۆڤان ب هس و هزرێن وان ڤە گرێدایی نە و

* ژ بەر کۆ نێرینێن هنەک مرۆڤان ـ کۆ برهێ ل کرنێن وان دکن ـ ژ یێن دی گوهۆرتیترن

* لەورا ژی دانوستاندنێن مرۆڤان نکارن وەکی بوویەرێن خوەزاهی ب قانوونان ڤە گرێدایی بن.»

Theurén, Torsten(1991), Vetenskapsteori för nubörjare, rûp. 116

نموونەیێن تەکستا چیرۆکی

شکێڤلاتۆک و کێڤرۆشک

جارەکێ شکێڤلاتۆک و کێڤرۆشکێ شەرت کرن و گۆتن «کی بەری یێ دی گها

فلان گری یێ مایی دێ فلان تشتی بدەتێ». رابوون هەردویان وەلێ تفاقا خوە گرێدان.

کێڤرۆشکێ گۆت «ئەز ب لنگێن خوە ئەولەمە، چ دەمێ کۆ م خوەست ئەز دێ بگهم جهێ نیشاندایی». لێ شکێڤلاتۆکی، هەما چاوا ل ئێک هاتن، دا رێ و چوو جهێ کۆ گۆتبوون.

ئاخر شکێڤلاتۆک ب رێڤەچوونا خوە یا هێدی گها جهێ دیارکری؛ کێڤرۆشک ل هر چێری، ل ور ئاڤ ڤەخوار و ل دەرا هە رازا.

ژ بەر کۆ کێڤرۆشک ب لنگێن خوە ئەولە بوو و خوە مژوول کر، وێ خوە ژ بیر کر. جارەکێ ب خوە هەسیا کۆ بوویە ئێڤار، هەما دا خوە و بەر ب جهێ کۆ ل سەر شەرت کربوون بەزی و چوو، دیت کۆ شکێڤلاتۆک ل وێ دەرێ پال دایە. کێڤرۆشک ژۆڤان بوو لێ ئیش قەدیا بوو. شکێڤلاتۆکی ب شەرت ئەو بر.

ژ چیرۆکا ئانۆنیم

نموونەیا تەکستا کاتالۆگێ

نڤیسکار: رۆبەرت ئۆلسۆن

پرتووک: The Emergence of Kurdish Nationalism, 1880-1925

سالا چاپێ: ١٩٩١

جهێ چاپێ: Austin, USA

وەشانخانە: iversity of Texas Peress

رووپەر: ٢٢٩

زمان: ئنگلیزی

شانەک

خوەندنا تەکستەکا کۆ گەلەک پاراگرافێن درێژ تێ دە هەبن، دبە بارەکێ گران ژ خوەندەڤانان رە، و خوەندنا تەکستەکا کۆ گەلەک پاراگرافێن کورت تێ دە هەبن دێ خوەندەڤانان ڤەجنقینە، سەرێ وان تێکلێک بکە.

نیشانکرنا پاراگرافێن نوو

٧) ژ بۆ نیشانکرنا پاراگرافەکا نوو سێ سیستەمێن جدا هەنە:

أ) ب تێچوویێ، ئانگۆ مرۆڤ هنەکێ ژ مال دە دەست ب رێزا پێشیێ یا پاراگرافێ دکە؛ یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ همبە جهێ دو ئان سێ تیپان ڤالا د سەرێ رێزێ دە، بەری بێژەیا پێشیێ، دهێلە. داویا پاراگرافێ ب ڤالاهێلان داویا رێزا پاشیێ چێدبە. ئەڤ ئاوایێ نیشانکرنێ د تەکستێن چاپکری دە قاعدەیە. د دەستنڤیسان دە ژی مرۆڤ ڤالاهیێ دئێخە پێشیا بێژەیا دەستپێکێ د رێزا پێشیێ یا پاراگرافێ دە.

ئیرۆ هینبوونا خوەندن و نڤیساندنا زمانێ مادەر ژ بۆ هەر ملەتی ئێدی نە ب تەنێ وەزیفەکە شەخسی لێ وەزیفەکە ملی یە ژی. هەچی وەزیفێ رانەبوونە وەزیفا خوە ئا ملی پێک ڤە نە ئانینە و ب کێری ملەتێ خوە نەهاتنە. ژ بۆنا کۆ مرۆڤ بکارە خوە ژ ملەتەکی بهەسبینە دڤێت ب کێری وی بێت.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک» هاوار، هژم: ٤٠

ب) ب رێزا *ڤالا*، مرۆڤ رێزەکێ د نێڤبەرا دو پاراگرافان دە ڤالا دهێلە، هەرچەند

تیپەک تەنێ ژی د داویا پاراگرافا پێشیێ دە هەبە. هەمی رێز ژ سەرێ مارژینالا چەپی دەست پێ دکن.

شێخێ من، ئەم دبێژن تو مری یی، تو مری یی. لێ د راستیێ دە تو ب خوە ژیینی، ژین تو ب خوەیی. تو ژ بۆنا کوردستانێ مری. کوردستان هەیینەکە، ژ پایەداربوونا هەیینەکێ ژیینەک دڤێت. ژیین ب خوە ب مرنێ تێتە پێ. تو مری، تو بوویی و تووێ ژ کوردستانێ رە ببی ژیین. ژیینەکە وەلێ کۆ تەنێ ب کوردستانێ، ب ئاخ و دار و کەڤر و ملەتێ وێ رە دێ ڤەمرت.

شێخێ من، هەیە کۆ تە دل کربە، ئەم ناڤێ تە د رووپەلێن هاوارێ[هاوارێ، سەراستکرنا من] دە هلدن. تو نە کەتی خەوا من. لێ ئەز ب ڤێ داخوازا تە هەسیام. من شهرا بێرییا ـ بۆتان[ئتالیکا من] بەری دو سالان نڤیساند و پەشکێشی گیانێ تە کری بوو. گاڤا شهرا فەریدوون گها بوو دەستێ من، بێرییا بۆتان[ئتالیکا من]، دگەل ناڤێ تە، ژ خوە کەتبوو رووپەلێن هاوارێ[هاوارێ!]. ب ڤێ راستهاتنێ دلێ من شا یە. خودێ گیانێ تە ئێ بهەشتێن ژی شا بکت.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «شینا شێخ ئەڤدرەهمانێ گارسی»، هاوار، هژم: ٢٥

شانەک

گاڤا کۆ تو پاراگرافان ب رێزا ڤالا نیشان بکی، دیار نابە کا رێزا پێشیێ د سەرێ رووپەرەکێ نوو دە دەستپێکا پاراگرافەکێ یە ئان نۆ.

ج) ب تێچوویيا *هلاوستی*، مرۆڤ ژ بلی ڕێزا پێشیێ هەمی ڕێزێن دی یێن پاراگرافەکێ هنەکێ ب ئالیێ ڕاستێ ڤە دبە. تێچوویيا هلاوستی د تەکستێن فەرهەنگ، پیەس و فیلمان دە پر تێت ب کار ئانین.

زمان ب گەلەمپەری ب زاران لێک ڤەدبن . د یەک زمانی دە یەک جاران دو سێ زار پەیدا دبن. ئەڤ زار جارنا ژ هەڤ گەلەکی ب فەرقن. ئەوچەند کۆ گرامێرا وان ژ هەڤ جدایە. دگەل ڤێ هندێ ئەو زارێن یەک زمانی تێنە هەسباندن. وەک زارێن زمانێ مە.

ژ خوە زار ب مانا گۆتنێ یە. ما ئەم ب خوە نابێژن «ئەڤ زار ژ دەڤێ من دەرنەکەتیە» ئان «فلانکەس چ مرۆڤەکی زارخوەشە».

د زمانێ مە دە سێ زارێن بنگەهین هەنە: زارێ کوردمانجی، زارێ دوملی و زارێ سۆرانی. هەرچی زار دناڤ خوە دە ب زاراڤان لەڤا دبن. فەرقا زاراڤان نە ئەوچەند مەزنە. ئەڤ فەرق توجاران ناگەهە هەتا گرامێرێ. فەرق د بێژان و ئاوایێ گۆتن و بلێڤکرنێ دە یە.

د سەنفاندنا زمانێ نڤیسکی دە زاراڤایەک نکارە ببە بنگەهێ ئسوولێ نڤیساندنێ. لێ د پێکانینا زمانێ نڤیسکی دە هەر زاراڤ ب هێمانێن خوە ئێن ڕاست و خوەروو- هلانی هەڤکاریێ دکە و بکار تێت.

بەدر ـ خان، جەلادەت ئالی(١٩٤٣)، «زاراڤایێ جزیرێ»، ڕۆناهی، هژم: ٢٠، ڕووپ: ١٤

٨) یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ د تەکستەکێ دە تێچوویيێ یان ڕێزا ڤالا ژ بۆ نیشانکرنا پاراگرافەکا نوو ب کار بینە. لێ مرۆڤ دکارە هەردو ئاوایان پێک ڕە ب کار بینە.

هنگێ دڤێت مرۆڤ رێزا ڤالا ژ بۆ بەشان و تێچوویێ ژ بۆ پاراگرافێن د بەشان دە ب کار بینە. مرۆڤ دکارە بەشان، شوونا *رێزا ڤالا*، ب ستێرک، ئان *بنسەرنڤیسان* نیشان بکە. لێ مرۆڤ دڤێت وەکی ئەلمانیان نێڤبەرا پاراگرافان بێ تێچوویی و رێزا ڤالا، یانی نیشاننەکری نەهێلە.

هەروها مرۆڤ دکارە د پاراگرافەکێ دە ژی نێڤبەرەکێ چێکە. وێ نێڤبرێ ژی مرۆڤ ب خێزکا ئاخافتنێ نیشان دکە.

رۆژەکێ میرێ ئامەدیێ ــ ل گۆرا گۆتنەکێ یێ هەکارییان ــ نێرییەک پەرکووڤی کوشت. خەلک ژ مەزناهیا وی مان ئەجێبمایی. ستروهێن وی پیڤان ب هەفت بهوستان دەرکەتن.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیریا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

ژێگرتن و ڤەگوهۆستن

٩) مانەیا ژێگرتنێ ژ سەدێ سەد ژێگرتنا تشتەکێ یە کۆ هاتیە نڤیساندن ئان گۆتن. ژێگرتنەک دکارە بێژەیەک یان ژی تەکستەکا ژ بێژەیەکێ درێژتر بە. ناڤێ ژێگرتنێن درێژ *ئقتباسە*. ناڤێ ڤەگوهۆستنا گۆتن ب گۆتن ژ ئاخافتنا هنەکان *ڤەگوهۆستنا دیرەکە*؛ ناڤێ ڤەگوهۆستنا هنەک بێژەیێن خوە تەڤل کری بە *ڤەگوهۆستنا ئەندیرەکە*. ژ بلی ڤێ، *ڤەگوهۆستنا دیرەک یا سەراستکری* ژی هەیە. ناڤێ ڤەگوهۆستنا کورتکری و ژنووڤە فۆرموولکری *کورتەڤەگوهۆستنە*.

فۆرما کلاسیک یا ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ د کوردیێ دە

١٠) د کوردیێ دە فۆرما کلاسیک یا ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ فۆرما «گۆت»ـ ێ یە. گاڤا مرۆڤ تشتەکێ ژ ئاخافتنا یەکێ دگرە ئان ڤەدگوهۆزە، مرۆڤ دبێژە فلان کەسێ «گۆت» و پاشێ ژی ژێگرتنێ ئان ڤەگوهۆستنێ دنڤیسە.

وەکی تێت زانین ژێگرتنا ژ تەکستێن نڤیساندی هەرتم ب نیشاندەکا ژێگرتنێ تێت نیشان کرن و ڤەگوهۆستن نە شەرتە ب نیشاندەکا ژێگرتنێ بێت نیشان کرن.

فۆرما «گۆت»ـ ێ ب چەند ئاوایان تێت ب کار ئانین. ل ژێر ب نموونەیان دیار دبە کا مرۆڤ ب وێ فۆرمێ چاوا دکارە بنڤیسە.

گۆتێ: ناڤێ تە ب خێر؟

گۆتی: ناڤێ من عەمەرە.

– تو خەلكێ كیرەی؟

گۆتی: وەللا، ئەز نزانم.

– تو كورێ كێ ی؟

گۆتی: ــ ئەز نزانم.

گۆتێ: ــ پا، تو چ دكەی ل ڤێرێ؟

گۆتی: ــ وەللا، ما ئەژی هەما... ریزقێ من ژی وێ هاتیە ڤێرێ و وێ خۆ دبینم ل ڤێرێ.

بلو، جۆیس(١٩٩٢)، «عەمەر»، هێڤی، هژم: ٨، رووپ: ٧٤

٦٧– گاڤا مووسایی ژ ملەتێ خوە رە گۆت: خودێ ب سەرژێكرنا چێلەكەكێ ژ وە رە ئەمر كریە، وان گۆت: ما تو هەنەكێ خوە ب مە دكی؟ مووسایی گۆت: خودێ من ژێ بسترینە، یێ كۆ هەنەكێ خوە ب باوەرمەندان دكە، دبە ژ خەلكێن گونەهكار و نەزان.

بەدر ـ خان، كامران ئالی(١٩٤١)، «تەفسیرا قورئانێ»، هاوار، هژم: ٢٩

میری ژ فەقەهی پرسی: پارا تە چ یە بێژە...

فەقەهی گۆت: بەرامبەرێ سەرێ كەشێ بدن من.

میری گۆت: سەرێ كەشێ ب لەشێ وی ڤەیە، ئەم چاوان بەرامبەرێ وی بدن تە.

فەقەهی گۆت: راهەتە، سەرێ كەشێ ژ لەشێ وی ڤەكن.

ئانین سەرێ كەشێ ژێ ڤەكرن و دانین سەر شەهینێ و ل ملێ دن هێدی هێدی زێرێن خەزینێ ئێخستن هەتانی زێر تەمام بوون. زێر بەرامبەرێ

سەرێ کەشێ نەهاتن.

میر ئەنری و گۆت فەقەهی: تە زانی بوو کۆ سەرێ کەشێ هندە گرانە، ژ لەورە تە ئەڤ شەرت ب من رە کر.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤١)، «کلاسیکێن مە»، هاوار، هژم: **٣٣**، رووپ: **٩**

جەلادەت ئالی بەدرـ خانی د *هاوارێ* دە(هژم: ٣٣) پرسیار کریە: «گەلۆ د ئەدەبیاتێ دە کلاسیکێن کوردمانجان کی نە؟ ئەو کەنگێ رابوونە و ب پاش خوە ڤە چ ئەسەر هشتن؟»

جۆیس بلویێ د کۆنفەرانسەکێ دە گۆت: ئەحمەدێ خانی هوومانیستەکێ مەزن بوو. (ئەڤ ڤەگوهۆستنە و ڤەگوهۆستن ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نایێت نیشانکرن.)

ل ژێر ب هووراهی بەهسا ژێگرتنێ و ڤەگوهۆستنێ تێت کرن. هنەک فۆرمێن کۆ تا نهۆ د کوردیێ دە نەهاتنە ب کار ئانین ژی هەنە.

نیشانکرنا ژێگرتنێ

(١١) ئەو بێژەیێن کۆ ژ دەرەکێ تێن گرتن ب *نیشاندەکا* ژێگرتنێ تێن نیشان کرن.

گۆتنا «ب شەرەف و ناමووس» د نێڤ کوردان دە سۆندەکا پر بەلاڤە.

د نێڤ کوردان دە سۆندەکا هەری مەزن «ب شەرەف و ناමووس»ە.

گاڤا كۆ نيشاندەكا ژێگرتنێ كۆمەكەكێ بدە دەست پێ كرن تيپا پێشيا گردەكێ بە.

«ب شەرەف و ناموس» د نێڤ كوردان دە سۆندەكا قەدربلندە.

۱۲) گاڤاكۆ ژێگرتن كۆمەكەكا ساخ بە و د تەكستا ئۆرژينال دە ب نقتەيێ خەلاس ببە، هنگێ نيشاندەكا ژێگرتنێ و نيشاندەكا ڤاڤێركرنێ وها تێت ب جهـ كرن.

أ) نقتەيا ژێگرتنێ هەرتم تێت پاراستن هەگەر بەری ژێگرتنێ نقتەجوت(:) هەبە، يان ژی هەگەر ژێگرتن كۆمەكێ هەم بدە دەست پێ كرن و هەم ژی خەلاس بكە. د *هاوارێ* دە جەلادەت ئالی بەدر- خانی نڤيساند: «يەكبوونا كوردان ژی ب يەكيتيا زمانێ كوردی چێدبە و يەكيتيا زمانی ژی ب يەكيتيا هەرفان دەست پێ دكە.»

«يەكبوونا كوردان ژی ب يەكيتيا زمانێ كوردی چێدبە»، جەلادەت ئالی بەدر- خانی دی هاوارێ دە نڤيساند، «و يەكيتيا زمانی ژی ب يەكيتيا هەرفان دەست پێ دكە.»

ب) د هەمی رەوشێن دی دە نقتەيا ژێگرتنێ ب خوە تێت ئاڤێتن.
هەگەر كۆ ئەز نە خەلەت بم جەلادەت ئالی بەدر- خان بوو كۆ نڤيساند «يەكبوونا كوردان ژی ب يەكيتيا زمانێ كوردی چێدبە و يەكيتيا زمانی ژی

ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە.»

«یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە و یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە»، جەلادەت ئالی بەدرـ خانی نڤیساند.

ما گەلۆ ب راستی ژی جەلادەت ئالی بەدرـ خان بوو یێ کو نڤیساند «یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە و یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە»؟

جەلادەت ئالی بەدرـ خانی نڤیسی کو «یەکبوونا کوردان ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە»، و مەبەستەکا وی ئەو بوو کو «یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە».

١٣) گاڤا کو ژێگرتن پرس یان بانەشانەک بە هنگێ نیشاندەکا ژێگرتنێ و نیشاندەکا ڤاڤێرکرنێ وها تێت نڤیساندن.

أ) نیشاندەکا پرسێ و نقتەبانگ د ژێگرتنێ دە تێن پاراستن، هەگەر کو کۆمەکا ل دۆر وێ کۆمەکەکا ئدئاکەر بە.

«ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن؟» پرسا پێشیێ بوو د ئانکەتێ دە.

پرسا دەهێ، «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن؟»، ژ ئالیێ گەلەک کەسان ڤە نەهاتیە بەرسڤ دان.

د ئانکەتێ دە پرسێن شەخسی ژی هاتن کرن، وەکی «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن؟»

ب) نیشاندەکا پرسێ و نقتەبانگا ژێگرتنەکێ تێن راکرن هەگەر کۆ ژێگرتن ب خوە کۆمەکا پرسێ ئان ژی کۆمەکا بانگکرنێ ب داوی بینە.

ما تشتەکا بەرئەقلە کۆ مرۆڤ پرسیار بکە «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن»؟

بهزرە کۆ کۆ مرۆڤ دکارە بپرسە «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن»؟

شانەک

یا باش ئەوە مرۆڤ رێ نەدە کۆ گەلەک نیشاندەکا ل دۆر ئێک بجڤن. لێ جارنا مرۆڤ، بۆ خاترێ زەلالیێ، دکارە نیشاندەکەکا ڤاڤێرکرنێ داینە پێشیێ و پاشیا نیشاندەکا ژێگرتنێ.

ما وی گۆتیە «ناکم!»؟

دێ کرێت بە کۆ مرۆڤ بنڤیسە:
ما وی گۆتیە، «ناکم!»،؟

ژێگرتن د ژێگرتنێ دە

١٤) هەگەر د وێ ژێگرتنێ دە کۆ مرۆڤ ژ ئێکێ دگرە ژێگرتنەک هەبە، هنگێ ئەو ژێگرتنا نێڤێ ب نیشاندەکا ژێگرتنێ یا کت(< ئان ’) و ژێگرتن هەمی ب

نیشاندەکا ژێگرتنێ یا جۆت(« ئان”) تێت نیشان کرن.

ل سەر فەرقا د نێڤبەرا ترکی و کوردیێ دە فەرهادی گۆتیە: «گاڤا کۆ ئەم گۆتنا ’سە درەیە کاروان دبۆرە‘ ب کار تینن، د ئەسلێ خوە دە ئەم ب کوردکی دئاخڤن لێ گاڤا کۆ ئەم ’سە درەیە کاروان دهەرە‘ ب کار تینن، د ئەسلێ خوە دە ئەم ب ترککی(Tirkikî) دئاخڤن.»

شانەک

یا باش ئەوە مرۆڤ رێ نەدە کۆ نیشاندەکا ژێگرتنێ یا کت(< ئان ’) و یا جۆت (« ئان ’’) بێن کێلەکا ئێک. لێ بەلێ هەگەر د نێڤبەرا هەردویان دە نقتەپرس هەبە زەرەر ناکە.

«جەلادەت ئالی بەدرـ خانی د نڤیسارەکا خوە دە پرسیە: ‹ما خانی نە پێغەمبەرێ کوردان یێ نژادینە›؟»

گوهۆرتن د ژێگرتنێ دە

١٥) مرۆڤ دکارە کورتکرنەکێ د ئۆرژینالێ ژێگرتنەکێ دە چێکە، کورتکرنا کورت ب سێ نقتەیان و یەکا درێژ ب سێ خێزکێن ئاخافتنێ ـ د نێڤ گوشەکەڤانەکێ دە ـ چێدبە.

یەهوودا ب خوە هینی زمانێ خوە، هینی عبرانیێ بوو بوو. نەو دڤیا بوو عبرانیێ د ناڤ جڤاتا ملەتێ خوە دە بەلاڤ بکە. [...] د سالا ١٨٨١ێ دە

ئەلیێزەر کەچا مامۆستەییێ خوە ژ خوە رە ئانی و بەرێ خوە دا فەلەستینێ. ب ڤی ئاوایی ژنکەک، هیمێ خانمانەکێ، کەتبوو دەستێ وی. زارۆ وێ بدانا پەی. یەهوودا ب رێڤە، د قاپۆرێ دە دەرسا ژنا خوە گۆت و هەتانی کۆ گهاشتنە ئەردێ فەلەستینێ ژنا وی هینی چەند پرسێن عبرانییێ بوو بوو.

[- - -]

داوییێ یەهوودا رۆژنامەکە ب عبرانی بەلاڤ کر ژ خوە رە خوەندەڤان ژی پەیدا کرن. ب رێ ڤا و د هن دبستانێن جهی دە دەست ب خوەندنا عبرانییێ ژی کرن.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

هەگەر کۆ مرۆڤی بڤێت ب ئاوایەکێ گەلەک ئاشکەرە گوهۆرتنێن د ژێگرتنەکێ دە نیشان بکە، هنگێ باشترە کۆ مرۆڤ وان گوهۆرتنان ب گوشەکەڤانەکێ([ ]) نیشان بکە. مانەیا «گوشەکەڤانەکێ» ئەوە کۆ ئەو گوهۆرتنێن کۆ مرۆڤی پاشێ کرین د ئۆرژینالێ تەکستێ دە نەبوون.

و یا باش ئەوە مرۆڤ ژێئاڤێتنا د پێشییێ و پاشیا ژێگرتنێ دە نیشان نەکە، لێ هەگەر مرۆڤ ببێژە ئلە ئەز دێ نیشان بکم هنگێ مرۆڤ دکارە د نێڤ گوشەکەڤانەکێ دە سێ نقتەیان داینە پێشیا ژێگرتنێ و سێ نقتەیان ژی داینە پاشیا ژێگرتنێ.

[...] مە گۆت زمانێن مری زمانێن زندی. بێدرۆ، ژ ئاورێ ژیینبارییێ ڤە زمان ژی وەک مرۆڤان و وەک هەر هەیبەرا رهبەر دزێن، دژین و دمرن.

ژ زمـانێن مـری هن هەنە وارکـۆر و کـۆردوونده دچن، د پەی خـوه ره تو تشـتێ ناهێلن؛ نه کـێل نه کـتـێب. هنێن دن د پەی خـوه ره ئەسـەرنه مـەزن، کتێبنه هێژا دهێلـن و ئەو کتـێب هەتانی ئیـرۆ ژی تێنه خوەندن. لێ ئەو زمـان ب خـوه مـری نه، ژ بەر کـۆ ئێـدی ئەو نه زمـانێ دەڤـکی نه و تو کـەس ب وان ناپەیڤه.

ل ئەورۆپایێ لاتینی، ل رۆژهەلاتێ نیـزنگ[!] عـبرانی زمـاننه مـری بوون. لاتینی ئیرۆ ژی زمانەکی مری یه. لێ هەرچی عبرانی ئێدی نه زمانەکی مری، لێ بەلێ زمانەکی زندی یه.[...]

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

مـەبەست ژ ژێگرتنێ، ل شوونا کـۆ مرۆڤ ب خـوه نێـرینەکێ فـۆرمووله بکه، ئەوه مرۆڤ ژ خوەندەڤانان ره دیار بکه کا فۆرموولاسیۆنا سەرکانییێ چ بوو. لەورا دڤێت مرۆڤ ژ بلی رەوشێن کۆ شاشیێن چاپێ د ئۆرژینالێ ده چێبووییبن د ژێگرتنێ ده گوهۆرتنان چێنەکه.

د تەکسـتێن علمی/زانیـاری ده مرۆڤ دکاره شـاشـیان ب «گوشەکەڤانەکێ» سەراست بکه یان ژی سەراستنەکری بهێله. مرۆڤ دکاره شاشیێن د ئۆرژینالێ ده وها[!] یان ژی وها [*لێ بنێره*] ژ خوەندەڤانان ره بده دیارکرن.

مرۆڤ نکاره ژ بۆ بێژه یان فۆرموولاسیۆنەکا سپەهیـتر د ژێگرتنەکێ ده بێژه و ئاڤاکرنا کۆمەکان بگوهۆره. ل شوونا وێ مرۆڤ دکاره د نێڤبەرا گوشەکە*ڤانەکێ* ده گوهۆرتنان یان ژی پێشنیاران بنڤیسه و ببێژه ئەڤ *سەراستکرنا* منه یان ژی ببێژه ئەڤ *ئتالیکا* منه.

ل ئەورۆپایێ لاتینی، ل رۆژهەلاتێ نیزنگ[رۆژهەلاتا ـ نێزیک، سەراستکرنا من] عبرانی زماننە مری بوون. لاتینی ئیرۆ ژی زمانەکی مری یە. لێ هەرچی عبرانی ئێدی نە زمانەکی مری، لێ بەلێ زمانەکی زندی یە.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

شانەک

گاڤا مرۆڤ ژێگرتنەکێ دکە پارچەیەک ژ کۆمەکا خوە، هنگێ دڤێت ئەو وەلێ بێت چێکرن کۆ ئەو ب ئاڤاهی و فۆرما خوە ڤە ل کۆمەکا مرۆڤی بکە. ژ بۆ مرۆڤ ب ئاوایەکێ باش ڤی کاری بکە یان ژی قسمەکی ژ ژێگرتنێ بگرە دا فۆرم لێک بکن.

«ژ وان نقتان پێ ڤە کۆ خاسێ دەنگانیا زمانێ کوردی نە، د شکلێ و دەنگێن هەرفان دە، هەرچەند هەیە، خوە ل ئەلفابەیا ترکان نیزیک خستن و ژێ نەدوورکەتن.»

ڤێ ژێگرتنا ل ژۆرێ مرۆڤ دکارە، وەکی کۆ من ل ژێر کریە، بکە پارچەیەک ژ کۆمەکا خوە.

هەگەر کۆ جەلادەت ئالی بەدرـ خانی گۆت «ژ وان نقتان پێ ڤە کۆ خاسێ دەنگانیا زمانێ کوردی نە، د شکل و دەنگێن هەرفان دە، هەرچەند هەیە، خوە ل ئەلفابەیا ترکان نێزیک خستن و ژێ نەدوورکەتن» هنگێ دڤێت مرۆڤ شکلێ هەرفێن کوردۆێ «i» و «î»یێ نەکە وەکی یێن زمانێ ترکی.

ئقتباس

١٦) ئقتباس، یانی ژێگرتنەکا درێژ ژ تەکستا هنەکێن دی، سپەهیتر دیار دبە هەگەر کۆ مرۆڤ ئقتباسێ ژ تەکستا خوە زراڤتر بنڤیسە.

هەروها مرۆڤ دکارە فۆنتێ ئقتباسێ بگوهۆرە، نێڤبەرا رێزان ژ یا تەکستا دی تەنگتر بکە، یان ژی مرۆڤ دکارە ئقتباسێ ب پونتۆیەکا کچکتر بنڤیسە. گاڤا کۆ ژێگرتنەک یان ئقتباسەک ب ڤان ئاوایان بێت نیشان کرن نە پێویستە مرۆڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ داینە دۆرا وێ. لێ دڤێت ژ تەکستا ل دۆر ئقتباسێ دیار ببە کۆ ئقتباس ئقتباسە و نە کورتاسیا تەکستا ل دۆرێ یە.

١٧) گاڤا کۆ مرۆڤ ژ بەلگەیەکا نڤیساندی ئقتباسەکێ بکە و دخوازە هنەک پارچەیێن نە گرنگ ژێ باڤێژە، دڤێت مرۆڤ وێ د نێڤ گوشە*کەڤانەکێ* دە ب سێ خێزکێن ئاخافتنێ یێن ل پەی ئێک نیشان بکە.

ئقتباسەک ژ پرۆتۆکۆلا جڤینا مالباتا بەدرخانیان، د ١٧ێ هەزیرانا ١٩٢٠ێ دە.

[---]

١/ هاتە ئاخافتن کۆ پشتی نۆتایا هاتی داین بۆ ئنگلتەرەیێ ل سەر عەینی مژارێ، بەلێ ب ئسلووبەکا دی کۆ ل گۆری پۆلیتیکایا فرانسایێ بە، نۆتایەک بێت داین بۆ حکوومەتا جمهوریەتێ ژی.

٢/ دگەل دەنگێن جەلادەت ئالی و کامران ئالی بەگان یێن ل دژ و پێشنیارا محەمەد ئالی بەگ یا پاشدەخستنێ، ب پرانیا چار دەنگان هاتە بریار دان

کۆ نۆتا بێت داین.

٣/ هاتە بریار دان کۆ نۆتا ژ ئالیێ ئەڤدرەحمان و جەلادەت ئالی بەگان ڤە بێت نڤیساندن و وەرگەراندن ـ ل گۆر چارچەڤەیا د جڤینێ دە بنگەهێ وێ هات دانین.

[– – –]

مالمیسانژ، محەمەد(١٩٩٤)، جزیرا بۆتانلی بەدرهانلەر ڤە بەدرهانی ئایلەسی...، رووپ: ٢٥

بەرسڤ و دیالۆگ

١٨) مرۆڤ دکارە بەرسڤان ژی عەین وەکی ژێگرتنان ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نیشان بکە.

ریەکا دی ژ بۆ نیشانکرنا بەرسڤان ئەوە کۆ مرۆڤ *خێزکا بەرسڤێ*(–) ب کار بینە. خێزکا بەرسڤێ ژی وەکی خێزکا ئاخافتنێ یە. خێزکا بەرسڤێ ب تێچوویبا تێت نڤیساندن و بەرسڤێ ددە دەست پێ کرن. گاڤا کۆ مرۆڤ ئاخافتنا گەلەک کەسان دنڤیسە هنگێ ئاخافتنا هەر کەسەکێ ب خێزکا بەرسڤێ د رێزەکا نوو دە دەست پێ دکە.

فەرقەکا دیار د نێڤبەرا خێزکا ئاخافتنێ(–) و بەندکێ(ـ) دە هەیە. خێزکێن ئاخافتنێ ژی دو تەخلیتن. یەک ژ وان همبە ئەم ـ یێ(–) درێژە و ناڤێ وێ ئەم ـ *داشە*. یا دی همبە *ئەن ـ یێ*(–) درێژە و ناڤێ وێ *ئەن ـ داشە*. ئەم د کوردیێ دە یا کۆ ناڤێ وی ئەن ـ داش(–)ە ب کار تینن. ژ بلی ئنگلیزیێ د زمانێن دی دە ئەم ـ داش(–) نایێت ب کارئانین. و مرۆڤ ت جاران بەندکێ (ـ)

د شوونا خێزکا ئاخافتنێ(-) ده ب کار نایبنه.

شانەک و ئاوارتە

هەگەر مرۆڤ بخوازە، مرۆڤ دکارە د دیالۆگ و ڤەگوهۆستنێ دە خێزکا ئاخافتنێ و خێزکا بەرسڤێ ب ئەم ـ *داش*(—) بنڤیسە. لێ ژ بیر نەکە تەنێ د پێشیا بەرسڤ و دیالۆگان دە.

— خەلەف، تو چ دخوینی؟

— «مەم و زینێ»!

— تو «مەم و زینێ» دخوینی! ما نە باشترە تو کتێبەکێ د هەڤێ کۆمپیووتەران دە بخوینی؟

— من بەرێ «مەم و زین» نەخوەندیە و دبێژن ئەو قورئانا کوردانە.

— نۆ لۆ، ب راستی؟ باشە، نەخوە ئەم دکارن پێک رە وێ بخوینن؛ ئەز ئیرۆ دفکریم کا ئەز چ کتێبێ بخوینم.

شانەک۱

مرۆڤ نکارە خێزکا بەرسڤێ ژ بۆ نیشانکرنا ژێگرتنان ژ تەکستێن نڤیساندی ب کار بینە.

شانەک۲

خێزکا بەرسڤێ باش دیار نابە هەگەر ئەو ژ بۆ بەرسڤەکێ تەنێ بێتە ب کار ئانین، ژ بەر ت نیشاندەک دیار ناکن کا بەرسڤ ل کوو خەلاس دبە.

– ئەحمەدێ خانی کەسێ یەکێ بوو کۆ «مەم و زین» ب زمان و مۆتیفێن کوردی نڤیساند. ئەحمەدێ خانی د «مەم و زینێ» دە نە تەنێ بەهسا چیرۆکا دو ئەڤینداران کر، هەروها وی ب ئاوایەکێ رۆمانتیک و دراماتیک ژیانا خەلکێن دەما خوە نیشان دا و هەست و خوەستێن وان تەسویر کر.

شانەک٣

گاڤا کۆ مرۆڤ بەرسڤ و دیالۆگێن کۆ ژ گەلەک پاراگرافان پێک تێن ب نڤیسکی ڤەدگوهۆزە –وەکی د هەڤپەیڤینان دە– هنگێ مرۆڤ دکارە هەر پاراگرافەکا بەرسڤ و دیالۆگێ ب خێزکا بەرسڤێ بدە دەست پێ کرن، دا کۆ بەرسڤ و دیالۆگان ژ تەکستا خوە ڤاڤێر بکە.

وێ[خەزالێ] ژ ترسان دەرەو ل وان[دێ و بابێن خوە] کربوو، گۆتبوو کۆ ئەو دێ ب هەڤالەکا خوە یا کەچ رە دەربکەڤە باژێری.
– ئێڤەلێ، تو هەتا نهۆ ل کیژ کۆلانەیان دگەرایی؟ ما تە مال نینە؟ ما تو نزانی ل مالا خوە ڤەحەوی؟ چێلەک چێلەکە، رۆژ دچە نێڤ گارانێ لێ ئێڤاران ل مالا خوەیێ خوە ڤەدحەوە!
بابێ خەزالێ دەست ب خەزەب و تاوانبارکرنا خوە کربوو. ب دەنگێ بلند دئاخافت –نەدئاخافت، بەلکی درەیی–، کەربا دلێ خوە ل خەزالێ ڤەدکر. خەزالێ خوە شاش کربوو، نەدزانی چ بکە و چ ببێژە. وێ ب ترس و دلگەرمی ژ بابێ خوە رە:

– هۆ بابۆ، بابێ من يێ دەلال، ولەھ ئەز نە ئێڤەلی مە. من و چێلەکان ژی نەکە وەکی ھەڤ. ما دنیا خراب بوو کۆ ئەز ب ھەڤالا خوە رە دەرکەتم بازاری –وێ نە وێرا ببێژە ب ھەڤالێ خوە رە–، پا ئەز نە چوومە من ت قەحبیتی نە کریە.

– تە ئیرۆ نە کر تو دێ سبەھی بکی، ھەگەر تو تا نیڤێ شەڤێ ل کۆلانەیان بمینی تو دێ قەحبیتیێ ژی بکی، بابێ خەزالێ گۆت.

ئاگری گرت قولنجێن خەزالێ. دلۆپێن خوێدانێ ژ کەلاکووچکێن وێ بەرەو پشتدووڤا وێ دە ھەرکێن.

نێروەھی، خەلیفەیێ(١٩٩٤)، «نێرەڤانی ل ئاسۆیێ شیرگەرم یێ ستۆکھۆلمێ»، دیدار، ھژم: ١٢-١٣، رووپ: ١٧

شانەک٤

جارنان مرۆڤ دکارە خێزکا بەرسڤێ بئێخە پاراگرافەکێ. و ھنگێ دڤێت مرۆڤ نقتەجۆتێ داینە پێشیا خێزکا بەرسڤێ یا ئەول.

لێکۆلینەرەکێ ئەلمانی، وۆلفگانگ لسەر، سرێ خوەندنێ وھا فۆرمووله کریە: خوەندن مەیدانەکە کۆ نڤیسکار و خوەندەڤان پێک رە ل وێ دەرێ تیاترۆیەکا فانتەزیان دلەھیزن. –ئافرینەر نە تەنێ نڤیسکار، ھەروھا خوەندەڤانە ژی. ھایێ نڤیسکارەکێ باش ژ ڤێ ئێکێ ھەیە و ژ لەورە ژی خوەندەڤانی ڤەدخوینە ژ بۆ ھەڤکاریێ.

Legercrantz, Olof(1985), Om knsten att läsa och skriva, rûp. 8

ڤەگوهۆستنا دیرەک و ئەندیرەک

۱۹) گاڤا کو مرۆڤ ب نڤیسکی گۆتنێن ئاخافتنا یەکی ڤەدگوهۆزە، وەکی د هەڤپەیڤینەکێ دە، یا باش ئەوە کو مرۆڤ فۆرموولاسیۆنێن وی سەراست بکە دا ئەو خوەش بێن خوەندن. مرۆڤ سەراستکرنێن وها د ڤەگوهۆستنا دیرەک دە ژی دکە. ل ژێر نموونە هەنە، کا مرۆڤ چاوا ڤی کاری دکە.

نموونەیا ڤەگوهۆستنا گۆتن ب گۆتن

جەدرما سەر گوندە گرت، زەلام لباخچا دبستانێ کۆم کرن. وان گەلک کەسان دان، دەستێ عەلیێ عەمەر شکێناند. سێ دەست بازنێ ژنا حەجی ئەڤدلایێ تاخا کەڤلان دزی. هەرسال تێن و هۆ ل مە دکن، ژ دەستێ وان دا و مەدەدە، لێ نکاری ت بکی. ما کەس خوەییتیێ نکار ل مە بک؟

نموونەیا ڤەگوهۆستنا سەراستکری

جەدرمەیان ب سەر گوندی دە گرتن و زەلام ل باخچەیێ دبستانێ کۆم کرن. وان ل گەلەک کەسان دان و دەستێن عەلیێ عەمەری شکێناندن. سێ دەست بازنێن ژنا حەجی ئەڤدلایێ تاخا کەڤلان ژی دزین. هەرسال تێن و هۆلێ ل مە دکن. مە ژ دەستێ وان داد و مەدەدە، لێ ئەم نکارن ت تشتی بکن. ما کەس نکارە خوەییتیێ ل مە بکە؟

۲۰) د ڤەگوهۆستنا ئەندیرەک دە مرۆڤ نێڤەرۆکا ئاخافتنا یەکێ ڤەدگوهۆزە. مرۆڤ د ڤەگوهۆستنێ دە هنەک گوهۆرتنان چێدکە. گوهۆرتنێن کو مرۆڤ هەرتم دکن ئەڤن:

- گوهۆرتنا زەمانێ لێکەرێ
- گوهۆرتنا ئاڤاهیێ کۆمەکێ
- گوهۆرتنا پرۆناڤێن کەسێن
- گوهۆرتنا گۆتنێن وەکی هر، نهۆ، ئیرۆ
- گوهۆرتنا نیشاندەکێن نقتەشانیێ

نموونەیا ڤەگوهۆستنا دیرەک

شەمسی: – من ت جاران جەندرمەیێن هەوقاس زالم نە دیتنە! ما قەی خودێ دلەکێ برەحم نەکریە بەهرا وان؟

رەمەزان: – تە هێژ زلما کۆماندۆیان نە دیتیە! دڤێت ئەم خوە ژ خەزەبا وان رە ئامادە بکن.

نموونەیا ڤەگوهۆستنا ئەندیرەک

شەمسیێ گۆت کۆ وێ ت جاران جەندرمێن هەوقاس زالم نە دیتنە و مەرەق دکر کا ژ بەر چ خودێ دلەکێ برەحم نەکریە بەهرا وان. رەمەزانی ژ وێ رە گۆت کۆ وێ هێژ زلما کۆماندۆیان نە دیتیە، ژ لەورا دڤێت ئەو خوە ژ خەزەبا وان رە ئامادە بکن.

کورتەڤەگوهۆستن

٢١) مانەیا کورتەڤەگوهۆستنێ کورتکرن و ڤەگوهۆستنا نێڤەرۆکا تەکستەکا نڤیساندی، ئاخافتن یان ژی دیالۆگەکێ یە. مرۆڤ دکارە تەکستا ل ژۆرێ

ب کورتی وها ڤەبگوهۆزە.

گاڤا کۆ شەمسیێ بەهسا بێ وژدانیا جەندرمەیان کر، رەمەزانی گۆتێ خوە ل هێڤیا خەزەبا کۆماندۆیان بگرە.

ڤەگوهۆستنا هزرکری، ڤەگوهۆستنا گشتی

٢٢) تەکستا کۆ نێڤەرۆکا رامانەکێ ڤەدگوهۆزە نە پێویستە ب نیشاندەکا ژێگرتنێ بێت نیشان کرن. ئەڤ قاعدە ژ بۆ وێ یەکێ ژی دەرباس دبە کۆ نێڤەرۆکا رامانا پرس و بانەشانان ژی د خوە دە دگونجینە. هەروها پرس و بانەشانێن گشتی ژی ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نایێن نیشان کرن.

سەردانا کوردستانا عراقێ ئەز هنەکێ ترساندم. ما وان مرۆڤێن نەناس دێ ئاریکاریا من بکرنا؟ ما ب راستی ژی کوردێن باشورێ کوردێن باکورێ باش ناس دکن؟ ئەز جدی هزریم کۆ ئەز مرۆڤەکێ ناسێ منتقەیێ بکم رێبەرێ خوە.

هینبوونا کوردییێ نە کارەکێ هێسانە، ئەو هزری، دێ گەلەک وەختی بگرە.

ما بەرپرسیارێ رەوشا ئابۆری یا خراب کی یە؟ مرۆڤێن فەقیر نهو ڤێ پرسێ ژ خوە دکن.

وێ دبستانا کەڤن نەرووخینە! جهنشینێن دەڤەرێ دلنەخوەشن و پلان دکن سەرهلدانەکێ بکن.

شانەک

لێکەرێن وەکی *فکری، هزری، گۆت، ڤێریا* و......هتد، دکارن رۆلێ هەڤۆکا ڤەگوهۆستنێ بلەهیزن و هنگێ ڤەگوهۆستن ب نیشاندەکا ژێگرتنێ تێت نیشان کرن.

پیرێ هزری: «ما رۆژەکا زووتر بمراما دێ ژ من رە نە چێتر بوویا؟»

تەکستێن خوەسەر

هنەک تەکست هەنە کو خوەسەریەکا وان هەیە؛ وەکی بەند، تابلۆ، دیاگرام، فیگوور، تێبینی، سەرکانی، ناڤێ سەرکانیان، پرۆتۆکۆل، نامە و فەرهەنگۆک.

دەقاندن

۲۳) گاڤا کو مرۆڤ بخوازە د داناسینەکێ دە دەقێن تشتەکێ دەق ب دەق نیشان بکە، مرۆڤ دکارە هەر دەقەکێ د رێزەکێ دە ب نیشاندەکەکێ بنڤیسە. وەکی نیشاندەک مرۆڤ دکارە خێزکا *ئاخافتنێ*، *ستێر* و هتد ب کار بینە.
هەگەر کو هەر دەقەک پارچەیەک ژ کۆمەکا دەستپێکەر بە دڤێت دەقا پاشیێ تەنێ ب نقتەیێ(.) بێت نیشان کرن. نە پێویستە کو بهنۆک د نێڤبەرا هەر دەقێ دە هەبە و بەری نقتەیا پاشیێ ژی دڤێت مرۆڤ (و)یێ نەنڤیسە.

ئەنستیتویا کوردی یا پاریسێ پێشنیار دکە کو کورد ب کوردی
- بخوینن
- خەونان ببینن
- جلان ل خوە بکن.

هەگەر هەر دەقەک گەلەک درێژ بە، مرۆڤ دکارە رێ بدە کو هەر دەقەک ژ گەلەک کۆمەکان پێک تێت و ئەو کۆمەک ب گردەکان دەست پێ بکن.

ڤان تشتێن هە ب خوە رە بینە:

* لهێفەکا رازانیێ یا گەرم. - ژ بەر کۆ دنیا گەلەک سارە، دبە کۆ تو خوە ل بەر سەرمایێ نەگری.

* جزمەیەکا چەرم یا ستوور. - گەلەک باران باریە، بلا لنگێن تە د نێڤ هەریێ دە نەمینن.

* کێرکا چەقۆ یا کچک. - دا تو بکاری پێ کەلەمان ببری.

هەگەر نێڤەرۆکا وان دەقێن کۆ تە ل پەی ئێک رێز کرین نە هەمپایێ ئێک بن دڤێت تو د دەستپێکێ دە ڤێ ئێکێ دیار بکی.

لێکۆلینا ل سەر مافێن مرۆڤان ل ترکیەیێ بەهسا چەند مەسەلەیان دکە کۆ هنەکێ پێک ڤە گرێدایی نە:

- زۆرداریا ل سەر گوندیێن کورد
- شەوتاندنا دارستانێن کوردان
- گرتنا حەیوانپارێزێن ترک ل باژارێن رۆژاڤایێ ترکیەیێ
- دەرێخستنا پەنابەرێن فارس یێن کۆ ل ئەنقەرەیێ نە.

شانەک١

دڤێت مرۆڤ د عەینی دەقاندنێ دە هنەک دەقێن وەکی کۆمەکێن سەربخوە و هنەکان ژی وەکی بەشەکا ژ کۆمەکێ نەنڤیسە.

شانەک٢

هنەک جاران دبە پێویست بە کۆ مرۆڤ گهانەکەکێ (*و*، *یان*، *یان ژی*) بنڤیسە نێڤبەرا هەردو دەقێن پاشیێ یێن دەقاندنەکێ. ئەڤ ژی ژ بۆ زەلالکرنا تێکلییێن د نێڤبەرا هەردو دەقان دە یە.

قاعدەیێن خوەسەر ژ وان کەسان رە هەنە کۆ دزەوجن

• ژ وان کەسان رە کۆ ژ سالەکێ هندکتر ل کوردستانێ ژیایین

یان ژی

• ژ وان رە کۆ ب ئەسلێ خوە کوردن لێ هەموەلاتیا خوە وندا کرنە و بوونە هەموەلاتییێ وەلاتەکێ دی.

تێبینی و پاشنۆت

٢٤) د گەلەک رەوشان دە دبە مەجبوور ببی کۆ هنەک پاشنۆت و تێبینیا بنڤیسە.[١] یانی دڤێت مرۆڤ هنەک نیشاندەکێن بالکێشیێ ژ بۆ پاشنۆت و تێبینیان د نێڤ تەکستا خوە دە ب جه بکە و ل جهەکێ دی پاشنۆتەکێ یان تێبینیەکێ ژێ رە بنڤیسە.

مرۆڤ دکارە تەکستا تێبینیان بنڤیسە بنێ هەری ژێر یێ رووپەری، یان ژی هەمی پاشنۆتان ل سەر ئێک بجڤینە و وەکی نۆتێن پاشیێ بنڤیسە داویا هەمی تەکستا خوە.

---

(١) ئەز د ڤێ کتێبێ دە بێژەیا «تێبینی»یێ ژ تێبینیێن د بنێ رووپەران دە، و بێژەیا «پاشنۆت»ێ ژی ژ نۆتێن د داوییا بەشێ یان پرتووکێ دە ب کار تینم.

گاڤا مرۆڤ تێبینیان دنڤیسە دڤێت مرۆڤ تەکستا وێ ب ئاوایەکێ پر دیار ژ تەکستا بنگەهی ڤاڤێر بکە؛ یان ب خەتەکا درێژ ل بنێ رووپەری یان ژی ب فۆنتەکا گوهۆرتی. تەکستا تێبینیێ ب تیپا گەورە دەست پێ دکە و ب نقتەیێ خەلاس دبە، هەرچەند ئەو ژ بێژەیەکێ تەنێ ژی پێک تێت.

شانەک

نە خەریبە کۆ هنەک کەس جارنان پاشنۆتێن خوە د داویا بەشێ دە کۆم بکن، لێ ئەڤ ژ خوەندەڤانان رە زۆریێ دەردئێخن و مرۆڤی عاجز دکن.

٢٥) نیشاندەکا کۆ مرۆڤ ژ بۆ تێبینی و پاشنۆتان ب کار تینە یان رەقەمەکا بلندکری یە یان ژی رەقەمەک کۆ کەڤانەک ل کێلەکا وێ یا راستێ هەیە. هەگەر کۆ مرۆڤ تێبینیەکا ب تەنێ ژی هەبە دڤێت مرۆڤ وێ ب رەقەمەکێ نیشان بکە.[٢] و عەینی رەقەم دڤێت تەکستا تێبینیێ ژی د رێزا خوە دە بدە دەست پێ کرن.

٢٦) پاشنۆتێن کۆ دکەڤن پاشیێ دڤێت ب رەقەمێن کۆ ل پەی ئێکن بێن نمرە کرن. ژ بەر کۆ نمرەکرنا ل پەی ئێک ژ خوەندەڤانان رە ژ نمرەکرنا د رووپەر یان د داویا بەشان دە هێسانیترە.

نڤیساندنا سەرکانیان

٢٧) سەرکانیێن کۆ مرۆڤ ئاگاهداری یان ژێگرتن ژێ گرتین، دڤێت ب ئاوایەکێ

(٢) ئاستەریسک(*) یان ژی خاچ(†) کێم جاران وەکی نیشاندەکا تێبینیان تێت ب کار ئانین.

گەلەک دیار بێن نیشان کرن.

گاڤا کۆ مرۆڤ بخوازە ب ریەکا هێسانی بەهسا سەرکانیەکێ بکە دڤێت مرۆڤ هنەک ئاگاهداریان بدە خوەندەڤانان دا ئەو بکارە سەرکانییێ ناس بکە.

د «مالا خودێ» دە مەحموود لەوەندیی گەلەک پێکەنینێن کوردان یێن ئەنتەرەسا نڤیساندنە.

د «ئارمانجێ»(چریا ــ پێشیێ ٩٥)دە ئەحمەد رێبازی گۆتیە کورد ل کوو سەرێ ئێک بکن، ل کوو بێتفاقی د نێڤبەرا وان دە هەبە، ل وێ دەرێ ل کێم عاقل و جاسووسان بگەرن.

د تەکستێن علمی و لێکۆلینان دە نڤیساندنا سەرکانیان گەلەک گرنگە. نڤیسکار دڤێت هەرتم بنڤیسینەکا وی/وێ ژ کیژ سەرکانییێ ئاگاهداری گرتیە؛ هەگەر کۆ ئاگاهداری نە تشتەکا وەلێ بە کۆ ژ ئالییێ هەمی کەسی ڤە دیار بە ئان ژی ژ خوە ئاشکەرە بە. ژ بۆ نڤیساندنا سەرکانییێن وها یا هەری باش ئەوە کۆ مرۆڤ سیستەما هارڤاردێ ب کار بینە.

٢٨) ل گۆر سیستەما هارڤاردێ(کۆ ژێ رە تێت گۆتن *سیستەما ــ نڤیسکار ــ سالێ*) مرۆڤ ناڤێ سەرکانییێ د نێڤبەرا کەڤانەکان دە د نێڤ نڤیسێ ب خوە دە دنڤیسە. مرۆڤ ناڤێ نڤیسکاری/ێ و سالا چاپێ، ناڤێ بەرهەمێ، و پاشێ ژی رەقەما رووپەر، ناڤێ بەشێ، ناڤێ نێڤبەشێ و هتد دنڤیسە.

«بەلێ ل شـەر خـوال و خـوارزی. خـوال و خـوارزی ل رەخ هـەڤ، بەرێ وان ل ئارمانجەکێ شـەر دکن. خوارزییێن مە ل مـە را دبن. بەرێ وان ل بەرێ مە یە. ئەم ئارمـانجـا وان، ئەو ئارمـانجـێن مـە نـە. هـەچکۆ ئەم ژ هـەڤ رە پۆلکن. ب دەستێن هـەڤ، د دەستێن هـەڤ دە دمرن»(بەدرـ خان، جەلادەت ئالی(١٩٣٥)، هـاوار، هژم: ٢٦، رووپ: ٢٤).

شانەک

سیستەمەکا دی هەیە کۆ ناڤێ وێ سیستەما ئۆکسفۆردێ یە. ل گۆر ڤێ سیستەمێ وەکی نۆت مرۆڤ رەقەمەکێ دئێخە نێڤ نڤیسا خوە و ل گۆر وێ رەقەمێ مرۆڤ ناڤێ سـەرکـانییێ یان د بنێ رووپەری دە، یان د داویا بەشێ دە یان ژی د داویا هەمییێ نڤیسێ دە دنڤیسە. ب ڤی ئاوایی رەقەمێن پاشنۆتان و ییێن سەرکانیان تێکلێک دبن. ئەڤ ژ خوەندەڤانان رە زۆریێ دەردئێخە ژ بەر کۆ ئەڤ رێ لێ ڤەدکە کۆ خوەندەڤـان نۆتێن پاشنۆتان و ناڤێن سـەرکـانیـان تێکلێک بکە. هەگەر کۆ عـەینی سەرکـانی گەلەک جاران بێت ب کـار ئانین بەسـە کۆ مـرۆڤ هەمـیێ ناڤێ سەرکانییێ تەنێ جارا پێشییێ بنڤیسە.

لیستەیا ناڤێ سەرکانیان

٢٩) د لیستەیەکا ناڤێ سەرکانیان یا بێ قوسوور دە دڤێت ئەڤ ئاگاهدارییێن هە هەبن.

١/ ناڤ و پاشناڤێ نڤیسکاری/ێ.
٢/ سالا چاپێ.

٣/ ناڤێ پرتووکێ یێ کامل. هەگەر کۆ سەرکانی تەز یان تشتەکا وەکی وێ بە، دڤێت مرۆڤ ناڤێ کۆڤار، ئانتۆلۆژی و هتد ـ یێن کۆ سەرکانی تێ دە هاتین وەشاندن بنڤیسە.
٤/ جهێ وەشاندنێ(نە جهێ چاپکرنێ).
٥/ دەزگەها وەشاندنێ، ئانگۆ وەشانخانە.
٦/ رەقەما چاپێ(هەگەر کۆ گەلەک جاران هاتبە دەرئێخستن).
٧/ جلد، بەش، سالا چەندێ.
٨/ هەگەر کۆ هەبە ناڤێ سەریا وێ.
٩/ هەژمارا رووپەران.
١٠/ هەگەر کۆ هەبە رەقەما ISBN ێ.

ئاوایێن جدا ژ بۆ نڤیساندنا ئاگاهدارییێن د هەقێ سەرکانیان دە هەنە. و رێزکرنا وان ژی هنەکێ ژێک فەرقە. لێ بەلێ دڤێت مرۆڤ ژ خوە رە ئاوایەکی بنەقینە و هەرتم وی بخەبتینە، یان نە دێ تێکلێکی چێببە. ل ژێرێ لیستەیەکا ل گۆر سیستەما هارڤاردێ هەیە. ل گۆر ڤێ سیستەمێ دڤێت هەرتم مرۆڤ ب ناڤێ نڤیسکاری/ێ دەست پێ بکە، دووڤ رە سالا چاپێ و پاشێ ژی ناڤێ ئەسەرێ.

بورکای، کەمال(١٩٨٨)، ئازادی و ژیان، ستۆکهۆلم: رۆژا نوو.
بارناس، رۆژەن(١٩٩٥)، «حەجی محەمەد عەلیێ قەلشۆ»، چرا، هژم: ١.

ل گۆر ڤان نموونەیێن ل ژۆرێ مە ناڤێ ئەسەران، هەگەر کۆ ئەسەر سەربخوە بە، ب

ئتاليكێ نڤيسيه. هەگەر كۆ ئەسەر نڤيسارەک ژ كۆڤار، ئانتۆلۆژى و هتد ـ يەكێ بە مرۆڤ ناڤێ نڤيسارێ د نێڤ نيشاندەكا ژێگرتنێ دە و ناڤێ جهێ كۆ نڤيسار تێ دە هاتى وەشاندن ب ئتاليكێ دنڤيسە.

هەگەر كۆ ئەسەر ژ ئالييێ دو (سێ) كەسان ڤە هاتبە نڤيساندن دڤێت مرۆڤ (و)يەكێ يان ژى ڤێ نيشاندەكێ(&) بئێخە نێڤبەرا ناڤێن هەردو(هەردوييێن پاشييێ) نڤيسكاران. كۆ نڤيسكارێن ئەسەرێ ژ سيان پرتر بن مرۆڤ ناڤێ نڤيسكارێ پێشييێ دنڤيسە و دبێژە (و هنەكێن دى).

هەگەر كۆ ناڤێ نڤيسكارى نەبە مرۆڤ ناڤێ ئەسەرێ پێشييێ دنڤيسە.

شانەک

جارنان مرۆڤ دكارە ليستەيەكا ناڤێ سەركانيان يان هنەكێ هێسانيتر ب كار بينە. د وێ ليستەيێ دە تەنێ ئاگاهدارييێن هەرى گرنگ هەنە.

بوركاى، ک: ئازادى و ژيان. ١٩٩٨.

شەمۆ، ئەرەبێ: ژيانا بەختەوار.

ل گۆر مەتۆدا فرانسيان ناڤێ سەركانيان وها دكارن بێن نڤيساندن:

شەمۆ، ئەرەبێ، ژيانا بەختەوار. ستۆكهۆلم، ١٩٩٠، رووپ: ٢٥٤.

شەمۆ(ئەرەبێ): ژيانا بەختەوار، ستۆكهۆلم، ١٩٩٠، رووپ: ٢٥٤.

پرۆتۆکۆل

٣٠) مرۆڤ ژ بۆ گەلەک ئاوایێن جڤینان پرۆتۆکۆلان دنڤیسە، دا پاشێ بزانە کا د جڤینێ دە کێ چ گۆتیە. دو ڕەنگێن پرۆتۆکۆلان هەنە. د پرۆتۆکۆلا *مناقەشەیێ* دە مرۆڤ نێرینێن گوهۆرتی یێن کەسێن ئاخافتی ڤەدگوهۆزە و د نڤیسە کا بریارا چ هاتیە گرتن. د پرۆتۆکۆلا *بریارێ* دە تەنێ تێت نڤیساندن کا بریار چ یە. ل گۆر پێویستی، هنەک جاران مرۆڤ دکارە هەردو ئاوایان د عەینی پرۆتۆکۆلێ دە ب کار بینە و پێشیێ نێرینان، پاشێ بریاران بنڤیسە.

ل ژێرێ نموونەیەک ژ پرۆتۆکۆلا کۆمبینە هەیە. د ڤێ پرۆتۆکۆلێ دە هاتیە دیار کرن کا کێ چ مناقەشە کرنە، نێرینێن کێ ژێک جدا نە و چ بریار هاتنە داین.

جڤینا چارێ

دوشەم، ٢١ێ هەزیرانا ١٣٣٦ـ ێ(١٩٢٠)

پشتی نیڤرۆ، ساعەت ٥.٠٥

ئەمین ئالی بەگ، سەرۆک

محەمەد ئالی بەگ، ئەندام

مراد ڕەمزی بەگ، ئەندام

هەسەن فەوزی بەگ، ئەندام

ئەڤدرەحمان بەگ، ئەندام

جەلادەت ئالی بەگ، ئەندام

کامران ئالی بەگ، ئەندام

١/ هاتە ئاخافتن کۆ پشتی نۆتایا هاتی داین بۆ ئنگلتەرەیێ ل سەر عەینی مژارێ، بەلێ ب ئسلووبەکا دی کۆ ل گۆری پۆلیتیکا فرانسایێ بە، نۆتایەک بێت داین بۆ حکوومەتا جمهووریەتێ ژی.

٢/ دگەل دەنگێن جەلادەت ئالی و کامران ئالی بەگان یێن ل دژ و پێشنیارا محەمەد ئالی بەگی یا پاشدەخستنێ، ب پرانیا چار دەنگان هاتە بریار دان کۆ نۆتا بێت داین.

٣/ هاتە بریار دان کۆ نۆتا ژ ئالیێ ئەڤدرەحمان و جەلادەت ئالی بەگان ڤە بێت نڤیساندن و وەرگەراندن – ل گۆر چەرچەڤەیا د جڤینێ دە بنگەهێ وێ هات دانین.

٤/ هاتە بریار دان کۆ، پشتی داخوازا ئاقووب پاشایێ عراقی، یێ کۆ د مەحکەمەیێ دە دۆزا ملکێ دەستەسەرکری دکە، لێکۆلینەکا ئێکدیتنێ ل سەر وەکالەتێ بێت کرن.

٥/ مسوەدەیا برێڤەبرنامەیێ، یا کۆ ژ ئالیێ جەلادەت ئالی بەگی ڤە هاتیە نڤیساندن، هاتە خوەندن و بریار هاتە داین کو ژ بۆ لێنێرینێ ژ هەر ئەندامەکی رە نسخەیەک بێت رێکرن دا د جڤینا بێت دە ل سەرێ بێت مناقەشە کرن.

٦/ جڤین د ٦.٣٥ ــ ێ دە خەلاس بوو.

[ئمزا]

مالمیسانژ، محەمەد(١٩٩٤)، جزیرا بۆتانلی بەدرهانلەر ڤە...، رووپ: ٢٥

۳۱) د هەمی بابەتێن پرۆتۆکۆلان دە دڤێت تاریخ، جھ و بەشدارێن جڤینێ بێن نڤیساندن. هەگەر کەسێن کۆ ناڤ و مقامێ وان یێن ڤەدەر هەبن دڤێت ئەو ژی بێن دیار کرن. هەروها دڤێت بێت دیار کرن کا کێ پرۆتۆکۆل نڤیساندیە. بەندێن جدا یێن پرۆتۆکۆلێ تێن نمرە کرن و سەرنڤیس ژێ رە تێت دیتن.

شانەک

هەگەر کۆ بەشدارێن جڤینێ گەلەک بن، مرۆڤ دکارە تەنێ ناڤێ سەرەک، سەکرەتەر، و کاتبێ بەرپرسیار، کۆ ژ ئالیێ بەشداران ڤە تێن هلبژارتن، بنڤیسە.

۳۲) بوویەر و ئاخافتنێن کۆ د جڤینێ دە دەرباس بوویین، دڤێت ب «زمانێ بۆری» بێن نڤیساندن. ل نموونەیا ل ژۆرێ بنێرە.

نامە

۳۳) د نامەیێن نە شەخسی دە مرۆڤ تاریخ، ناڤ و ناڤنیشانا کەسێ/جهێ نامە ژێ رە تێت رێکرن و ناڤنیشانا خوە دنڤیسە. هەگەر کۆ نامە ل سەر مژارەکا دیار بە دڤێت ب کۆمەکەکێ مرۆڤ بنڤیسە کا داخوازا مرۆڤی چ یە.

دڤێت مرۆڤ هەرتم د بنێ نامەیێ دە ناڤێ خوە - ب ئاوایەکێ کۆ بێت خوەندن - و ئمزایا خوە بنڤیسە.

شانەک

هەگەر تو ل سەر ناڤێ رێخستن یان دەسگەهەکێ نامەیەکێ بنڤیسی تو دکاری

ببێژی «ئەم» شوونا کۆ تو ناڤێ رێخستنێ دەهبارە بکی. د داویا نامەیێ دە تو دکاری وها بنڤیسی:

××××××××××××××××××××××××

ل سەر ناڤێ

کۆمەلەیا نڤیسکارێن کورد ل سوێدێ

Malmîsanj

دیاربەکر ٢٤ێ ئادارا ١٩٧٩ێ

شێخ مووسێ تەمەری

کۆلانەیا جەمیل پاشایی ٢٧٥، قەت٤

١٢١٦٣ دەریێ چیایی/ دیاربەکر

تفن: ٤١٢-٥٧٦٩٨١٣

مەهدی زانا

بەلەدیەیا دیاربەکرێ

١٢١٩٤ دیاربەکر

تفن: ٤١٢-٦٦٤٣٣٢٧

زفتكرنا كۆلانەيا مە

ڕێزدار مەهدی زانا.

وەکی تو دزانی، بەری هلبژارتنا تە بۆ سەرۆکاتیا بەلەدیایێ تو خوە ب خوە هاتی تاخا مە و تە ل قەهوەخانەیا ئێزدین شێری سۆز دا هەگەر تو ببی سەرۆکێ بەلەدیەیێ دێ تو کۆلانەیا مە قیر و زفت بکی.

ڤە هەشت هەیڤن تو سەرۆکیا بەلەدیەیا دیاربەکرێ دکی و هێژ تە کۆلانەیا مە نەدایە قیر و زفت کرن. ما قەی، پشتی کۆ تە گرێکا خوە ب پشت هەچکی ئێخست تە ئەم ژ بیر کرن.

زارۆکێن مە هەر سبەهێ، گاڤا کۆ دچن دبستانێ بڤێ نەڤێ ددن نێڤ هەریێ و تپیسکێن قرێژێ دپژقن کنجێن وان. ل دبستانێ مامهۆستە گازندان ژ وان دکن، دبێژن «چما دیا وە کنجێن وە ناشوون» و گاڤا زارۆک تێن مالێ دیا وان ژ وان ڕە دبێژە «خوەنەناسنۆ، ما هۆن خوە ژ هەریێ ناپارێزن»؟

ڤێجا ب ڤێ نامەیێ، جارەکا دی، ئەز دخوازم بینم بیرا تە کۆ کۆلانەیا مە د وەختەکێ کورت دە دڤێت بێت قیر و زفت کرن، یان نە ئەم د هلبژارتنەکا دی دە دەنگێن خوە نادن تە.

دگەل سلام و ڕێزێ

Şêxmûsê Temerî

شێخ مووسێ تەمەری

ئەڤ نموونەیا نامەیەکا ڕەسمی یە.

قامشلۆ، ١٦ێ نیسانا ١٩٩٥ێ

راسەر کەوگر
کۆلانەیا محەمەدێ شێخۆ ٤٦، قەت٣
١١٠٧٥

پووژانا من،
ڤە چەند رۆژە کۆ پێژنی ژ تە نەهاتی، دبێژم ئایا نەبە کۆ دلێ پووژانا من ژ نەنڤیساندنا من یا نامەیان مایی بە. تو دزانی، ئادەتێ منە، کێم جاران نامەیان دنڤیسینم. لێ جار دی ژ ئادەتێ خوە دگوهۆرم، ساعەت یەک و نیڤێ شەڤێ ل بەر کۆمپووتەرێ روونشتیمە و نامەیەکێ ژ تە رە دنڤیسینم.

خوەزی تە بزانیا کا من نهۆ چقاس بێریا تە کریە.

خودێ دزانە کۆ تو نهۆ ل خەوەکا شرین دەیی، هایێ تە ژ بایێ فەلەکێ نینە، بێ کول و کەدەر تو خەوێ د ئارامیا لەشێ خوە یێ نازەنین دە دنڤینی.

خوەزی نهۆ، ڤێ ثانیەیێ، شەڤا ١٦ێ نیسانا ١٩٩٥ێ، ساعەت ٣٦. ١ێ، نە خەو لێ ئەز و جانێ من د ئارامیا لاشێ تە دە بنڤستنا. بێهنا ئارامیا لاشێ تە یێ سپەهی و نازەنین من سەرمەست دکە.

ئەرێ پووژانا من، سپەهیا من یا هێژا، ئەز همبە تە ژ تە حەز دکم. کەسەک یان تشتەکا ژ تە پرتر ژێ حەز بکم نینە، لەورا دبێژم همبە تە ژ تە حەز دکم. ب خودایێ گەورە تو گەلەک سپەهی و دلبژینی.

هەگەر نهۆ، ڤێ ئانیەیێ، ئەز ببووما بابلەسووتەک و بهاتما، من ل سەر رەخا تەختەیێ تە دانیا دێ چ خوەش بوویا. من وەلێ هێدیکا پف بکریا بنگوها تە و چاڤێن تە ژ خەوێ بەل ببوونا، تە بدیتیا کۆ ئەز، دلدارێ تە، راسەرێ تە، ل رەخا تە مە.

ئەز دێ سبەهی زوو ڤێ نامەیێ ژ تە رە ڤەرێکم. هەگەر هێژ نامە نەگهایی تە، تە ژ من رە تەلەفۆن ڤەکر ئەز دێ بەهسا نێڤەرۆکا وێ نەکم.

ماچەکا گەرم و راسەرەکێ گەرم دیاریێ تە، پووژانا خوە، دکم.

Raserê Kewgir

راسەرێ کەوگر

ئەڤ نموونەیا نامەیەکا شەخسی یە. هەگەر مرۆڤ بخوازە مرۆڤ دکارە ناڤنیشانا بگری/ێ ژی ل بنێ یا خوە بنڤیسینە.

نیشانکرن د تەکستێ دە

ژ بۆ نیشانکرنا هنەک تیپ، بێژە و کۆمەکان رێێن جدا هەنە.

٣٤) گاڤا مرۆڤ بخوازە بەهسا بێژەیەکێ یان ئیدیۆمەکێ بکە، مرۆڤ دکارە وێ ب *ئتالیکێ* بنڤیسە.

گەلەک جاران پەیڤا گوهۆرتنێ شاش تێت ب کار ئانین.

شانەک

هەروها بێژەیێن یەک هەرف ژی ب ئتالیکێ یان ژی د نێڤ کەڤانەکێ دە تێن نڤیساندن.

تیپا (û)یێ گەلەک کێر مرۆڤی تێت.

٣٥) هەگەر بێژەیەک هنەکێ خوەسەر بە و مرۆڤ بڤێت وێ دیار بکە هنگێ مرۆڤ دکارە بێژەیێ بئێخە نێڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ.

ئەرێ باشە، تو دکاری ژ من رە بێژی «دینۆکەیۆ» لێ ت جاران نەبێژە «ئەحمەق»!

شانەک

بلا ل بیرا تە بە کۆ هنەک جاران نیشاندەکا ژێگرتنێ ژ بۆ ئیرۆنی و گومانێ تێت ب کار ئانین، لەورا هنەکێ لێ مقاتە بە.

٣٦) ب کار ئانینا گۆتنێن وەکی «نە ژ خوە ڤە» و «خودێگراڤی» دەلیلن کۆ مرۆڤ خوەیبیتیا خوە ل تشتەکێ ناکە.

جەنەرالێ ترکان ژی نە ژ خوە ڤە ئاشتیپارێزن.
خودێگراڤی هەسەن ژی زەلامە.

٣٧) مرۆڤ دکارە هنەک بێژە یان بەشان ب **رەشکرنێ** ژ تەکستا دی ڤاڤێر بکە. د داکتیلۆیێ دە رەشکرن ب کێشانا دو خەتان د بنێ بێژەیێ دە چێدبە.

ب رەشکرنێ مرۆڤ **نێڤەرۆکێ** بالکێش دکە، نە **بێژەیێ** ب خوە.

شانەک

هنەک جاران مرۆڤ ژ بۆ بالکشاندنێ ئتالیکێ د شوونا رەشکرنێ دە ب کار تینە.

٣٨) گاڤا مرۆڤ بخوازە ب خوەسەریەکا پر دیار بێژەیەکێ ژ تەکستێ ڤاڤێر بکە، هنگێ دڤێت مرۆڤ بێژەیێ فرِ بکە. مەبەست ژ فرِکرنێ هێلانا ڤالاهیێ د

نێڤبەرا تیپان دە یە. د داکتیلۆیێ دە فرکرن ب خێزکان چێدبە.

بناسێ مرنا یەلماز گوونەیی نەخوەشیا پەنجەشێرێ(P e n c e ş ê r ê) بوو.
بناسێ مرنا یەلماز گوونەیی نەخوەشیا پەنجەشێرێ(Pencesêrê) بوو.

٣٩) ژ بۆ بالکشاندنێ بێژەیەک دکارە ب گردەکان ژی بێت نڤیساندن.

BALKÊŞÎ! Deriyê xana me yekşeman girtiye.
XETERA MIRINÊ! Erd qerisî ye!

٤٠) ناڤێ رۆژنامە، کۆڤار، پرتووک، فیلم، ستران و هتد ـ یان ب نیشاندەکا ژێگرتنێ یان ژی ب ئتالیکێ تێن نڤیساندن.

مستەفا گۆیانیی د «نووبهارێ» دە هنەک ئاگاهداری د هەقێ ئارشیفێن ئۆسمانیان دە نەنڤیساندنە.

II . نقیساندنا ناڤێن کەسان، گردەک، هوورەک، هەژمار، تەوانگ، ڤەقەتاندەک و کورتەکان

نڤیساندنا ناڤێن کەسان، گردەک، هـــوورەک، هـــەژمار، تەوانگ، ڤەقەتاندەک و کورتەکان

ناڤێن کەسان

٤١) ناڤێن کەسان، ژ بلی میر و مەلکێن دیرۆکی، ل گۆر ناڤهلگران تێنە نڤیساندن. خوەیێ ناڤی چاوا دنڤیسە دڤێت مرۆڤ ژی وەلێ بنڤیسە.

٤٢) ناڤێن کەسێن ئەلفابەیا لاتینی ب کار تینن ل گۆر زمانێ خوەیێ خوە تێن نڤیساندن. لێ بەلێ هنەک ناڤێن ژ زمانێ ئەرەبی دەرباسی زمانێ کوردی بووین هاتنە گوهۆرتن و فۆرمەکا نوو گرتنە، ئەو ناڤ ب فۆرما کوردیێ تێن نڤیساندن.

Mihemed, Ehmed, Evdirehman, Evdal, Emer, Evdo, Heso, Xelo, Celo

لێ بەلێ:

George Bush, John Major, Winston Churcill

گردەک یان هوورەک

د دەستپێکا کۆمەکێ دە

٤٣) د دەستپێکا کۆمەکێ دە گردەک تێت ب کار ئانین.

شانەک

د پاشناڤێن وەکی de Goya، van Gogh و von Döbeln دە کیتێن وەکی de، van و von ـ ان هوورەکان تێن نڤیساندن. و ئەڤ کیت گاڤا کۆمەکەکێ ژی بدە دەست پێ کرن هوورەکیا خوە دپارێزە.

Rehîmoyî hinek tabloyên hêja û spehî çêkirine. van Gogh di xewnên Rehîmoyî de dijî.

Martin van Bruinessenî pirtûkek bi navê «Axa- Şêx-Dewlet» li ser jiyana kurdan ya civakî nivîsandiye. van Bruinessen di nêrînên xwe yên di heqê şêxan de gelek caran xelet e.

لێ گاڤا گۆتنێن کورتکری بکەڤن سەرێ کۆمەکێ ئەو ب گردەکێ دەست پێ دکن.
Hjm. 25-ê ya Hawarê bi serê xwe xezîneyek e.

پشتی نقتەجۆتێ

٤٤) هەگەر کۆ کۆمەکا ل پەی نقتەجۆتێ ڤەگوهۆستنەکا دیرەک یان ژی تشتەکا وەکی ژێگرتنێ بە، هنگێ پشتی نقتەجۆتێ گردەک تێت نڤیساندن.

Sosinê bang kir: «Ezê sibehî êvarî bêm.»
Hamlet: Hebûn yan nebûn, pirs ev e.
Hinekan ji bo Mihemed Emîn Bozarslanî gotiye: «Ew dîroka kurdan hewqas baş dizane ko mirov dibêje qey hayê wî ji dergevanên ber deriyê Mistoyê Mîrî jî heye.»

٤٥) هشیاری، بانەشان و پرسێن کۆ ل پەی نقتەجۆتێ تێن ب گردەکێ دەست پێ دکن، هەرچەند ئەو نە ژێگرتن ژی بن.

Slogana wan ev bû: Yek ji bo hemiyan, hemî ji bo yekê!
Mesele ev e: Em dê kengê bigihîn armanca xwe?
Şîreta Melayê Cizîrî ev e: Ji bilî eşqê baweriyê bi ti tiştê neînin!

٤٦) گاڤا کۆ نقتەجۆت ل پێشیا نموونەدان، هەژمارتن، شرۆڤەکرن، بەهسکرن ب کورتی و یێن وەکی وان بە، و کۆمەکا د پەی رە ژی نەکارە سەربخوە بە هنگێ ئەڤێن هە ب هوورەکێ دەست پێ دکن.

Texlîtê tiriyên wan [yên eşîra jêliyan, Arif] ev in: teyfî, gozane, sincêrî, kerkûşî, gencîkî, gewrê mîr, gewrê mehmo, reşê çê, şorê difsê, berîsane, tortorî, gozanê sor, binê tat, tiliya zeynebê.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤١)، «ژێلیان»، هاوار، هژم: ٣٥، رووپ: ١٢

Tenê grûbek ji karkeran qezenc dike: qesabên li belediyeyê dixebitin.
Li ser riya bazdanê sê xetên bireng hene: kesk, sor û spî.
Rengên alaya kurdan ev in: sor, zer, kesk û spî.

هەگەر ل پەی نقتەجۆتێ گەلەک کۆمەک بێن، دڤێت ئەو ب گردەکێ بێن نڤیساندن.

Pêşniyara sosyologan gelek probleman bi xwe re tîne: Zarok dibin 12-salî. Mamhoste nikarin wan bitebitînin. Keç dilê xwe dibijînin kuran.

Pêşniyara emerîkiyan dibe ko pirsa şerê nêvxweyî çareser bike: Hewlêr dê ji aliyê Partî û Yekîtiyê ve bêt idare kirin. Pereyên gumirka Brahîm-Xelîlî dê nîvînîvî li herdu partiyan bêt dabeş kirin. Tixûbê di nêv

bera bakur û başurê Kurdistanê de dê ji aliyê herdu partiyan ve bêt parastin.

د ناڤ و هەڤەناڤان دە

٤٧) مرۆڤ ناڤێ خوە ب گردەکێ دنڤیسە و هەڤەناڤی ژی ب هوورەکێ. لێ بەلێ گەلەک جاران زۆرە کۆ مرۆڤ تخووبێ د نێڤبەرا ڤان کاتەگۆریان دە ناس بکە. بەشا ل ژێرێ ب هووراهی ل سەر ڤێ ئێکێ رادوەستە.

سەرەناڤ

٤٨) سەرەناڤ ب گردەکێ تێن نڤیساندن. هەگەر سەرەناڤ بێن تەواندن ژی.

Li Diyarbekirê hezar Şêxmûs hene.
Diyarbekir bi Şêxmûsên xwe meşhûr e.
Şer di nêvbera cizerî û Xelîlan de bû.
Ehmed dor nedan Mihemedan.

شانەک١

بێژەیێن کۆ رایەکا وان سەرەناڤ بن لێ وەکی ناڤێن ئزاهی(ایضاح) بێن ب کار ئانین ب هوورەکێ تێن نڤیساندن. هنگێ بێژە نە کەسەکە، لێ رەنگەک ژ مرۆڤان یان ژی تشتەکا دی ژ بلی مرۆڤان ب ناڤ دکە:
quisling, *rontgen*, *dîze*l(ji Diesel).

هەروها سەرەناڤێ کەسان، یێن کۆ ژ بۆ پیڤانێ و تشێن وەکی وێ تێن ب کار ئانین ژی ب هوورەکێ تێت نڤیساندن:

watt, bekerel(ji becquerel), hertz, amper(ji Ampere), kelvin.

شانەک٢

هنەک سەرەناڤێن دینی ب گردەکێ تێن نڤیساندن:

Xwidê, Xaliq, Yezdan, Zerdeşt.

لێ بەلێ: (Yezdan xwedayekê kurdan e.)

٤٩) **پاشناڤێن** ثابت ب گردەکێ تێن نڤیساندن، ژ بەر کۆ ئەو بوونە وەکی ناڤێن خوەسەر.

Kawayê Hesinkar, Memê Alan, Zîna Zêdan, Hesinê Hewêrp, Felîtê Quto, Rustemê Zal

پاشناڤێن کۆ درێژ بن و ژ گەلەک بێژەیان پێک بێن ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

Melekê piştşikestî, Kerîmê giştikçirayî, Weysiyê devxwehr.

٥٠) **عنوان**، ـ یێن بیانی ژی ـ ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

gerînende Reşo, prîns Wilhelm, kralîçe Krîstîna, madam Curie, ayetollah Xomeynî, mîr Miheme.

شانەک

هنەک جاران زۆرە کۆ مرۆڤ بزانە کا چ پاشناڤ و چ عنوانە، لێ بەلێ مرۆڤ دکارە ببێژە «ئەوێ کۆ ژێ رە... دهات گۆتن» پاشناڤ (خانێ لەپ زێرین)ە و «ئەوێ کۆ... بوو) عنوان (رەمەزانێ رەش)ە.

ناڤێن جهێن جۆگرافیک یێن تایبەتی

٥١) ناڤێن جهێن جۆگرافیک یێن تایبەتی ب گردەکێ تێن نڤیساندن.

Ewropa, Ingîltere, Diyarbekir, Nîl, Firat, Dicle, Benavya, Girê Çolya, Cizîr, Reşîne, Tenîn, Koqendîl, Deştalto, Kolaneya Êzdînşêrî, Dirba Şahînoyî, Keleha Ewrexê, Birca Belek, Stoyê Şkêr, Kêleşîn

شانەک١

ناڤێن ئالیێن جۆگرافیک(bakur, başur, rojhilat û rojava) ب هوورەکێ تێن نڤیساندن. لێ هەگەر مەبەست ژێ هەرێمەکا دیارکری بە

(Kurdsitana Bakur, Emerîkaya Başur, Rojava û Rojhilat)
هنگێ مرۆڤ ب گردەکێ دنڤیسە.

شانەک٢

هەگەر مرۆڤ جۆتناڤێ هنەک جهێن جۆگرافیک ب بەندکی(ـ) پێک ڤە گرێ بدە و دڤێت ناڤێ ددۆیێ ب هوورەکێ بێت نڤیساندن.

هەڤەناڤێن نەسل و گرووبان

٥٢) هەڤەناڤێن هەیوان، نەتەوە، زمان و هشیناهیان ـ فاملی، گرووب، نژاد، تۆڤ، جنس، تەخلیت و یێن وەکی وان ـ نە ناڤێن تایبەتی نە و لەورا ژی ب هوورەکێ تێن نڤیساندن. هنەک کەس بەلکی د هزرن کۆ دڤێت ناڤێ نەتەوەیان و زمانان ب گردەکێ بێن نڤیساندن. نە وەلێ یە ژ بەر گاڤا مرۆڤ ئەقلانە بهزرە وەکی هەڤەناڤ ت فەرق د نێڤبەرا deve/ereb, gurg/tirk û kew/kurd دە نینە. یەک هەڤەناڤێ هەیوانان، یێ دی ژی هەڤەناڤێ هەیوان ـ مرۆڤانە.

orangutan, rovî, hirç, şêr, bizin, hesp, kurd, tirk, ereb, faris, lîlûz, gulberoj, cihûyê gerok, misilmanê bêhnteng, şirnexoyên qurre, ceh, genim, dire

٥٣) هەروها، ژ بلی هەیوان و هشیناهیان، هەڤەناڤێ نەسل و گروبێن دی ژی ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

vexwarin: şampanya, şerab, bordeaux, ava madenê
penîr: kaşar, penîrê kifko, gorgonzola
qumaş: qedîfe, basme, caw, kûderî, şiade, dirêl
spor: birr, tirbûl, kerikê melayokî, badmînton, fotbol
wekî dî: motora dîzel, cercereya çarçerx

٥٤) هەڤەناڤێن زانیاری یێن لاتینی گاڤا کۆ ژ ناڤێ هشنیاهی و هەیوانان چێبووبن هەرتم بێژەیا پێشیێ (ناڤێ فامیلێ) ب گردەکێ و پەیڤا ددۆیێ (ناڤێ تەخلیتێ) ب هوورەکێ تێت نڤیساندن.

Anemone nemorosa, Canis lupos

عەینی پرەنسیپ ژ ئۆرگانیسماییێن زێندی رە ژی تێت ب کار ئانین؛ وەکی باکتەری و ڤیرووس.

Streptococcus viridans

شانەک

ناڤێ نەخوەشیان ب هوورەکێ تێن نڤیساندن، هەرچەند رایەکا وان ژ هەڤەناڤێن لاتینی ژی بن: *kanser, tûtberkûlos(ji Mycrobacterium tuberculosis), sorik, xirok*

هەگەر نەخوەشیەکێ ناڤێ خوە ژ کەسەکی گرتبە ناڤێ وی کەسی ب گردەکی تێت نڤیساندن: *Nexweşiya Parkînosnî , sendrûma Wernersî.*

ناڤێ رێخستن، شرکەت و یێن وەکی وان

٥٥) ناڤێ رێخستن، کۆمەلە، شرکەت، رۆژنامە و کۆڤاران ل گۆر نڤیساندنا خوەیێ وان تێت نڤیساندن. هەروها ناڤێ ئەنستیتوو و دەسگەهێن علمی یێن ب کارێ پەروەردە، طب، لێکۆلین، ئەکسپۆزیسیۆن، دەرهێنەری و کارێن وەکی وان ڤە مژوول دبن ل گۆر خوەیێ وان تێت نڤیساندن.

Federasyona Komeleyên Kurdistanê Li swêdê, Komeleya Nivîskarên Kurd Li Swêdê, Yekîtiya Ciwanên Kurd Li Swêdê, Armanc, Welatê Me, Nûdem, Enstîtuya Kurdî ya parîsê, Heyva Sor

٥٦) هەگەر خوەیێ ناڤی نە بەلی بە یان ژی یەکدەنگی د بکارانینا ناڤی دە نەبە، دڤێت مرۆڤ ل پەی ڤان قاعیدەیێن ل ژێری بچە. عەینی قاعدە ژ بۆ کەسێن ناڤەکێ نوو ژ دەسگەهەکا خوە رە ببینە تێن پێشنیار کرن.

أ) قاعدەیێ بنگەهین ئەوە کۆ تەنێ تیپا پێشییێ یا بێژەیا پێشییێ د ناڤی دە گردەک بە.

ب) گردەک د بێژەیا ددۆیێ دە ژی تێت ب کار ئانین هەگەر ئەڤ شەرتێ ژێرێ هەبە.

- د ناڤێن کۆ ب «کۆمەلەیا»، «وەقفا»، «رێخستنا» و پێشناڤێن وەکی ڤان دەست پێ بکن دە بێژەیا ددۆیێ ب گردەکێ تێت نڤیساندن.

Komeleya Nivîskarên kurd li derve, Weqfa Parastina mafê kevokan, Rêxistina Paqijkirina daristanan

شانەک١

د تەکستێ دە دڤێت مرۆڤ ناڤان ل گۆر لۆگۆتیپێ نەنڤیسە، ژ بەر کو ئەو قاعدەیێن نڤیساندنێ یێن نۆرمال خراب دکن. وەکی:

Şirketa Caman, nûROJ û weşanxaneya DENG

شانەک٢

ناڤێ پارتییێن سیاسی ب گردەکێ تێن نڤیساندن:

Partiya Demokrat ya Kurdistanê-Yekgirtin, Partiya Karkerên Kurdistanê, Partiya Sosyalîst ya Kurdistanê, Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê

کورتەکا ناڤێن پارتیان ب گردەکان تێن نڤیساندن: (*PDK-Yekgirtin, PKK, PSK, YNK*)، لێ بەلێ: *Yekîtî, Partî*.

شانەک٣

هەگەر مرۆڤ دیار بکە کا مەبەستا مرۆڤی کیژک دبستانە هنگێ ناڤێ خوەندنگەهێن بلند و ئوونیڤەرسیتەیێن کۆ ل گەلەک جهان هەنە ب گردەکێ تێن نڤیساندن. هەگەر مەبەستا مرۆڤی بابەتێ دبستانێ بە مرۆڤ ب هوورەکێ دنڤیسە.

Evînê Fakûlteya Rojnamevaniyê li Ûnîversîteya Stockholmê xwend.

Evînê bihara borî fakûlteya rojnamevaniyê xwend.

ناڤێ دائرەیان، و دەسگەهێن برێڤەبر

٥٧) جارنان زۆرە کۆ مرۆڤ ڤاڤێر بکە کا چ ناڤێ خوەسەر و چ ناڤێ ئزاهی یە ـ نەمازە ناڤێن دائرە، دەسگەهێن برێڤەبر و یێن وەکی وان. ما گەلۆ حکوومەت، *مەجلسا بەلەدیەیێ، شالیاریا دەرڤە، دائرەیا بکران، دائرەیا پۆستەیێ، دائرەیا باج و بدەیێ، شالیاریا پاراستنێ* و یێن وەکی ڤان ناڤێن خوەسەرن یان ژی هەڤەناڤێن وەلێ نە کۆ سالۆخا کارێ ڤان ئۆرگانان ددن؟

پرانیا ناڤێن وها هەم ناڤێن خوەسەرن هەم ژی هەڤەناڤێن سالۆخدەرن. ل گۆری ڤان قاعدەیێن ل ژێرێ هەرەکە بکە.

٥٨) دائرەیێن مەرکەزی و ئۆرگانێن دی کۆ د بابەتا خوە دە یێکانە نە، دڤێت ب گردەکێ بێن نڤیساندن. لێ گهانەک و داچەکێن د نێڤبەرا بێژەیێن سەرەکە دە ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

Wezareta Derve, Komîsyona Karê Ziraî, Daireya Bikiran, Dadgeha Bilind, Daireya Karûbarê Biyaniyan

هەگەر کۆ مرۆڤ نە ئەمین بە کا گەلەک دائرەیێن ژ عەینی بابەتێ هەنە ئان نۆ، هنگێ مرۆڤ گردەکێ ب کار تینە. ناڤێ komîte, komîsyon, teftîşxane

و یێن وەکی وان ب گردەکێ تێن نڤیساندن.

Delegasyona lêkolînên mafê mirovî
Şûraya pirsên exlaqî û bijîşkî
Komîteya parastina bircên Diyarbekirê

٥٩) ناڤێن کۆ ب گردەکێ تێن نڤیساندن د فۆرما خوە یا کورت دە ژی گردەکێ دپارێزن؛ هەگەر کۆ وان ناڤ هێ ژی کاراکتەرێ خوەسەریا خوە بپارێزە.

Federasyon(Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê)
Parlamento (Parlamentoya Herêma Kurdistana Iraqê)

فۆرما کورت یا هنەک ناڤێن گشتی کۆ کاراکتەرەکێ وان یێ خوەسەر نەبە، هەرتم ب هوورەکێ تێن نڤیساندن: heyet, daire, rêveberî, şûra, enstîtû, komîsyon, wezaret, komîte و یێن وەکی وان.

٦٠) *ئاوارتە.* ئەڤ هەڤەناڤێن ل ژێر ب هوورەکێ تێن نڤیساندن:

dewlet mîrekî, hikûmet, ofîsa hikûmetê, parlamento, ordu, hêza hewayî, hêza deryayî, hêza bejiyê, hêza cengê, hêza parastinê, polîs, gumrik, diyanet.

«Dewlet, hikûmet, wezîr û wezaret, polîs û cendirme bi nêv û destê miletî têne danîn, û karê wan parastina heq û qanûn, rehetî û xweşiya xelkê ye.

Cicatmilet, ji nimînendeyên miletî bihevketî ye; û wekîlên milet serekê dewletê dibijêrin; hikûmet, ango wezaret, bi destê serekwezîrî tête dayîn; heke nimînendeyên miletî qîma xwe pê tînin, wezaret dimîne, heke no, ew diçe, û yeke din tê cihê wî.»

کەڤنەزان(١٩٤٥)، «دەمۆکراسی»، رۆژا نوو، هژم: ٥٢

هەڤەناڤێ کەسان هەرتم ب هوورەکێ تێت نڤیساند، هەرچەند ئەو هەڤەناڤێ دائرەیەکی ژی بە.

dadgirê giştî, serekkomandar, wekîlê dadê, wekîlê bazirganiyê, miftî, qazî, doltor, awokat, mihendis, mamhoste, mîr, axa.

«Rojekê mîr Miheme bi hinceta nêçîrê, dîsan çûbû bal perîya xwe ve. Berî ko bigehe şkeftê xulamên xwe li cihekî hiştibûn û ji wan re goribû ko medin pey wî. Mîr çû; xulam, mifirdî pêleke drêj li hêvîyê man. Mîr ned

ihat. Dinya li wan dibû êvar. Yekî ji xulaman guh neda hevalên xwe ji wan veqetîya da rê û çû, li mîrî bigere. Mîr û perî li ber devê şkeftê rûniştîbûn. Zarowan di dora wan de dileyîstin. Mîrî berê xwe dabû şkeftê, keçperî di peşberê wî de bû. Xulam wekê ew dîtin jûvan bû, dil kir ko xwe veşêre û şûn ve vegere. Lê çavê perîyê pê ketibû. Perîyê bawer kir ko mîrî bêbextî lê kiriye; bû firolek û digel zarokên xwe winda bû. Mîr bi lerzeke ecêb ket. Xulaman darûbestek çêkirin, mîr lê kirin, berê wî dan Cizîrê. Bi rê ve, mîr çû rehmetê. Malikên jêrîn ji stranekê ye ko wesiyeta mîr Miheme dibêjin-ê.»

ئازیزان، هەرەكۆل(١٩٣٤)، «بیریا بۆتان»، هاوارم هژم: ٢٥

شانەک

کورتەناڤێ هەڤـەناڤی کـەسـان ب گـردەکێ تیێت نـڤـیـسـاندن: dadgirê giştî (DG), serekkomandar(SK), wekîlê dadê(WD)

٦١) تەماميا ناڤێ دائرەییێن هەرێمی و بەلەدیەیان ب گردەکێ تیێت نڤیساندن.

Belediyeya Diyarbekirê, Daireya Heczê li Cizîrê, Daireya Polîsî li Şernexê, Meclisa Belediyeya Şêrtê, Heyeta Kulturê li Wanê

ناڤێن کۆ نه تمام بن رۆلا ناڤێن ئیزاهی دبین و ب گشتی ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

meclisa belediyeyê, komîteya birêveber ya belediyeyê, belediye, dadgeha destpêkê

٦٢) بەش و پارچەیێن کـۆ د نێڤ عـەینی دائره، شـرکـەت و دەسگەهێن دە نە ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

beşa ragihandinê, servîsa teknîkî, beşa plankirinê, sekretaryaya nêvneteweyî, seksyona ewleyiyê

بێژەیێن کۆ ژ ناڤێن خوەسەر چێبوونە

٦٣) بێژەیێن کۆ ژ ناڤێن جۆگرافیک یێن خوەسەر چێبوویی بن هەرتم ب هوورەکێ تێن نڤیساندن. هەروها ناڤێ نەتەوە و زمانان ژی هەرتم ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

stockholmî, cizîrî, diyarbekirî, fereşînî, herekolî, botî, torî, didêrî, emerîkî, firansî, swêdî

«NÛŞEYÊN ECEMISTANÊ - Piştî ko ûris û ingilîz ketine Ecemistanê kurdên Ecemistanê hinek bihna xwe da. Lê eceman ev serbestî ji kurdan re tiştekî zêde hes

ibande û ji nû ve dest bi şidandina kurdan kir. Li ser vê yekê kurd li ber hikûmeta Tehranê asê bûne. Ecem û kurdan li hev xistine. Di girtinhevên pêşîn de, wer dixuye, zora eceman çûye. Eceman di vê mehê de, li Tehranê ordiyek saz kiriye û li 18ê mehê vê orduyê berê xwe da Kurdistanê.»

نێرەڤان(١٩٤٢)، «رەوشا دنیایێ»، هاوار، هژم: ٤٤

٦٤) بێژەیێن کۆ ژ ناڤێ کەسان چێبوویی بن ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

darwînîst, marksîst, lenînîst,
zerdeştî, mesîhî, bedirxanperest, tawisparêz

رەنگدێرێن کۆ ژ ناڤێ کەسان چێبوونە ب گردەکێ تێن نڤیساندن. مەبەست ژێ
«ئەو تشتا وەکی یا ...»یە. formûlasyoneka Celadetkî
فۆرموولاسیۆنەکە ژ جەلادەتی، aştiyeka Hitlerkî ئاشتیەکە ژ هتلەری. ل
ڤێدەرێ رەنگدێر بەرسڤا پرسەکا وها ددە: یا کێ؟ هنەک نموونەیێن دی: vekîta
Kamirankî, raçandina Xelîfekî.

ڤان نموونەیێن ژۆرێ بدە بەر شاشیتیەکا جەلادەتکی، کۆ مەبەست ژێ نە تشتەکا
جەلادەتی کریە. ل ڤێدەرێ رەنگدێر پرسەکا وها ددە: ب چ ئاوایی؟ هنەک

نموونەیێن دی: îmaneka mihemedikî, welatparêziyeka barzanikî , kurdîtiyeka berzencikî.

د بێژەیێن دەمدیارکەر دە

٦٥) بێـژەیێن دەمـدیارکـەر ب هوورەکێ تێن نڤـیـسـاندن. ئەڤ ژ بۆ ناڤێ رۆژ، هەیڤ و دەمسالان ژی وەلێ یە. جەلادەت ئالی بەدرـ خان ناڤێ رۆژ، هەیڤ و دەمسالان ب گردەکێ دنڤیسە. ئەز گەلەکێ لێ خەبتیم کۆ فێم بکم کا چما وی وەلێ کریە، لێ ل ت دەران من بەرسڤەک نەدیت. ژ بەر ئەم دزانن کۆ جەلادەت ئالی بەدرـ خان ناڤێ نەتەوە و زمانان ب هوورەکێ دنڤیسە. جەلادەت د مەسەلا هوورەک و گردەکان دە هەرتم وەکی فـرانسـیێ هەرەکـە کـریە، لێ تەنێ د بێـژەیێن دەمـدیارکـەر دە وەلێ نەکریە. ب یا من دڤێت مرۆڤ ناڤێ رۆژ، هەیڤ و دەمسالان ب هوورەکێ بنڤیسە.

havîn, zivistan, pehîz, bihar, şemî, yekşem, duşem, sêşem, çarşem, pêncşem, în, kanûna-paşiyê, sibat, adar nîsan,gulan, hezîran, tîrmeh, tebax, îlon, çiriya-pêşiyê, çiriya-paşiyê, kanûna-pêşiyê.

«Demên salê

Di salekê de çend dem hene? Di salekê de çar dem hene: bihar, havîn, payîz û zivistan. Di payîzê de hewa çawa ye? Di payîzê de hewa eydî ne gelek germ e û

ber bi dawiya payîzê hewa sar dibe û pelên daran sor, û çûn dibin û diweşin. Zivostan çawa ye? Zivistan dema berf û baranê ye, dinya yek car dibe sar, serma dora me digire. Bihar xweş e? Belê, bihar gelek xweş e, serma namîne, bexçe û gul û gulçîçekine rengereng dikenin, eziman dibe heşîn, zaro li ser rê û di nav kuçe û kolanan de dileyizin. Tu li ser havînê çi dibêjî? Havîn germ û comerd e. Havîn nandaya me ye. Di havînê de xwarin û vexwarin baş dibin, zad, meywe, heşînatî dibin erzan, xelk têra xwe dixwin.»

بەدرـ خان، کامران ئالی(١٩٨٩)، Le kurd sans peine، رووپ: ٥٢

هەروها هەڤـەناڤێ هنەک رۆژێن ب تایبـەت ژی ب هوورەکێ تێن نڤـیـسـاندن. نەورۆز ژی نە ئاوارتەیێ ڤی قـاعـدەیی یە. ئەم ببـێـژن ناڤێ کـەچەکێ نەورۆزە د دیالۆگەکێ دە ئەم «نەورۆز هات» دنڤیسن. ئایا ئەم دێ ب چ وەجهی بزانن یا کۆ هاتی کۆ ناڤێ وێ نەورۆزە و نە جەژنا نەورۆزێ یە؟

هەروها عـەینی نموونەیێ ژ بۆ ناڤێ هەیڤ و دەمـسـالان ژی بجەربینە. گـاڤـا ئەم ببێژن «گولانێ بهار ب خوە رە ئانی» د ئەسلێ خوە دە دڤێت مەبەستا مە دو کەس بن کۆ ناڤێ یەکێ «گولان» و یا دی «بهار»ە. هەگەر مەبەستا مە هەیڤا «گولانێ» دەمسالا «بهارێ» بە دڤێت ئەم ب هوورەکێ بنڤیسن.

bîstûyekê adarê, yekê gulanê, roja dayikan, roja xwidêdanê, serê salê, şeva înê, şeva qendîlê, newroz

٦٦) پەریۆد و بوویەرێن دیرۆکی ب هوورەکێ تێن نڤیساندن.

cenga cihanê ya pêşiyê, cenga sihsalan, şoreşa fransî, şeva gîskberdanê, şerê Xelîcê, sedsalên rûreşiyê, demê ziraetçandinê

د جهێن دی دە

٦٧) د ناڤێن پرتووک، فیلم، بەرهەمێن هنەری، بەرهەمێن مووسیکی، ئەکسپۆزسیۆن و یێن وەکی وان دە تەنێ بێژەیا پێشییێ و ناڤێ کەسان ب گردەکێ تێن نڤیساندن.

Eyşana Elî

Şahîno

Kîme ez

Hey li min xerîbê

Yar gewrê

شانەک١

ژ بۆ ناڤێن پرتووکێن دینی پڕێ جاران گردەک تێت ب کار ئانین: Incîl, Qur’an,
Tewrat, Mishefa Reş, Avesta. ئەڤ قاعدە گاڤا مرۆڤ بەهسا ناڤێ

پرتووکێ بکە دەرباس دبە. هەگەر مرۆڤ بەهسا هەژمارێن پرتووکێ یان ژی تشتێن کۆ مرۆڤ ددە بەر پرتووکێن دینی بکە، دڤێت مرۆڤ هوورەکێ ب کار بینە.

Misilmanan bi hezaran quran rêkirin Kafkasyayê.
«Mem û Zîn» û «Hawar» quranên kurdan in.

«Ji xwe felsefe û nivîsandin ango destpêka pêşketina cihanê bi heyîna nijadê me ve girêdayî ye. Cihandostî, cihanbratî jî destxetê me ye.
Navê kitêba zerdeştîyan Avesta[italîka min] ye. Nivîsevanê wê zerdeşt e. Dema nivîsandina Avestayê biewleyî hêj ne hatiye zanîn. Hin nivîsevanên rojavayê dibêjin ko şeşsed sal berî Îsa pêxember hatiye nivîsandin. Hinekên din û zerdeştî bi xwe bawer in ko Avesta pênchezar sal berî Îsa pêxember hebû. Herhal kitêbeke gelek kevn, mezin û hêja ye.»

بەدرـ خان، کامران ئالی(١٩٣٥)، «زەردەشت»، هاوار، هژم: ٢٦، رووپ: ٩

شانەک٢

هەڤـەناڤێ قـانوونان وەکی قـاعـدە ب گـردەکێ تێن نڤـیـسـاندن: Qanûna trafîkê, Qanûna medenî, Qanûna hemwelatiyê.

٦٨) د کـوردیێ ده هەگـەر مـەبەسـتـا تە کـەسـەک تەنێ بە ت جـاران تو نکاری ژ بۆ ڕێزداریێ بنڤیـسی «هۆن». بۆ نموونە د ترکی، ئنگلیـزی و سـوێدیا کـەڤن دە ئەڤ فۆرم تێت ب کار ئانین. سوێدیان ئیرۆ دەست ژ ڤێ فۆرمێ بەردانە و رۆژنامەڤان گـاڤا پرسـەکێ ژ سـەرۆک وەزیرێ سوێدێ بکن دبێـژن «تو»، نابێـژن «هۆن». لێ بەلێ مـرۆڤ دکـارە ب کـەسـەکێ ل هەمبـەری خـوە رە ب پرۆناڤ و ناڤێ کـەسێ سسیێ بئاخڤە: *سەیدا چ دبێژە؟، سەرۆک وەزیر دێ کەنگێ حکوومەتەکا نوو دامەزرینە و......هتد.*

هەروەکی تێت زانین زارۆکەکێ کورد گاڤا تشتەکی ژ بابێ خوە پرس دکە دبێژە «تو»، نابێـژە «هۆن». لێ هەگـەر مـرۆڤ بخـوازە د نڤیـسـارەکێ دە ب شکلەکێ مەزناهیا کەسێ مرۆڤ پێ رە دئاخڤە دیار بکە مرۆڤ دکارە «تو Tu» بنڤیسە، یانی ب گـردەکێ. هەگـەر مـرۆڤ فـۆرمـا «تو Tu»یێ ب کـار ئانی دڤـێت د تەوانگێن وێ دە ژی «تە Te»یێ ب کار بینە.

د «تەفیـسـرا قـورئانێ»دە کامران ئالی بەدرـ خان فۆرما «tu»یێ ژ بۆ بانگکرنا خودێ ژی ب کار تینە؛ یانی خودێ ژی د کوردیێ دە نکارە ببە «هۆن».

32. Ferîşteyan got: Mezin tu î, ji zanîna ko te gihande me pê ve, em bi tu tiştî nizanin; yê zana û fêris tu î.

بەدرـ خان، کامران ئا. (١٩٤١)، «تەفسیرا قورئانێ»، هاوار، هژم: ٢٨

٦٩) ناڤێ عەشیـران ژی ب هوورەکێ تێن نڤیساندن. ژ بیر نەکە کۆ د کوردیێ دە ناڤێ

هەمی عەشیران ب (ان an)ێ خەلاس دبە.

mîran, alîkan, diêran, dawûdîyan, soran, garisan, batûyan, teyan, xêrkan, kiçan, mûsereşan, zêwkan, reşikan, meman, harûnan, hesinan, ebasan, alîyan, berwariyan, şûvan, jêlîyan, kerran, govan

بێژەیا «ددێری didêrî» رەنگدێرا کەسێن ژ عەشیرا ددێرانن، لێ بەلێ «ددێران» ناڤدێرێ عەشیرێ ب خوە یە.

شانەک

ناڤێ دەڤەرێن جوگرافیک یێن کو جهێن عەشیران دیار دکن ب گردەکێ تێن نڤیساندن.

Botan, Soran, Behdînan, Garisan, Berwariyan, Goyan

هەژمار

رەقەم یان تیپ؟

٧٠) د رەوشێن کۆ تێ دە مقدارا هەژمارێ گرنگ بن، عەدەد ب رەقەمان تێن نڤیساندن. وەکی نموونە د تەکستا ماتەماتیکی، تابلۆ، لیستە، بها، ڤەگوهۆستنا ئەنجامێن سپۆرێ و هتد ـ یان دە.

چقاس مرۆڤ بڤێت دەقیق بە هەوقاس پێویستە کۆ مرۆڤ رەقەمان ب کار بینە. لەورا عەدەدێن ب دەهێک هەرتم ب رەقەمان تێن نڤیساندن.

٢,٥   ٣,١٤   ٢٠٥,٣٤٥٦٧

کەرتێن عەدەدان پرێ جاران ب رەقەمان تێن نڤیساندن، نەمازە گاڤا مرۆڤ بخوازە دەقیق بە. لێ مرۆڤ دکارە کەرتان وەکی کۆ مرۆڤ دخوینە بنڤیسە ژی.

٢ ١/٢ یان ددۆ و نیڤەک
١/٣ یان سێیێک
١/٤ یان چارێک
٣/٤ یان سێچارک یان ژ چارێ سێ
٦/٩ یان ژ نەهێ شەش
٥ ٧/٨ یان پێنج و ژ هەشتێ حەفت

گاڤا مرۆڤ هەژمارا پیڤانان ب کورتی دنڤیسە هەرتم مرۆڤ رەقەمان ب کار تینە، هەروها پشتی *ساعەتێ* ژی.

10m, 2dm, 11kg, saet 20.00, yek bi 25 dolaran

لێ گاڤا مرۆڤ هەمیا هەژمارا پیڤانان بنڤیسە مرۆڤ دکارە عەدەدان ب تیپان ژی بنڤیسە.

دەهـ مەترە یان ١٠مەترە
بیست کێلۆ یان ٢٠کێلۆ

د نمرەکرنێ دە هەرتم رەقەم تێن ب کار ئانین.

سنف ٥، هەژمار ٥٦، کۆلانەیا جەمیل پاشایی ٣٨

٧١) د وان رەوشان دە کو مقدارا هەژمارێ نە گرنگ بن، یا باش ئەوە مرۆڤ عەدەدێن کچک ب تیپان و یێن مەزن ب رەقەمان بنڤیسە. قاعدەیەک ئەوە کو مرۆڤ هەتا هەژمارا یازدەهێ ب تیپان و ژ هەژمارا ١٢ێ پێ دە ب رەقەمان بنڤیسە.
لێ بەلێ عەدەدێن مەزن یێن بێکەرت پرێ جاران ب تیپان تێن نڤیساندن، نەمازە گاڤا مرۆڤ عەدەدەکا تەخمینی بنڤیسە.

ل مەیدفانا چارچرایێ ب هەزاران مرۆڤ کۆم بوو بوون، دۆر پێنجسەد ژ وان هاتن گرتن.

شانەک

هەتا ژ مرۆڤی بێت دڤێت مرۆڤ کۆمەکەکێ ب رەقەمان نەدە دەست پێ کرن، لەورا ئەو تخووبێ کۆمەکێ نەپەندی دکە و زۆر دبە مرۆڤ بزانە کا کۆمەک ژ کوو دەست پێ دکە. د رەوشێن وها دە یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ فۆرموولاسیۆنا کۆمەکا خوە بگوهۆرە یان ژی رەقەمان ب تیپان بنڤیسە.

سالا ١٩٦٥ێ خودێ ئەز دام.
د بن شاپەیێ دە ٣٥٦ کەس مان.
سێ سەد و پێنجی و شەش کەس د بن شاپەیێ دە مان.

سەنفاندنا هەژمارێن مەزن

٧٢) هەژمارێن مەزن یێن کۆ ب رەقەمان تێن نڤیساندن دڤێت ژ بۆ خاترێ زەلالبوونێ بێن سەنفاندن. سەنفاندن ژ پاشیێ ڤە ب گرووبێن ژ سێ رەقەمان پێک هاتی چێدبە. گرووب ب ڤالاهیەکێ ( ) ژێک تێم ڤەقەتاندن. جەلادەت ئالی بەدرـ خانی هەژمارێن ژ ٠٠٠ ١٠ێ کچکتر هنەک جاران بێ ڤالاهی نڤیساندنە. لێ بەلێ ژ بۆ ئستقرارێ دڤێت هەرتم ڤالاهی د نێڤبەرا گرووبێن رەقەمان دە هەبە و نەیینا ڤالاهیێ تێکلێکیێ ب رەقەمێن

ســالان ره چێدکه. ل فەرقا د نێڤــبەرا «سالا ١٩٤٥ێ» و «١٩٤٥ ١ زەلام»ان ده بنێره.

٢٧ ٩٨٥ ٦٣٨

١ ٠٥٦ ٩٢٥

١٢٧ ٠٩٨

٥ ٦٥٧

«ژ ڤی ئاوری ڤه تۆناژا ڤاپۆران د ڤی شەری ده یەک ژ هێمانێن زەفەرێ ئێن مەزتره، رۆژا کۆ شەر دەست پێ کری بوو تۆناژا ڤاپۆرێن دنیایێ ب ئاوایێ ژێرین بوو:

رووسیا	١ ٣٠٠ ٠٠٠
ئسوێچ	١ ٦٠٠ ٠٠٠
یەونانستان	١ ٨٠٠ ٠٠٠
فرەنسه	٢ ٩٥٠ ٠٠٠
هۆلەنده	٢ ٩٨٠ ٠٠٠
ئیتالیه	٣ ٥٠٠ ٠٠٠
ئەلەمانیه	٤ ٥٠٠ ٠٠٠
نۆرڤێج	٤ ٩٠٠ ٠٠٠
ژاپۆن	٥ ٦٠٠ ٠٠٠
ئەمێریکه	١٢ ٠٠٠ ٠٠٠

کشوەرێ بریتانیایێ   ٠٠٠ ٣٠٠ ٢١
دەولەتێن مایین   ٠٠٠ ٥٧٠ ٧»

بەدرـ خان، جەلادەت ئالی(؟)(١٩٤٢)، «شێر و ڤاپۆرێن بارکێش»،
رۆناهی، هژم: ٦، رووپ: ١٥

سەرەک وەزیر [چرچل] دیسا ڤەگەریا سەر پرسا شەرێ مسرێ و گۆت:

– هن هەنە کۆ حکوومەتێ ئتهام دکن و دبێژن کۆ مە تشتێن لازم د وەخت و زەمانێ خوە دە رێ نەکرنە وەلاتێن رۆهەلاتێ نیزنگ[!]. لێ نە وەلێ یە. د ناڤ دو سالێن پێشین دە مە چەک و عەسکەرێن ژێرین شاندنە وەلاتێن رۆهەلاتێ نیزنگ[!]: ٠٠٠ ٩٥٠ عەسکەر، ٤٥٠٠ تانگ[٥٠٠ ٤، سەراستکرنا من]، ٠٠٠ ٦ بالافر، ٠٠٠ ٥ تۆپ، ٠٠٠ ٥٠ میترالیۆز، ٠٠٠ ١٠٠ کەمیۆن. د ڤێ ناڤێ دە مە ٢٠٠٠[!] تانگ ژی رێکرنە وەلاتێن ئوورس.

نیرەڤان(١٩٤٢)، «رەوشا دنیایێ»، هاوار، هژم: ٤٦

شانەک

هەگەر مرۆڤ گرووبان، شوونا ڤالاهیێ ( )، ب نقتەیەکێ(.) ژێک ڤەبقەتینە نە باشە، لەورا د هنەک رەوشێن نێڤنەتەوەیی دە نقتە(.) وەکی نیشاندەکا دەهێکێ تێت ب کار ئانین. د ئنگلیزیێ دە بهنۆک (،) ژ بۆ ڤەقەتاندنا هەژمارێن مەزن تێت ب کار ئانین. د کوردیێ دە بهنۆک(،) وەکی نیشاندەکا دەهێکێ تێت ب کار ئانین.

٧٣) هەژمارێن مەزن د هنەک رەوشان دە دکارن ب تیپان بێن نڤیساندن. گاڤا کۆ ب

تیپـان هەژمـارێن گـرۆڤـەر(وەکی هەزار و ملیـۆن) بێن نڤـیسـاندن، دڤێت ئەو وەکی دو بێژەیان بن. هەژمارێن کۆ ب تیپـان هاتین نڤـیسـاندن وەکی رەقـەمـان تێن گرووب کرن؛ گرۆبێن سێ ب سێ.

notûpênc hezar, neh milyon

هەژمارێن کۆ د بن هەزارێ رە نە هەرتم ب یەک بێژەیێ تێن نڤیساندن.

bîstûpênc, çilûheft, notûneh, pêncsedûpêncî, neh-sedûnotûheşt

«dema nivîsandina Avestayê biewleyî hêj ne hatiye zanîn. Hin nivîsevanên rojavayê dibêjin ko şeşsed sal berî Îsa pêxember hatiye nivîsandin.»

بەدرـ خان، کامران ئالی(١٩٣٥)، «زەردەشت و رێیا زەردەشت»، هاوار، هژم: ٢٦، رووپ: ٩

هەژمارێن گەلەک مەزن، یێن د سەر هەزارێ رە، ب جدانڤیساندنا بێژەیێن وەکی هەزار، ملیـۆن، ملیـار، قـتلیـۆن، و هتـد ـ یان تێن نڤـیسـاندن. ژ ڤێ پێ ڤـە هەژمارێن دی هەمی وەکی رەقەمان تێن گرووب کرن؛ گرووبێن سێ ب سێ.

1 195 (hezar û sedûnotûpênc)

55 195 (pêncîûpênc hezar û sedûnotûpênc)

175 195 (sedûheftîûpênc hezar û sedûnotûpênc)

1 175 195 (milyonek û (sedûheftîûpênc hezar û [sedûnotûpênc)

25 175 195 (bîstûpênc milyon û (sedûheftîûpênc hezar [û sedûnotûpênc)

شانەک١

گاڤا کۆ مرۆڤ چەکا پەرەیان دنڤیسە گرنگە کۆ مرۆڤ هەمی رەقەمان وەکی یەک بێژەیێ بنڤیسە، دا کەس نەکارە بگوهۆرە.

شانەک٢

هەژمارێن گرۆڤەر کۆ ژ هەزارێ پرترن دکارن کۆمبینە هەم ب رەقەم هەم ب تیپان بێن نڤیساندن: ٢٠ هەزار، ١/٢ ١ ملیۆن

شانەک٣

هەژمارا سالێ ب تیپان وەکی یەک بێژەیێ تێت نڤیساندن.

1939 (hezarûnehsedûsihûneh)

4952 salan berî Îsayî (çarhezarûşeşsedûpêncîûdu salan [berî Îsayî)

«Hinekên din û zerdeştî bi xwe bawer in ko Avesta pênchezar sal berî Îsa pêxember hebû. Herhal kitêbeke gelek kevn, mezin û hêja ye.»

بەدرـ خان، کامران ئالی(١٩٣٥)، «زەردەشت و رێیا زەردەشت»، هاوار، هژم: ٢٦، رووپ: ٩

سەنفاندنا نمرە و هەژمار(ێن سال)ان

٧٤) هنەک هەژمار و رەقەمێن ب تایبەت ب ئاوایێن جدا تێن سەنفاندن.

هەژمارا سالێ

٢٠٠٠، ١٩٧٥، ١٩٤٦، ١٦٣٩

نمرەیا تەلەفۆنێ

١٠ ٣٠٢ـ٥٨٦

٥٠ ١٠ ٥٦٨ـ٤١٢

٢٣٤/٤٥ ٢٣ ٣٤ـ٤١٢ (کۆدا باژاری ٤١٢، نمرەیا ئابۆنەیی ٤٥ ٢٣ ٣٤، نمرەیا گرێدانێ ٢٣٤)

نمرەیا کۆلانەیێ

کۆلانەیا کامران بەدرـ خانی ٦٨

کۆلانەیا خەلیفەیی ٩–٧، قات ٢

نمرەیا پۆستەییێ

٣٩ ٦ ٧٤ دێرسم (٢+٣ رەقەم)

٤٢ ١٢١ دیاربەکر

نمرەیا پۆستجیرۆییێ

دو رەقەم: پجـ: ٩ـ٦٧

سێ رەقەم: پجـ: ٩ـ٣٠ ٥

چار رەقەم: پجـ: ٩ـ١٠ ٢٤

پێنج رەقەم: پجـ: ٩ـ٢٠ ٧٨ ٢

شەش رەقەم: پجـ: ٩ـ١٧ ١٧ ١٧

حەفت رەقەم: پجـ: ٦ـ٢٨ ٤٥ ٧٦٥

نمرەیا بانکجیرۆییێ

بجـ: ٣٤٩٨ـ٧٨٥ (هەرتم ٤+٣ رەقەمن و ب بەندکێ ژێک تێن ڤەقەتاندن)

نمرەیا خودێدانێ

651227 yan 27.12.1965 yan 27/12/1965 yan jî 27.XII.1965

نمرەیا ISBN و ISSN ێ

مانەیا ISBNێ «International series of Book Numbers»ە و ژ نمرەکرنا پرتووکان رە تێت ب کار ئانین. مرۆڤ دکارە نێڤبەرا رەقەمان ڤالا بهێلە

یـــان ژی بەنـــدکـەکـــێ بئـــێـخە نێـڤـــبەرا وان. ئـــەو وهـــا تێـــن گـــرووب
کـــرن: ISBN 91 8773 067 7 یان ژی 91-8773-067-7. ڕەقـــەمـــا
پاشییێ یا کۆنترۆلکرنێ یە و دکارە ڕەقەمەکا 0-9 بە.

و ڕەقـــەمـــا ISSN ێ ژ بۆ کـــۆڤـــاران تێت ب کـــار ئانیـــن. ئەو وها تێت
نڤـیـــســـاندن: ISSN 0282-1842 (هەرتم 4+4 ڕەقـــەمن ب بەندکێ ژێک
تێن ڤەقەتاندن و نابیێن گرووب کرن.)

نێڤبەر

٧٥) دڤێت ڕەقەم نەبیێن کورت کرن. مرۆڤ وها دنڤیسە:

2-300 کەسان (2 تا 300 کەسان)

و

200-300 کەسان (200 تا 300 کەسان).

لێ بەلێ مـرۆڤ دکـارە د نێـڤـبەرا هەژمـارا ســالان دە کـورتـکرنەکێ چێـبکە:
شوونا 1050-1952ێ 1950-52.

شانەک

مرۆڤ دکارە «300-200 » کەسان بنڤیسە یان ژی «نێڤبەرا 200 و 300 کەسان».
لێ بەلێ مرۆڤ نکارە «نێڤبەرا 200-300 کەسان» بنڤیسە. (ل خێزکا ئاخافتنێ

بنێره). د سوێدی، فرانسی و ئنگلیزیێ ده ژی وەلێ یه. ل ڤان نموونەییێن ژێری بنێره:

Between 888 and 905, many Kurdish tribes rose in rebellion against the domination of ther Arab rules, asserting independence.

Bedr Khan, Sureya(1928),
The Cose of Kurdistan Against turkey, pp.26

Following the Armenian massacres of 1894-96, under the inspiration of Abd-ul-Hamid, a group of Kurdish leaders cane at last to a realiztion of the disastrous effects of misguider religious fervor upon their people, as well as of the folly and the infamy of the Turk's Pan-Islamic policy.

Bedr Khan, Sureya(1928),
The Cose of Kurdistan Against turkey, pp.30-31

رەقەم و تیپ پێک ره

٧٦) گاڤا کۆ رەقـەم و تیپ کۆمبینه پێک ره تێن ب کار ئانین هنەک جاران ڤالاهی دکەڤه نێڤبەرا وان، هنەک جاران ژی ڤالاهی ناکەڤه نێڤبەرا وان.

A4, G3, AK4, E 4, sinif 5 a, Mîg 29

قاعدەیەکا باش ژ بۆ ڤی ئاوایی نینە، ل گۆرا رەوشێ مرۆڤ ڤالاهیێ دئێخە نێڤبەرا وان ئان نائێخە نێڤبەرا وان.

ژمارناڤێن بنگەهی

٧٧) د کرمانجییێ دە ژمارناڤێن بنگەهی ژ یەکێ هەتا داوییێ نە:

یەک، دو، سێ، چار، پێنج، شەش، حەفت، هەشت، نەهـ، دەهـ، یازدەهـ، دوازدەهـ، سیزدەهـ، چاردەهـ، پازدەهـ، نۆزدەهـ، بیست، ... سهـ، چل، پێنجی، شێست، حەفتی، هەشتی، نۆت، سەد، هەزار، ملیۆن، قتلیۆن ...

تەوانگا ژمارناڤێن بنگەهی

٧٨) د کرمانجییێ دە زایەندا هەمی ژمارناڤێن بنگەهی مێ یە و ئەو ب «ê»یێ تێن تەواندن. بۆتی، حاجی بەیری، بەهدینی، هەکاری و کلاسیکێن کرمانجی ژمارناڤان مێ د هەسبینن و ب قەناعەتا من ئەڤ ژ وان تەوانگێن دی راستترە.

یەکێ، ددۆییێ، سێیێ ، چارێ، پێنجێ، شەشێ، حەفتێ، هەشتێ، نەهێ، دەهێ، یازدەهێ، دوازدەهێ، ... بیستێ، ... سهێ، چلێ، پێنجییێ، شێستییێ، حەفتییێ، هەشتییێ، نۆتێ، سەدێ، هەزارێ، ملیۆنێ، ترلیۆنێ، قتلیۆنێ ...

یانی مرۆڤ دبێژە:

ئەز یەکێ دبینم.
ئەز چارێ دبینم.
ئەز هەشتیێ دبینم.

ژ ڤان نموونەییێن ژۆری دیار دبە یا کۆ مرۆڤ دبینە هەژمار ب خوەیە، نە ناڤدێرەکا کۆ دایی پەی وی یە.

لێ د نموونەییێن ژێری دە یێن کۆ مرۆڤ دبینە نە هەژمار بی خوە، لێ ناڤدێرن:

ئەز یەک زەلامی دبینم.
ئەز چار زەلامان دبینم.
ئەز پێنجی زەلامان دبینم.

ئەز دێ نهۆ نموونەیەکێ بنڤیسم و راڤێ بکم:

ئەز ٢٧ زەلامان دبینم.

هەگەر کۆ ئەم ناڤدێرا کۆ «زەلام»ە راکن هنگێ ئەم دکارن هۆلێ بنڤیسن:

ئەز ٢٧ ـ ان دبینم.

یانی ئەڤ «ان»ا هە تەوانگا ناڤدێرەکا گەلەژمارە کۆ دایە پەی ژمارناڤێ.

ل فەرقا كۆ د نێڤبەرا ڤان دو نموونەیان دە هەیە بنێرە:

ئەز سالا ١٩٩٧ـ ێ بووم ٣٢ ـ سالی. (ئەز وێ سالێ بووم ٣٢ ـ سالی.)
ئەز ١٩٩٧ سالان نكارم بژیم. (ئەز وان نكارم بژیم.)

د نموونەیا ئەولی دە «١٩٩٧» ژمارناڤەكا یەكەژمارە كۆ ب «ێ ê»یێ تێت تەواندن و مرۆڤ دكارە پرۆناڤا «وێ» بئێخە جهێ وێ و لێكەرەك دكارە بدە پەی وێ. لێ بەلێ د نموونەیا ددۆیێ دە «١٩٩٧» ژمارناڤەكە كۆ ناڤدێرەكا گەلەژمار «سالان» دایە پەی وێ، پرۆناڤا تەواندی «وان» نكارە بكەڤە جهێ ژمارناڤێ و لێكەرەك ژی نكارە بدە پەی وێ.

یانی مرۆڤ نكارە ببێژە:

ئەز سالا ١٩٩٧ ـ ان بووم ٣٢ـ سالی. (ئەز وان سالێ بووم ٣٢ ـ سالی.)

ژ بەر كۆ «١٩٩٧» یەك سالە و تەنێ پرۆناڤا تەواندی «وێ» دكارە بكەڤە جهێ وێ.

شانەك
د هەڤێ تەوانگا ژمارناڤێن بنگەهی دە نێرینەك هەیە كۆ دبێژە ژمارناڤان زایەندێن جدا هەنە و ژ لەورا ژی دڤێت ئەو ل گۆر وان زایەندان بێنە تەواندن. ل گۆر نێرینا جەلادەت ئالی بەدرـ خانی زایەندا ژمارناڤا «١»ێ مێ یە، لێ یا ژمارناڤێن ژ ٢ێ

تا ۲۰یێ گەلەژمارە و یا ژمارناڤێن گرۆڤەر ۳۰، ٤۰، ۵۰، ٦۰، ۷۰، ۸۰، ۹۰ و ۱۰۰یێ نێرە و لەورا دڤێت ب «ی Î»یێ بێنە تەواندن. ل گۆر تەئۆریا وی ئەڤ نموونەیێن ل ژێری راستن:

ئەز یەکێ دبینم.
ئەز چاران دبینم.
ئەز چلی دبینم.

جەلادەت دبێژە ژ بەر کو زایەندا «چارێ» گەلەژمارە ئەو ناڤدێرا خوە ژی ل گۆر خوە د تەوینە. لێ راستی نە وەلێ یە. ژ بەر کو نە ژمارناڤێ تەوانگا خوە دایە ناڤدێرێ، تەوانگا گەلەژمارا ناڤدێرێ ب ژمارناڤێ ڤە بوویە. گاڤا ئەم «ئەز چاران دبینم» دبێژن ناڤدێرەکا ڤەشارتی هەیە کو ئەم ب ناڤ ناکن. دڤێت ئەم بێژن «ئەز چار زەلامان دبینم» یان «ئەز چار تشتان دبینم». هەگەر کو ب راستی ژی تەوانگا ژمارناڤێ تەهسیر ل ناڤدێرێ بکرا دڤێت مە «ئەز یەک زەلامێ دبینم» بنڤیساندنا ژ بەر کو زایەندا «یەکێ» مێ یە.

یانی ژمارناڤ مێ نە و هەمی ژمارناڤ یەکەژمارن، لێ بەلێ ناڤدێرێن دکەڤن پێشیا وان ئان ددن پەی وان دکارن گەلەژمار یان یەکەژمار بن.

ژمارناڤێن ریزێ

۷۹) د کرمانجیێ دە ژمارناڤێن ریزێ ب ئاریکاریا پرۆناڤێن ئشارکی «یێ» و «یا» و

«یێن» تێن چێکرن.

یێ یەکێ، یێ ددۆیێ، یێ سێیێ، یێ چارێ، یێ پێنجێ، یێ شەشێ، یێ حەفتێ، یێ هەشتێ، یێ نەهێ، یێ دەهێ، یێ یازدەهێ، یێ دوازدەهێ، ... یێ بیستێ، یێ سەهێ، یێ چلێ، یێ پێنجیێ، یێ شێستیێ، یێ حەفتیێ، یێ هەشتیێ، یێ نۆتێ، یێ سەدێ، یێ هەزارێ، یێ ملیۆنێ، یێ ترلیۆنێ، یێ قتلیۆنێ ...

د کۆمەکان دە پرانیا جاران پرۆناڤێن ئشارکی «یێ» ، «یا ، و «یێن» دبن ڤەقەتاندەک و ب ناڤدێران ڤە دبن. ژ بکارانینا وان یا د کۆمەکێ دە مرۆڤ دزانە کا ئەو چاوا ژمارناڤێن بنگەهی دکن ژمارناڤێن رێزێ و کا ئەو تەوانگێن ژمارناڤێن بنگەهی نە ئان نۆ.

گاڤا کۆ ئەم «ئەز سالا ١٩٨٦ێ چووم وانێ» دبێژن هنگێ ئەم ژمارناڤێ ل گۆر زایەندا وێ یا مێ دتەوینن. لێ گاڤا کۆ ئەم «جارا پێنجێ، زەلامێ حەفتێ، مرۆڤێ دەهێ، دەنگبێژێ سەدێ و هتد» دبێژن ئەم وان دئێخن رێزەکێ دە.

ئەز دێ ژ هنەک کلاسیکێن کرمانجان هنەک نموونەیان بدم کۆ تەئۆریا جەلادەتی پشتراست ناکن. ئەحمەدێ خانی د «نووبهارا بچووکان» دە هۆلێ دنڤیسینە:

ژ کەلیما ثانی تو بگرە هەرفا چارێ
تاریخە ژ بۆ «نووبهارێ»

هەروها گاڤا کۆ ئەحمەدێ خانی رکنێن ئسلامێ دهەژمێره ئەو هۆلێ دنڤیسینه:

رکنێن د ئسلامێ ده پێنجن:

رکنێ ئەول

رکنێ ددۆیێ

رکنێ سییێ

رکنێ چارێ

رکنێ پێنجێ

مەلا مەحموودێ بایەزیدی سالا ١٨٥٨ێ جلدێ یەکێ یێ «شەرەفنامەیا» شەرەفخانێ بدلیسی ژ فارسیێ وەرگەراندیه بۆ کرمانجیێ. د رووپەرێ ددۆیێ یێ دەستنڤیسا مەلا مەحموودی ده دابەشکرنەکا هۆلێ هەیه:

قسمێ ئەول

قسمێ دوییێ

قسمێ سییێ

قسمێ چارێ

شانەک

د ڤێ سەدسالا پێشییێ ده هنەک کرمانجان دەست پێ کرنه کۆ ژمارناڤێن رێزێ ب «ـەم» و «ـەمین» دنڤیسینن. ئەڤ ب تەهسیرا سۆرانیێ هاتیه نێڤ کرمانجان. ژ

ئالیێ گرامەرێ ڤە ت بڤێ نەڤێ نینە کۆ مرۆڤ وەکی سۆران بکە، ژ بەر کۆ د کۆمەکێ دە دیار دبە کا «ێ: ê»یا ب ژمارناڤێ ڤە بوویی تەوانگە ئان نۆ:

ژمارناڤێن ریزێ
جارا سەدێ
هلبژێرێ ددۆییێ
پێغەمبەرێ شەشێ
سەرۆک وەزیرێ نەهێ

ژمارناڤێن بنگەهی(تەوانگ)
کەرەم سالا ١٩٥٥ـ ێ ژ دیا خوە بوو.
خەزال ژ هەژمارا ٦٠ـ ییێ هەس ناکە.
من هێڤیا خوە ژ رۆژا ٢٠ـ ێ بری.

٨٠) مرۆڤ دکارە ژمارناڤێن ریزێ ب رەقەمان ژی بنڤیسە. پرانیا جاران مرۆڤ نقتەیەکێ داتینە پشت رەقەمێ، وەکی:

1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., ... 20.

شانەک١
شوونا نقتەیێ (.) مرۆڤ دکارە بەندکەکێ (ـ) داینە پشت رەقەمێ و

(ێ: ê)ـ یەکێ پێ ڤە بکە: ... ,1-ê, 2-ê, 3-ê, 4-ê, 5-ê

شانەک۲

ژ بلی ڤێ رێزکرنێ هنەک بێژەیێن دی ژی هەنە کۆ رۆلێ رێزکرنێ دلەهیزن.

جاراپێشییێ، جارا ئەولی، جارا پاشییێ، جارا داویێ

۸۱) د ڤمرەکرنا تاریخێ دە هەژمار ب (ێ: ê)ـ یێ تێت تەواندن و مانەیا وێ نە رێزکرنا ژمارناڤێ رێزێ یە.

۲۷ـ ێ گولانا ۱۹٦٥ـ ێ(مانەیا وێ نە ۲۷ەمین گولانا ۱۹٦٥ەمینە. مانەیا وێ بیست و حەفتێ گولانا هەزار و نەه سەد و شێست و پێنجێ یە.)

نیشاندەکا دەهێکێ

۸۲) وەکی نیشاندەک ژ بۆ دەهێکێ بهنۆک - نە نقتە - تێت ب کار ئانین و دەهێک بێ ڤالاهی ل پەی بهنۆکێ رە تێن نڤیساندن.

3,1415926535

شانەک

دڤێت مرۆڤ صفرەکێ(0) داینە پێشیا بهنۆکا دەهێکێ هەگەر هەژمارا دەهێکێ

ژ (1)ێ هندکتر بە: 0,75. یانی مرۆڤ نکارە دیرەک ب نیشاندەکا دەهێکێ(،) دەست پێ بکە.

ئاگاهدارییێن دەمی

٨٣) دڤێت مرۆڤ بێسەبەب هەژمارا سالێ کورت نەکە، نەمازە گاڤا مرۆڤ تاریخێ دنڤیسە. هەگەر مرۆڤ ببێژە ئلەه ئەزێ هەژمارا سالێ کورت بکم، هنگێ مرۆڤ دکارە هەردو رەقەمێن پاشیێ بپارێزە و ب بەندکەکێ(ـ) بتەوینە.

هاڤینا ٩٥ـ ێ، سالا ٥٠ـ یێ

٨٤) مرۆڤ دکارە تاریخێ ب گەلەک ئاوایان بنڤیسە. یا هەری هێژا و ژ چاڤان رە خوەش ئەوە کو مرۆڤ ناڤێ هەیڤێ ب تیپان بنڤیسە. ڤێ مەتۆدێ مرۆڤ دکارە ل هەمی دەران ب کار بینە.

٢١ـ ێ ئادارا ١٩٦٧ـ ێ(تەوانگ)

٨٥) ناڤێ هەیڤان نابێت کورت کرن، لێ یێ هنەک رۆژان دکارە بێت کورت کرن. کورتکرن ژی ب ئاڤێتنا (ـەم)ێ چێدبە. ناڤێ رۆژا «ئین în» و «شەمییێ şemiyê» نابێن کورت کرن.

yekş. duş. sêş. çarş. pênş.

٨٦) ب رەقەمان مرۆڤ دکارە تاریخێ ب گەلەک ئاوایان بنڤیسە. یا هەری باش ئەوە کۆ مرۆڤ خێزکا خوەهر(/) داینە نێڤبەرا رەقەمێن رۆژ و هەیڤێ دە.

27/1 1967

٨٧) ژ بلی ڤێ سیستەمێ دو ئاوایێن دی ژی ژ بۆ نڤیساندنا تاریخێ هەنە. دڤێت مرۆڤ هنەکێ ل وان مقاتە بە.

A) 27.1.1967 B) 1967-01-27

ڤاریانتا پاشیێ(B) ل گۆر ستانداردا نێڤنەتەوەیی یە. د ڤاریانتا پێشیێ(A) دە مرۆڤ صفرێ(0) نائێخە پێشیا هەژمارێن کۆ ژ دەهێ(10) کچکتر بن، لێ د ڤاریانتا B)ـ یێ دە دڤێت مرۆڤ صفرەکێ(0) بئێخە پێشیا هەژمارێن ژ دەهێ(10) کچکتر.

د هەردو ڤاریانتان دە ژی مرۆڤ ت جاران رەقەمێن سالێ کورت ناکە، ژ بەر ئەو رێ ل تێکلێکیێ ڤەدکە. ل گۆر سیستەما (A)ـ یێ رۆژ ـ هەیف ـ *سال*، ل گۆر سیستەما (B)ـ یێ *سال* ـ هەیف ـ رۆژ تێن نڤیساندن.

٨٨) پەریۆدێن دەمی وها دکارن بێن نڤیساندن:

6–27 gulana 1995-ê
6 gulan–20 hezîrana 1994-ê
6 gulana 1993–8 tebaxa 1994-ê

یان ژی

6/5–24/5 1994 (wiha jî: 6–24/5 1994)
6/5–24/6 1994
6/5 1993–7/1 1994

«جەمرەیێن سالێ ئەڤن:
1–20 سبات. جەمرە دکەڤە هەوایێ و با گەرم دبە.
2–27 سبات. جەمرە دکەڤە ئاڤێ؛ سرا ئاڤێ دشکێ و ئاڤ دەست ب گەرمبوونێ دکە.
3–6 ئادار. جەمرە دکەڤە ئاخێ، گەرمی د ئاخێ دگەرە.»

رەملدار(۱۹٤۳)، «تشتێن بکێر»، رۆناهی، هژم: ۱۳، رووپ: ٤

۸۹) دەمێ مرۆڤ ساعەت، دەقیقە و ثانیەیان دنڤیسە دڤێت مرۆڤ نقتەیێ(.) ب کار بینە. نە شەرتە مرۆڤ وەکی ئنگلیز و ئەمەریکیان نقتەجۆتێ(:) ژ ساعەتێ رە ب کار بینە، لەورا ئەو نقتەیێ(.) وەکی نیشاندەکا دەهێکێ ب کار تینن.

ساعەت 9.30 یان 09.30، ساعەت 18.00 یان ساعەت 18
دەمێ سەرکەتنێ: 2.55.04(دو ساعەت و پێنجی و پێنج دەقیقە و چار ثانیە)

دڤێت مرۆڤ نیشاندەکا دەهێکێ بێخە پێشیا دەهێکێ، یانی کەرتێن ثانیەیێ.

25.08,4 (بیست و پێنج دەقیقە و هەشت ثانیە و چار ثالیڤە)

مقدار

٩٠) مقدارا بهایێ تشتان ب گەلەک ئاوایان دکارە بێت نڤیساندن.

٥ بانقەنۆت و ٩٠ قوریش

٥,٩٠ بانقەنۆت

٥:٩٠ (بانقەنۆت)

پێکڤەنڤیساندنا هەژمار و بێژەیان

٩١) هنەک جاران مرۆڤ دکارە هەژمار و بێژەیەکێ ب بەندکەکێ(ـ) پێک ڤە بنڤیسە. گاڤا یەک ژ مرۆڤی بپرسە کا مرۆڤ چەندسالی یە، مرۆڤ دکارە ببێژە ئەز «٣٥ـ سالی»مە. ژ بەر فەرقەک د نێڤبەرا «خەباتا ٣٥ سالان» و «٣٥ـ سالتیا» مرۆڤی دە هەیە. «٣٥ـ سالی» رەنگدێرێ مرۆڤی یە.

تەوانگ

۹۲) هەمی ناڤدێر، بناڤکری و نەبناڤکری، د هنەک سالان دە تێنە تەواندن. ناڤدێر د ڤان حالێن ژێری دە تێنە تەواندن:

أ) هەگەر ناڤدێر د دەمێ نهۆ و دەمێ بێت یێ لێکەرەکا ترانسیتیف دە برەسەر بەر تێت تەواندن.

کەندال هەسەنی دبینە.	کەندال هەسەنەکی دبینە.
کەندال دێ هەسەنی ببینە.	کەندال دێ هەسەنەکی ببینە.

ب) هەگەر ناڤدێر د دەمێ بۆری یێ لێکەرەکا ترانسیتیف دە کرار بە تێت تەواندن.

رۆژەنێ هەلبەست خوەند.	رۆژەنەکی هەلبەست خوەند.
مریەمێ نان پەهت.	مریەمەکێ نان پەهت.

جـ) هەگەر داچەکەک بکەڤە پێشیا ناڤدێرێ هنگێ ناڤدێر تێت تەواندن.

کەندال ب هەسەنی رە دئاخڤە.	کەندالەک ب هەسەنەکی رە دئاخڤە.
لەیلا ب زەلالێ رە چوو.	لەیلایەک ب زەلالەکێ رە چوو.

د) هەگەر ناڤدێرەک ببە برەسەرا ناڤدێرەکا دی، هنگێ ناڤدێرا بوویی برەسەر تێتە تەواندن.

کارێ ئەحمەدی خوەشلاوە.	کارەکێ ئەحمەدەکی خوەشلاوە.
کەچا بنەفشێ سپەهی یە.	کەچەکا بنەفشەکێ سپەهی یە.

ه) هەگەر ناڤدێر ژ بۆ گازیکرنێ بێت ب کار ئانین هنگێ ناڤدێر تێت تەواندن. ناڤێ ڤێ تەوانگێ تەوانگا گازیکرنێ یە.

- ۆ(o) ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر
  هۆ هەسەنۆ! مرادۆ!
- ێ(ê) ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ
  هۆ خەییجێ! مریەمێ!
- نۆ(ino) ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان
  زەلامنۆ! کەچنۆ!

تەوانگا پرۆناڤان

٩٣) د کرمانجییێ دە دو گروبێن پرۆناڤان هەنە: یێن خوەسەر و یێن تەواندی. پرۆناڤێن خوەسەر دکەڤن جهێن ناڤدێرێن خوەسەر و پرۆناڤێن تەواندی دکەڤن جهێن ناڤدێرێن تەواندی.

پرۆناڤێن خوەسەر	*پرۆناڤێن تەواندی*
ئەز	من
تو	تە
ئەو	وی، وێ
ئەم	مە
هۆن	وە
ئەو	وان

هەسەن لەیلایێ دبینە.	هەسەنی لەیلا دیت.
ئەو وێ دبینە	وی ئەو دیت.

پرۆناڤێن پرسیارکی

یێن خوەسەر	*یێن تەواندی*
کی	کێ
کیژک/کیژان	کیژکی/کیژانی
کیژک/کیژان	کیژکێ/کیژانێ
کیژک/کیژان	کیژکان/کیژانان

گاڤا کۆ د کۆمەکەکێ دە پرۆناڤەک ژ گروبا یێن خوەسەر بە دڤێت پرۆناڤێ دی ژ گروبا یێن تەواندی بە و ڤاژیێ ڤێ ژی راستە.

تەوانگا ناڤدێرێن بناڤکری

٩٤) ناڤدێرێن بناڤکری ل گۆرا مێژەر و زایەنێن خوە تێنە تەواندن. پارکیتێن تەوانگێ ب پاشیا ناڤدێران ڤە دبن.

ـ ی(î) ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

ئەز هەسپی دبینم.

ـ ێ(ê) ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

ئەز مەهینێ دبینم.

ـ ان(an) ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان

ئەز هەسپان دبینم. ئەز مەهینان دبینم.

شانەک

پارکیتێن تەوانگێ «ان»ا ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان کەتیە داویا هنەک بێژەیان و بوویە پارچەیەک ژ بێژەیێ ب خوە: *سەرحەدان*، *بۆتان*، *شێروان*، *خەرزان*، *هەوێرکان*، *گۆیان*، *قەشووران*، *ملان*، *سپێرتیان*، *کچان* و هتد. ئەڤ بێژەییێن هە ت جاران نایێن تەواندن.

ئدریس ژ بۆتان تێت.   عەشیرێن بۆتان گەلەکن.

رەشۆ چوویە خەرزان.   رەشۆ ژ نێڤ عەشیرا خەرزان تێت.

د کوردیێ دە هنەک بێژە ژی هەنە کۆ رایەکا وان ب خوە ب «ان»ـ ێ خلاس دبە: *رەوان، زمان، شڤان، باران، پەیمان، گاران، کەڤان، ددان* و هتد. ئەڤ بێژە ل گۆرا مێژەر و زایەندێن خوە تێنە تەواندن.

پێنج گارانێن گوندێ مە هەنە.

دەه شڤانان نەکارین چار بەرانان داخ بدن.

هەرچەند رایەکا بێژەیا «گولانێ» نە ب «ان»ـ ێ خلاس دبە، جاردی ژی ئەو تێت تەواندن و مرۆڤ دبێژە «هەیڤا گولانێ»، نە «هەیڤا گولێ».

٩٥) ل هنەک دەڤەرێن کوردستانێ ناڤدێرێن نێر یێن کۆ د وان دە تیپێن «ێ» و «ا» هەنە ب گوهۆرتنا ڤان تیپان ب «ێ»ـ یەکێ ژی دتەوینن.

ئەم ژ خێنی دەرکەتن.   گورگێن چوو ئێش.

ژ بەر کۆ د هەمی ناڤدێرێن نێر دە دەنگدێرێن «ە» و «ا» پەیدا نابن، ل وان دەڤەرێن کوردستانێ ناڤدێرێن وەکی «کم، گۆشت، دل، هش، مرۆڤ، گر، کور، میر، مێر، گوند، شیر» و هتد نەتەوینن. ئەو دبێژن:

ئەز شیر ڤەدخوم.   شوونا کۆ بێژن: ئەز شیری ڤەدخوم.
ئەز گۆشت دخوم.   شوونا کۆ بێژن: ئەز گۆشتی دخوم.

گوهۆرتنا «ه: e» و «ا: a»ـ یێ ب «ێ: ê»ـ یێ نە تەوانگەکا مستەقرە. یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ ڤان ناڤدێرێن نێر ب پارکیتا «ی: î»ـ یێ بتەوینە.

تەوانگ د کوردییێ دە هێمانەکێ بنگەهی یە. تەرکاندنا تەوانگێ سقەتیەکێ دئێخە گرامەرا زمانێ مە. گاڤا ناڤدێر نەیێن تەواندن مرۆڤ نکارە بزانە کا کرارێ لێکەرەکێ و برەسەرێ لێکەرەکێ چ یە و کی یە. هەگەر ئەم ببێژن «هەسەن کەر کوشت» نە دیارە کا هەسەنی کەر کوشتیە ئان کەری هەسەن کوشتیە. ژ بۆ ئەم بزانن یێ کۆ کەر کوشتی هەسەنە دڤێت ئەم «هەسەنی کەر کوشت» بنڤیسین.

٩٦) هەگەر گەلەک ناڤدێران دابە پەی ئێک و ژ یەک مێژەرێ بن، لێ نە ژ یەک زایەندێ بن، هنگێ مرۆڤ دکارە ل گۆرا ناڤدێرا پاشییێ بتەوینە.

ئەز هەسپ و مەهینێ دبینم.   ئەز مەهین و هەسپی دبینم.

هەگەر گەلەک ناڤدێران دابە پەی ئێک و نە ژ یەک مێژەری بن، هنگێ هەر ناڤدێر جدا و ل گۆرا مێژەر و زایەندا خوە تێتە تەواندن.

ئەز مهێ و بزنان دبینم.   ئەز مەهینان و هەسپی دبینم.

تەوانگا ناڤدێرێن نەبناڤكری

٩٧) تەوانگا ناڤـدێرێن نەبناڤكری ب ئاریـكاریا پـرۆناڤــێن نەبناڤكری «یەک» و «هن»ـ ێ تێتە چێكرن. ناڤدێر ب خوە ژی، وەكی ناڤدێرێن بناڤكری، پاركیتێن تەوانگێ دستینن.

یەک ... ـ ی	ژ بۆ یەكەژمارا زایەندا نێر
	باهۆز یەک هەسپی دبینە. رزگار یەک نانی دخوە.
یەک ... ـ ێ	ژ بۆ یەكەژمارا زایەندا مێ
	باهۆز یەک مەهینێ دبینە. رزگار یەک سێڤێ دخوە.
هن ... ـ ان	ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان
	باهۆز هن هەسپان دبینە. رزگار هن سێڤان دخوە.

٩٨) ب پێشكەتنا زمانی رە پرۆناڤێن نەبناڤكری «یەک» و «هن» وەكی ڤەقەتاندەک (-ek و -in) دكەڤن پاشیا ناڤدێران.

ڤەقەتاندەک

ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن بناڤکری

٩٩) ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن بناڤکری، وەکی کۆ جەلادەت ئالی بەدرـ خان دبێژە، ژ پرۆناڤێن ئشارکی «یێ»، «یا»، «یێن»ـ ێ چێبوویی نە. گاڤا کۆ برەسەرێن ناڤدێران ددن پەی ناڤدێران ئەڤ ڤەقەتاندەکێن هە ب ناڤدێران ڤە دبن.

د ئەسلێ خوە دە گاڤا ئەڤ پرۆناڤ دکەڤن پێشیا برەسەرا ناڤدێرەکێ «د ـ یەک» دکەڤە نێڤبەرا وان و برەسەرێ:

[یێ]ـ ێ ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

هەسپ یێ د کەرەمی هەسپ یێ د بۆز
هەسپ یێ کەرەمی هەسپ یێ بۆز
هەسپێ کەرەمی هەسپێ بۆز

[یا]ـ ا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

مەهین یا د کەرەمی مەهین یا د بۆز
مەهین یا کەرەمی مەهین یا بۆز
مەهینا کەرەمی مەهینا بۆز

[یێن]ـ ێن   ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان

هەسپ یێن د کەرەمی	هەسپ یێن د بۆز
هەسپ یێن کەرەمی	هەسپن یێ بۆز
هەسپێن کەرەمی	هەسپێن بۆز

مەهین یێن د کەرەمی	مەهین یێن د بۆز
مەهین یێن کەرەمی	مەهین یێ بۆز
مەهینێن کەرەمی	مەهینێن بۆز

ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری

١٠٠) ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری ئان ژ پرۆناڤێن نەبناڤکری «یەک» و «هن»ـ ێ، ئان ژ کۆمبینازۆنا پرۆناڤێن نەبناڤکری و پرۆناڤێن ئشارکی «یەک یێ» ، «یەک یا» و «هن یێن»ـ ێ چێبوویی نە.

١٠١) ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری یێن کۆ هێژ ت برەسەر ب وان ڤە نەبوویی نە ژ پرۆناڤێن نەبناڤکری «یەک» و «هن»ـ ێ چێبوویی نە:

[یەک]ـ ـەک   ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

یەک هەسپ هات.   هەسپەک هات.

[یەک]ـ ـەک ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

یەک مەهـین هـات. مەهینەک هـات.

[هن]ـ ـن ژ بۆ گەلەژمارا هـەردو زایەندان

هن هـەسپن هـاتن. هـەسپن هـاتن.

١٠٢) ڤەقەتاندەکێـن ناڤدێرێن نەبناڤکری ییێن کۆ برەسەرەکێ دای پەی، ژ کۆمبینازۆنا پرۆناڤێـن نەبناڤکری و پرۆناڤێن ئشارکی «یەک یێ»، «یەک یا»، و «هن ییێن»ـ ێ چێـبـوویی نە. ل هر ڤـەقـەتاندەکـێن نەبناڤکری «ـ ـەک» و «ـ ـن» و ڤـەقـەتاندەکێـن برەسـەرێن نـاڤـدێران «ـ ێ»، «ـ ا» و «ـ ێن» ب هەڤ رە کـەتن داویا ناڤدێران:

[یەک یێ]ـ ەک ـ ێ ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

یەک هـەسپ یێ بۆز گیا خوار.
هـەسپەکێ بۆز گیا خوار.

[یەک یا]ـ ەک ـ ا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

یەک مەهـین یا بۆز هـات.

مەهینەکا بۆز هـات.

[هـن یێن]ـ ن ـ ێن ژ بۆ گەلەژمارا هـەردو زایەندان

هـن هـەسپ یێن بۆز هـاتن.

هـەسپنێن بۆز هـاتن.

شانەک١

ژ بۆ سـڤکاهییێ، د ئاخـفـتنێ دە «ـ ا»ـ یا «مـەهینەکـا بۆز» بوویە «ـ ە» و ئەڤ شکلێ هە ستاندیە: «مەهینەکە بۆز». هەروسا جاردی ژ بۆ سڤکاهییێ «ـ نێن»ـ ا «هەسپنێن بۆز» بوویە «نێن» و ئەڤ شکلێ هە ستاندیە: «هەسپنێن بۆز».

خـەلکێ بۆتی پرۆناڤـێن ئشـارکی «یا» و «یێ»ـ یێ، پرێ جـاران، سـەربخـوە دهێلن یـانی ئەو دبێژن «مـەهینەک یا بۆز» و «هەسپـەک یێ رستـەمی». لێ بەلێ خەلکێن تۆری ـ دگەل کۆ ئەو ژی بۆتی نە ـ «مەهینەکا بۆز» دبێژن.

شانەک٢

د نڤیساندنا ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر دە، هەتا نهـۆ تەڤلهـەڤـیـەک هەیە. ژ بەر کـۆ بسـپـۆرێن گـرامـەرا کـوردییێ هەتا نهـۆ ڤێ ڤەقەتاندەکێ وەکی کۆ هەرتم تەوانگ بە ب پارکیتا تەوانگێ «ی»ـ یێ دنڤیسینن.

لێ بەلێ ڤـەقـەتاندەکێن ناڤـدێرێن نەبناڤکری ژی وەکی ڤـەقـەتاندەکێن ناڤـدێرێـن

بناڤکری نه: ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر «ـ ێ» ، ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ«ـ ا» و ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان «ـ ێن» . خوەسەریا ناڤدێرێن نەبناڤکری ئەوە کۆ «یەک» و «هن» ژی وەکی ڤەقەتاندەک ب وان ڤە دبن: «ـ ەک ـ ێ» ، «ـ ەک ـ ا» و «ـ ن ـ ێن» .

د کلاسیکێن کرمانجییێ دە و د کرمانجیا بۆتی، حاجی بەیری، هەکاری و بەهدینی دە ئەڤ ئاوا تێت ب کار ئانین و ژ ئالییێ گرامەرێ ڤە ژی بنگەهـ ژێ رە هەیە.

ژ لەورا ئەحمەدێ خانی د «مەم و زینێ» دە ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری، یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر، هۆلێ دنڤیسینە:

هەر میرەکێ وان ب بەذلێ حاتەم
هەر مێرەکێ وان ب رەزمێ رستەم

هەگەر ئەم وان دو رێزان ژێک ڤەکن دێ هۆلێ بخوەهین:

هەر یەک میر یێ د وان ب بەذلێ حاتەم
هەر یەک مێر یێ د وان ب رەزمێ رستەم

گاڤا کۆ «د»ـ یا کلاسیک بکەڤە و پرۆناڤا نەبناڤکری «یەک» بێت پاشیا بێژەیا پشتی خوە دێ هۆلێ لێ بێت:

هەر میرەک یێ وان ب بەذلێ حاتەم

هەگەر كۆ پرۆناڤا ئشاركى «يێ» ژى ب بێژەيا بەريا خوە بكەلە و ببە ڤەقەتاندەک دێ هۆلێ لێ بێت:

هەر ميرەكێ وان ب بەذلێ حاتەم
هەر مێرەكێ وان ب رەزمێ رستەم

چ كەسێ كۆ نە بۆتی، حاجی بەيری، بەهدينی و هەكاری بە و كلاسيكێن كرمانجی ژی نەخوەندبن دكارە تەفسيرەكێ ژ خوە رە ل بەيتا ل ژۆرێ بدە و ببێژە كۆ «ێ»ـ يا د بێژەيێن «ميرەكێ» و «مێرەكێ» دە شاش هاتنە نڤيساندن و راستيا وان دڤێت «ميرەكی» و «مێرەكی» بە.

مرۆڤەكێ بۆتی گاڤا بەهسا زەلامەكێ قەنج بكە هۆلێ دبێژە:

ئەز زەلامەكێ قەنج رە دئاخڤم.

ئەو ت جاران نابێژە:

ئەز زەلامەكی قەنج رە دئاخڤم.
من هەسپەكی قەمەر ژ خوە رە كری.

نموونەيەكا دی ژ ئەحمەدێ خانی:

تاجدین سەکنی و پرسیار کر
پرسا خوە ک یەکێ ئەختیار کر

ئەو «ێ ـ»یا کۆ دکەڤە پاشیا ڤەقەتاندەکا ناڤدێرا نەبناڤکری وەکی «ێ ـ»یا کۆ دکەڤە پاشیا ڤەقەتاندەکا ناڤدێرا بناڤکری یە. هەردو «ێ» ژی ژ پرۆناڤا ئشارکی «یێ»- یێ چێبوویی نە.

هەسپێ کەرەمی کایێ دخوە. (بناڤکری)
هەسپەکێ کەرەمی کایێ دخوە. (نەبناڤکری)

شانەک۳

گوهۆرتنا کۆ ل هنەک دەڤەرێن کوردستانێ کەتیە ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری، یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر، ژ سڤککرنێ پێ ڤە نە ت تشتە. چاوا کۆ ل هنەک دەڤەران «ژنەکا سپەهی» دکن «ژنەکە سپەهی»، وەلێ «زەلامەکێ تێر» ژی سڤک دکن و دبێژن «زەلامەکی تێر». یان نە، ب ت ئاوایی مرۆڤ نکارە «زەلامەکی تێر» بپارێزە. ئەڤ گوهۆرتن ب خوە رە دو پرۆبلەمێن مەزن تینە: ۱) *نەدیاربوونا تەوانگ و ڤەقەتاندەکێ*، ۲) *گوهۆرتنا رەنگدێرێن ب هۆکەران*.

۱) *نەدیاربوونا تەوانگ و ڤەقەتاندەکێ*. گاڤا کۆ مرۆڤ ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر ژی ب «ەکی» بنڤیسینە هنگێ مرۆڤ نکارە بزانە کا د کۆمەکا «زەلامەکی هەسەنی ل من دا» دە یێ کۆ ل من دایی

«زەلامـەک»ە ئان «هەسـەن»ە ئان ژی هەردو نە. ژ بۆ کـۆ ئەم بزانن یێ کـۆ ل من دایی زەلامـەک یێ هەسـەنی یە، نە هەسـەن ب خـوەیە، دڤـێت ئەم «زەلامـەکێ هەسـەنی ل من دا» بنڤیـسین. د ناڤدێرێن بناڤکری دە ئەڤ پرۆبلەم نینە ژ بەر د حالێ تەوانگێ دە مرۆڤ دبێژە «زەلامی ل من دا» و د حالێ ڤەقەتاندەکێ دە دبێژە «زەلامێ هەسەنی ل من دا». ژ لەورا دڤێت مرۆڤ هۆلێ بنڤیسینە:

زەلامەکی ل من دا. (تەوانگ، یەک زەلامی ل من دا.)

لێ بەلێ

زەلامەکێ هـەسـەنی ل من دا. (ڤەقەتاندەک، زەلامەک یێ هـەسـەنی ل من دا.)

٢) *گـوهـۆرتنا رەنگدێران ب هـۆکـەران.* گـاڤا کـۆ مـرۆڤ ڤەقـەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری یا ژ بۆ یەکـەژمـارا زایەندا نێـر ژی ب «ەکی» بنڤیـسـینە هنگێ هەمی رەنگدێرێن د پەی ناڤـدێرێن نەبناڤکری رە تێن دبن هۆکـەر و ئەڤ ژی مـانەیا کۆمەکا سـەرووبن دکە. هەگـەر ئەم «زەلامـەکی خراب ل من دا» بنڤیـسـین دڤێت مـەبەسـتـا مـە ئەو بە کـۆ زەلامـەکی ب ئاوایەکێ خـراب ل من دایـە، ل هر بێـژەیا «خراب» هۆکەرە. هەگەر مەبەستا مە زەلامەک یێ *خراب* بە دڤێت ئەم «زەلامەکێ خراب ل من دا» بنڤیسین، ل هر بێژەیا «خراب» رەنگدێرە.

مرۆڤەکی تێر نان خوار. (تێر = هۆکەر، یەک مرۆڤی تێر نان خوار.)

لێ بەلێ

مرۆڤەکێ تێر نان خوار. (تێر = رەنگدێر، یەک مرۆڤ یێ تێر نان خوار.)

تەوانگا ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری

١٠٣) تەوانگا ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری ژ کۆمبینازۆنا پرۆناڤێن نەبناڤکری و پارکیتێن تەوانگێ «یەک ی» ، «یەک ێ» و «هن ان»ـ ێ چێبوویی نە:

[یەک ی] ـ ەک ـ ی ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

یەک هەسپی گیا خوار.
هەسپەکی گیا خوار.

[یەک ێ] ـ ەک ـ ێ ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

یەک مەهینێ گیا خوار.
مەهینەکێ گیا خوار.

[هن ان] ـ ن ـ ان ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان

هن هەسپان گیا خوار.
هەسپنان گیا خوار خوار.

شانەک

خەلکێن چار هەرێمێن کوردستانێ، بۆتی، حاجی بەیری، بەهدینی، هەکاری و

کلاسیکێن کرمانجان ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر ژی ب «ێ»ـ یێ دتەوین دبێژن «زەلامەکێ نان خوار»، «ئەز هەسپەکێ دبینم». ژ بەر کو «یەک» د ئەسلێ خوە دە ژمارناڤە گاڤا کو ئەو دکەڤە پاشیا ناڤدێرەکێ زایەندا ژمارناڤێ (ئانگۆ «یەک»ـ ێ) دبە زایەندا راسەر(دۆمینانت) و ناڤدێر هەمی ل گۆر زایەندا «یەک»ـ ێ تێتە تەواندن، کۆ ئەو ژی «ێ»یە.

ژ بەر ڤێ هندێ یە کۆ ئەحمەدێ خانی د «مەم و زینێ» دە ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری، یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر، هۆلێ دتەوینە:

د هەقێ مەمۆ و تاجدینی دە:

وللاه یەکێ نەمایە راحەت
بللاه یەکێ نەمایە تاقەت

د هەقێ داوەتا تاجدین و ستیێ دە:

هەر بەردەرەکێ شەماتەیەک لێ
هەر مەجمەعەکێ تەماشەیەک لێ

د هەقێ بەکۆیی دە:

چل جار دکن یەکێ مجررەب
پاشێ ئەوی دێ بکن مقەررەب

مرۆڤەکێ بۆتی ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری هۆلێ دتەوینە:

ئەز زەلامەکێ دبینم.
ئەز ژنەکێ دبینم.
ئەز هن هەسپان دبینم. (ئەز هەسپنان دبینم.)
ئەز هن مەهینان دبینم. (ئەز مەهیننان دبینم.)

هەرچەند ئەز ب خوە حاجی بەیری مە، ل گۆر باوەریا من، چێتره کۆ مرۆڤ تەوانگا ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری، یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر، ب «ی»- یێ بنڤیسینە بکە «-ەکی» و هەگەر ڤەقەتاندەک بە ب «ێ»- یێ بنڤیسینە و بکە «ەکێ».

ئەز زەلامەکی دبینم. (توانگ)
لێ بەلێ
ئەز زەلامەکێ بەژن بلند دبینم. (ڤەقەتاندەک)

راڤەک

تەکستێن ئەحمەدێ خانی، مەلایێ جزیری، مەلایێ باتەیی، مەلە خەلیلێ سێرتی

و نڤیـسکارێن کلاسیک یێن کۆ ب کرمانجیـا بۆتان، حاجی بەیران، بەهدینان و هەکـاریان نڤـیـسـاندنە ل گـۆرا ئسـولا زاراڤـایێ وان تێن نڤـیـسـاندن. ئەڤ ژ بۆ سەداقەتا ب تەکستێن وان رە پێویستە.

کورتەک

لیستەیا کورتەکێن ئادەتی

١٠٤) کورتەکێن ئادەتی د کوردیێ دە هێژ باش روونەنشتنە و هەر نڤیسارەک ل گۆر زانینا خوە کورتەکان تینە ئان نائینە. ل ژێرێ نموونەیێن چەند کورتەکان هەنە. ئەڤ کورتەکێن هە دڤێت ب نقتەیێ بێن نڤیساندن، هەرچڤاس ئەو د نێڤا کۆمەکێ دە ژی بن.

شانەک: ٢ــ بێژەیێن وەک فرەنسە، سووریە، ئەمێریکە، ئەفریقە هتد یێن کۆ ب «ە»کێ تەمام دبن، [...]

بەدرـ خان، جەلادەت ئالی(١٩٤١)، «بنگەهێن گرامێرا کوردمانجی»، هاوار، هژم: ٢٣، رووپ: ١٠

ژ ڤێ ژێگرتنێ ژی دیارە کۆ جەلادەتی بێژەیێن «هەتا داویێ» ب نقتەیان کورت کرنە. د سوێدیێ دە ژی کورتەکێن ئادەتی ب عەینی قاعدەیی تێن کورت کرن. نقتەکرنا کورتەکان ژی ب سەرێ خوە پرۆبلەمەکا مەزنە. ئایا مرۆڤ نقتەیێ داینە نێڤبەرا هەر بێژەیەکێ دە، یان ژی د داویا کورتەکێ ب خوە دە؟ بەرسڤەکا سەدێ سەد ژ ڤێ پرسێ رە نینە و ل ژێرێ ئالتەرناتیفەک کۆ من، نەقاندی هەیە. ل گۆر ڤێ سیستەمێ هەمی کورتەکێن ئادەتی ب نقتەیەکێ پشتی هەر بێژەیەکێ خەلاس دبن و ب ڤی ئاوایی ئستقرارەکێ دئێخە سیستەمێ. د سوێدی و فرانسیێ دە جارنان نقتە ل پشت هەر بێژەیەکێ هەیە، جارنان ژی ل پاشیا

هەمیێ کورتەکێ تەنێ نقتەیەک هەیە.

hw.d.	هەروەکی دی
w.d.	وەکی دی
w.d.	وەکی نموونە
b.nim.	بۆ نموونە
b.z.	بەری زایینێ
p.z.	پشتی زایینێ
b.m.î.	بەری میلادا عیسای
p.m.î	پشتی میلادا عیسای
h.h.	هجری هەیڤی(قەمەری)
h.r.	هجری رۆژی(شەمسی)
m.	مرن
l.bn.	لێ بنێرە
f.b.	فەد بکرێ
y.j.w.	یەک ژ وان
j.t.	ژ... تا
y.w.w.	یێن وەکی وان
y.w.v.	یێن وەکی ڤان
hw.	هەروها
nvn.	ناڤنیشان

j.bl.v.	ژ بلی ڤێ/ڤان
j.bl.w.	ژبلی وێ/وان
nzk.	نێزیکی
p.n.	پشتی نیڤرۆ
b.n.	بەری نیڤرۆ
b.	بەری
p.	پشتی
h.d.	هەتا داویێ
bc.	بانکجیرۆ
pc.	پۆستجیرۆ
hjm.	هەژمار
rûp.	رووپەر/رووپەل
tfn.	تەلەفۆن
drnc.	دەرینجە
yekş.	یەکشەم
duş.	دوشەم
sêş.	سێشەم
çarş.	چارشەم
pênş.	پێنشەم

هەڤەناڤێ پیڤانان

١٠٥) هەڤەناڤێ پیڤانان ـ کۆ ل گۆر لێکهاتنا نێڤ نەتەوەیی نە ـ هەرتم بێ نقتە تێن نڤیساندن. ئەو پرانی دگەل رەقەمان تێن ب کار ئانین. هەروها کورتەکێن ڤان هەڤەناڤان ژی بێ نقتە تێن نڤیساندن.

ل ژێرێ چەند نموونەییێن هەڤەناف ـ و کورتەکێن پیبانان هەنە:

Km	کیلۆمەتره
m	مەتره
dm	دەهێکمەتره
cm	سانتیمەتره
mm	ملیمەتره
km^2	کیلۆمەتره چارچک
a	ئار(د کاداستروٚییێ دە تێت ب کار ئانین)
ha	هەکتار(د کاداستروٚییێ دە تێت ب کار ئانین)
m^2	مەتره چارچک
dm^2	دەهێکمەتره چارچک
cm^2	سانتیمەتره چارچک
mm^2	ملیمەتره چارچک
m^3	مەتره کوب
dm^3	دەهێکمەتره کوب

cm^3	سانتیمەترە کوب
mm^3	ملیمەترە کوب
hl	هەکتۆلیترە
l	لیترە
dl	دەهێکلیترە
cl	سانتیلیترە
ml	ملیلیترە
t	تۆن
dt	دەهێکتۆن
kg	کیلۆگرام
hg	هەکتۆگرام
g	گرام
dh	دەهێککگرام
cg	سانتیگرام
mg	ملیگرام
dq	دەقیقە
s	ثانیە

کورتەکێن بگردەک

١٠٦) هنەک کورتەکێن بگردەک هەنە کۆ دشبهن ناڤان. ئەو وەکی ناڤان تێن خوەندن و وەکی قاعدە بێ نقتە ب تیپێن گر تێن نڤیساندن.

UN	United Nations
USA	Unoted States of America
PDK	Partiya Demokrat ya Kurdistanê
YNK	Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê
PKK	Partiya Karkerên Kurdistanê

هنەک بێژەیێن بگرەدەک یێن کۆ نە ناڤەکێ خوەسەرن ب هوورەکان تێن نڤیساندن.

mc	مۆتۆرسکلێت
wc	جۆیا ئاڤێ؛ بۆریا ئاڤێ(ژ دەستاڤ رێتنی رە)
tv	تەلەڤزیۆن

گاڤا کۆ کورتەکێن بگرەدەک نە تیپ ب تیپ، لێ وەکی بێژەیەکێ بێن خوەندن، دڤێت مرۆڤ کورتەکان ب هوورەکێ وەکی بێژەیەکێ بنڤیسە.

aids	ژ «acquired immune deficiency syndrome»ـ یا ب ئنگلیزی چێبوویە و ناڤێ نەخوەشیەکا نەبوونا هێزا خوە ـ ب ـ خوە ـ پاراستنێ یە.
hîv	ژ «human immunodeficiency virus»ـ ا ب ئنگلیزی چێبوویە و ناڤێ پاتۆژەنا کۆ (aids)ـ ێ چێدکە یە.

لێ گاڤا کورتەکەک، ژ پیێن وەکی بێژەیەکێ تێت خوەندن، ناڤەکێ خوەسەر بە، هنگێ تیپا وێ یا پێشیێ ب گردەکێ تێت نڤیساندن.

Unesco United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organisation
Rêxistina Hîndekarî, Zanyarî û Kulturî ya Neteweyên Yekbûyî

Unicef United Nations Childern's Fund
Fonda Zarokan ya Neteweyên Yekbûyî

Nato North Atlantic Treaty Organisation
Rêxistina Pakta Atlantîka Bakur

هنەک کورتەکێن دی

١٠٧) ئەڤ ژی هنەک دی کورتەکن کو تێن ب کار ئانین. نقتەیێ داینە داویا ڤان کورتەکان.

anat. anatomî
antrop. antropolojî
ereb. erebî
arkeol. arkeolojî
Astrol. astrolojî

astron.	astronomî
bakteriyol.	bakteriyolojî
biyol.	biyolojî
bot.	botanîk
diyal.	diyalektal
dîpl.	dîplomasî
ekon.	ekonomî
elektr.	elektronîk
embriyo.	embriyolojo
em.	emerîkanî
etîm.	etîmolojî
etnogr.	etnografya
far.	farisî
farmakol.	farmakolojî
flsf.	felsefe
fonet.	fonetîk
frenol.	frenolojî
fîz.	fîzîk
fîzyol.	fîzyolojî
jogr.	jografya
jeol.	jeolojî

geom.	geometrî
gram.	gramer
hind.	hindî
îron.	îronîk
ital.	italî
jap.	japonî
kat.	katolîkî
kim.	kimyayî
lat.	latînî
ment.	mentiq
mat.	matematîk
mek.	mekanîk
metal.	metalurjî
meteor.	meteorolojî
mîner.	mîneralojî
mod.	modern
mûz.	mûzîk
mîtol.	mîtolojî
paleont.	paleontolojî
parl.	parlamenterî
ped.	pedagojî

pol.	polîtîk
psîkol.	psîkolojî
retor.	retorîk
sosyol.	sosyolojî
statîst.	statîstîk
stenogr.	stenografî
sw.	swêdî
tiyat.	tiyatro
tekn.	teknîk
telgr.	telgraf
teol.	telojî
topogr.	topografî
tirk.	tirkî
tîpogr.	tîpografî
ûnîv.	ûnîversîte
veter.	veterîner
zool.	zoolojî

III . نقتەشانی

نقتەشانی

ڤالاهی

۱۰۸) گاڤا کۆ مرۆڤ تەکستەکێ دنڤیسە دڤێت د نێڤبەرا هەر دو بێژەیان دە ڤالاهیەک ( ) هەبە دا مرۆڤ بکارە رەسمێ بێژەیان ژێک ڤاڤێر بکە. هەگەر ڤالاهیا نێڤبەرا دو بێژەیان گەلەک تەنگ بە، بێژە پێک ڤە دمینن و رەسمێ بێژەیان خراب دبە. هەگەر ڤالاهیا نێڤبەرا دو بێژەیان فرەه بە هنگێ چاڤێن مرۆڤی ل ڤالاهیێ ئاسێ دبن و مرۆڤ باخوازە خوەندنێ بدۆمینە.

مەبەست ژ «رەسمێ بێژەیێ» ئەوە کۆ ل گۆر لێکۆلینێن زانیاری مرۆڤ نە تیپان یەک ب یەک، لێ بێژەیان وەکی رەسم ناس دکە و دخوینە.

۱۰۹) مرۆڤ ت ڤالاهیێ نائێخە پێشیا نقتە، نقتەپرس، نقتەبانگ، بهنۆک، نقتەجۆت و نقتەبهنۆکێ. لێ بەلێ مرۆڤ ڤالاهیێ دئێخە داویا ڤان هەمیان هەگەر کۆ بێژەیەکا نوو د پەی وان رە بێت.

شانەک

د فرانسیێ دە ڤالاهیێ دئێخن پێشیا نقتەپرس، نقتەبانگ، بهنۆک، نقتەجۆت و نقتەبهنۆکێ. هەروها فرانسی ڤالاهیێ دئێخن پێشی و پاشیا نیشاندەکێن ژێگرتنێ و کەڤانەکان. جەلادەت ئالی بەدرـ خانی ژی د «هاوارێ» دە جارنان

وەلێ کریە. ب یا من نەباشە کۆ مرۆڤ وەلێ بکە، ژ بەر هەم رەسمێ بێژەیان پێ خراب دبە، هەم ژی باش دیار نابە کا نیشاندەکێن ژێگرتنێ ب تەکستا بەری خوە ڤە یان ب یا پشتی خوە ڤە گرێدایی نە.

١١٠) گاڤا کۆ بەندک، نقتە، بهنۆکا دەهێکێ، نقتەجۆت و ئاپۆسترۆف د نێڤ بێژە، کورتەک ئان ژی رەقەمان دە بن هنگێ مرۆڤ ڤالاهیێ نائێخە پێشی و نە ژی پاشیا وان.

رۆژناماڤەناکا پرۆ_ کورد
سەکر.نەخو. (سەکرەتەرا نەخوەشخانەیێ)
ساعەت 20.30
5,50 مەترە
پیڤان 1:100 (ژ بۆ نەخشەیان)
ژ'خوە، ژ'بەر

١١١) نیشاندەکێن کۆ د جهێ بێژەیان دە تێن ب کار ئانین وەکی بێژەیان جدا تێن نڤیساندن. یانی مرۆڤ ڤالاهیێ دئێخە پێشیا نیشاندەکێن وەکی:
&, %, ‰, £, $

نیشاندەکا ° (دەرەجە) و ` (دەقیقە و فۆت) و `` (ثانیە و توم) ب رەقەما پێشیا خوە رە بێ ڤالاهی تێن نڤیساندن و ئاوارتەیێن قاعدەیێ ژۆری نە.

۱۱۲) مرۆڤ ڤالاهیێ نائێخه نێڤبەرا کەڤانەک ئان ژی نیشاندەکا ژێگرتنێ و تەکستا کۆ ئەڤ نیشاندەک لێ تێن ئێک.

سەرۆکێ کۆمەلەیا نڤیسکارێن کورد ل سوێدێ (مالمیسانژ) نامەیەک ژ سەرەک وەزیرا ترکیەیێ رە شاند.

جوانان ژ جەحشکی» رە گۆتن «تو خایینی» و تف کرنێ.

۱۱۳) مرۆڤ ڤالاهیێ دئێخه پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ، ژ بلی گاڤا کۆ ئەو ب مانەیا «ژ...تا» بێت ب کار ئانین.

ئەز نکارم – نەمازە نهۆ – ت سۆزان بدم.
دەری د نێڤ حەفتەیێ دە ساعەت ۱۷–۸ ڤەکریە.

۱۱٤) هەگەر نە ژ بۆ دیارکرنا رێزێن هەلبەستان و پارانتەسا د پارانتەسێ دە بە مرۆڤ ت ڤالاهیێ نائێخه پێشی و پاشیا *خێزکا* خوەهر(*/*).

. نقته

د پاشیا کۆمەکێ دە

۱۱۵) مرۆڤ نقتەیێ داتینە پاشیا کۆمەکەکا ئدعاکەر. هەگەر پشتی نقتەیێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت نقتەیێ ڤالاهیەک هەبە.

شانەک

مرۆڤ نقتەیێ دانایینە پاشیا سەرنڤیسێ، هەرچەند سەرنڤیس کۆمەکەک تەمام ژی بە.

ئەحمەدێ خانی فەیلەسۆفەکێ مرۆڤپەروەرە

د ٢٧ـ ێ گولانا ١٩٩٥ـ ێ دە ل ستۆکهۆلمێ، ل سەر داخوازا کۆمەلەیا نڤیسکارێن کورد و فەدەراسیۆنا کۆمەلەیێن کوردستانێ ل سوێدێ کۆنفەرانسەک د حەقێ ئەحمەدێ خانی دە هات چێکرن. ئاخێڤەرا کۆنفەرانسێ پرۆفەسۆر جویس بلویێ ب کورتی وها گۆت:

— ئەحمەدێ خانی نە تەنێ هەلبەستڤان ژی بوو، هەروها ئەو فەیلەسۆفەکێ مرۆڤپەروەر بوو. نێرینا وی ل سەر مرۆڤان نێرینەکا فەلسەفی بوو.

— ئەحمەدێ خانی کەسێ یەکێ بوو کۆ مەم و زین ب زمان و مۆتیفێن کوردی نڤیساند. ئەحمەدێ خانیی د مەم و زینێ دە نە تەنێ بەهسا چیرۆکا دو ئەڤینداران کر، هەروها وی ب ئاوایەکێ رۆمانتیک و دراماتیک ژیانا

خەلکێن دەمێ خوە نیشان دا و هەست و خوەستێن وان تەسویر کر.

خالد، براهیم(١٩٩٥)، «ئەحمەدێ خانی فەیلەسۆفەکێ مرۆڤپەروەرە»، دیدار، هژم: ١٥

هەگەر کۆ سەرنڤیس ژ گەلەک کۆمەکان پێک بێت و کۆمەکا ددۆیێ نە ژ رێزا ددۆیێ دەست پێ بکە، دڤێت کۆمەکا پێشیێ ب نقتەیێ یان نیشاندەکەکا دی خەلاس ببە و هنگێ نقتەیێ دانینە پشتی کۆمەکا پاشیێ.

ئەحمەدێ خانی خودان کتێبە. ئەو پێغەمبەرە ژی

مەلا جەمی د هەقێ مەولانا جەلالەدینێ روومی و کتێبا وی مەثنەویێ دە گۆتیە:

من چە گویم وصف آن عالیجناب

نیست پیغمبر ولی دارد کتاب

یانی: ئەز د هەقێ وی ئالیجەنابی دە چ ببێژم، نە پێغەمبەرە، لێ کتێبا وی هەیە.

ئەڤ پەسنەکی بلند و هێژایە و ب هەر ئاوایی ل بەژنا مەولانا تێت.

د هەقێ ئەحمەدێ خانی و کتێبا وی مەم و زینێ دە، ب من بە، مرۆڤ دکارە ژێ بێتر ژی ببێژە. بەلێ خانی ژی خودان کتێبە. لێ خانی پێغەمبەرە ژی. پێغەمبەرێ دیانەتا مە ئا ملی، پێغەمبەرێ ئۆلا مە ئا نژادین.

خانی د وەختەکی وەلێ دە رابوو کۆ – بەریا نهۆ ب سێ سەد و نەه – سالان ـ نە ل جەم مە، لێ ل ئەوروپایێ ژی خەلک هێژ ل ملیەت و نژادێ خوە هشیار نە بووبوون و زەلامێن ژ یەک ملەتی هەڤ و دوو ژ بۆ کەتۆلیکی ئان پرۆتەستانیوشتن. د هەیامەکی وەلێ دە ئەحمەدێ خانی بیرا ملیەتا خوە، بیرا

کوردانیا خوه بربوو و ژ کوردان ره گۆتبوو هۆن بەری هەر تشتی کوردن،
رابن سەر خوه، دەولەتەکە کوردی چێکن و بندەستیا ملەتێن دن مەکن.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤١)، «کلاسیکێن مە ـ ئان شاعر و ئەدیبێن مە ئێن کەڤن»،
هاوار، هژم: ٣٣

لێ بەلێ مرۆڤ نقتەیێ داتینە داویا تێبینی، تەکستێ بنێ رەسم و گرافیکان،
هەگەر کۆ تەکست بێژەیەکە تەنێ ژی بە.

١١٦) مرۆڤ نقتەیێ داتینە پاشیا کۆمەکەکا فەرمانکەر یا نەرم.

پشتی کۆ تە پرتووکا من خوەند، وێ ل من ڤەگەرینە.
کا خێرا خوه قەدەحەک شەراب ژ من رە داگرە.

١١٧) مرۆڤ نقتەیێ داتینە پاشیا کۆمەکەکا پرسێ یا ئەندیرەک.

خفشێ گۆت ما ئەو دکارە وی ستریێ ب کەزیا وێ ڤە مایی ژێ بکە.
کۆژمەلی پرسی کا کەرەم دێ کەنگێ خوەندنا خوه خەلاس بکە.
باهۆز دبێژە ما وی نەدکاری خوه ل وی بگرە.

١١٨) مرۆڤ نقتەیێ داتینە پاشیا پرسەکا رەتۆریک.
ما چما ئەم د دو رۆژان دە مەم و زینێ نەخوینن.

ما قەی نالین دێ د پارلامەنتۆیا سوێدێ دە ژی پشتگریا کوردان نەکە.

د نێڤ و پاشیا کورتەکان دە

١١٩) دڤێت مرۆڤ نقتەیێ داینە نێڤ و داویا کورتەکێن وەکی *hw.d., y,d.,* و کورتەکێن وەکی ڤان. لێ بەلێ مرۆڤ نقتەیێ دانابنە *y.w.v, w.n, w.v* نێڤبەر و پاشیا ناڤێن کورتکری: *PDK(ne P.D.K yan PDK.), .PKK(ne P.K.K yan PKK.*

د نێڤبەرا هنەک رەقەمان دە

١٢٠) مرۆڤ نقتەیێ داتینە نێڤبەرا رەقەمێن ساعەت، دەقیقە و ثانیەیان دە.

جڤین ساعەت *15.45*ـ ێ ب خوەندنا ناڤان دەست پێ دکە.

دەمێ سەرکەتنا خوە *2.24.08* بوو.(دو ساعەت چل و پێنج دەقیقە و هەشت ثانیە)

شانەک١

ژ بۆ کەرتێن ثانیەیێ مرۆڤ بهنۆکێ ب کار تینە: *5.09,5* (پێنج دەقیقە نەه ثانیە و پێنج ثالیثە).

شانەک٢

د تاریخێن برەقەم دە، شوونا نقتەیێ د نێڤبەرا رەقەمان دە (*25.9.1994*)،

چێترە کۆ مرۆڤ *1994 25/9* بنڤیسە یان ژی یا هێژ چێتر *25*ـ ێ ئیلۆنا *1994*ـ ێ یە.

شانەک٣

مرۆڤ نقتەیێ ژ بۆ ژمارناڤێن رێزێ ب کار تینە: سواریێ .*25* درەنگ ما. هلبژێریێ .*89* دەنگێ خوە نەدا ت کەسێ.

١٢١) مرۆڤ نقتەیێ داتینە پشت رەقەما سەرنڤیس و بەشان. هەگەر مرۆڤ ژ بۆ سەرنڤیس و بەشان ل شوونا رەقەمان تیپان ب کار بینە دڤێت مرۆڤ کەڤانەکا راستێ داینە پشت تیپێ.

١. رەوشا ئابۆری ل ئەورۆپایێ
٢. رەوشا ئابۆری ل رۆژهلاتا نێڤێ
أ) رەوشا ئابۆری ل ئەورۆپایێ
ب) رەوشا ئابۆری ل رۆژهلاتا نێڤێ
أ ــ رەوشا ئابۆری ل ئەورۆپایێ
ب ــ رەوشا ئابۆری ل رۆژهلاتا نێڤێ

هەردو نموونەیێن پاشیێ ب خێزکا ئاخافتنێ هاتنە نیشان کرن. هەتا ژ مرۆڤی بێت مرۆڤ ڤێ مەتۆدێ ب کار نەینە چێترە، ژ بەر ئەو بیرا بەرسڤ و دیالۆگێ تینە بیرا مرۆڤی.

۱۲۲) گاڤا کۆ مـرۆڤ د تەکسـتێ دە رەفەرەنسـەکێ بدە رەقـەمێن سـەرنڤیس و بەشان هنگێ دڤێت مرۆڤ نقتەیێ دانەینە پشت رەقەمان.

بناسێن سەرنەکەفتنێ ئەڤن:

١. پێشمەرگەیێن برچی.

٢. سیلەحێن خراب.

٣. سەرمایا گەلەک دژوار.

بناسێن سەرەکە ١ و ٢ نە.

«جەغرافیا ژ مە رە تشتێن روویێ ئەردی و یێن ئەزمانان ددە زانین. مرۆڤ ب چەند ئاوا دکارە هینی جەغرافیایێ ببە:

١ـ ب دیتنا هن برێن ئەردێ، ب چاڤێن خوە. ژ بۆنا ڤێ یەکێ ژی دڤێت مرۆڤ بکەڤە دنیایێ و تێ دە بگەرە.

٢ـ ب خوەندنا کتێب و سەیاحەتنامەیێن کۆ مرۆڤێن گەریایی نڤیساندنە.

٣ـ ب خوەندنا کتێبێن جەغرافیایێ یێن کۆ ژ بۆ زارۆکێن دبستانێ هاتنە نڤیساندن؛ وەک کتێبا کۆ د دەستێن مە دە یە و ئەم ئیرۆ تێ دە دخوینن.»

ئاوایێ ١ و ٢ ژ یێ ٢ چێتر مرۆڤی هینی جۆگرافیایێ دکە.

باڤێ جەمشید(١٩٤٣)، «رەشبەلەک ـ٣ـ ژ ئەتا جەمشید رە»، رۆناهی، هژم: ١٧، رووپ: ١٠

۱۲۳) دڤێت مرۆڤ نقتەیێ وەکی نیشاندەکا دەهێکێ ب کار نەینە.

سێ نقته (...)

١٢٤) سێ نقتەیێن ل پەی ئێک دیار دکن کۆ بێژە یان کۆمەکەک خەلاس نەبوویە یان ژی نە هاتیە نڤیساندن.

ئەو وەکی... مەتە سایاران، وی گەلەک ئانیە سەرێ شرنەخیان. (یانی: ئەو کیرکوژنبابێ مەتە سایاران.)
— هەی من فیل و فەنگەنۆز... تە، عەمەری ب نەرماهی ژ خفشێ رە گۆت.
(یانی: هەی من فیل و فەنگەنۆز بەردایی تە.)

«من جانێ خوە ڤێسهاندی بوو. رابووم، کەتم نێڤ پێلێن لەهیێ. ژ نشکێ ڤە، ژ کۆلانەکێ، چەند سەرییێن ب کوم و دەستمال ل من دەر بوون.
— نە لۆ!... هێ زوو یە... ما چمان... دەڤ ژێ بەردە... هەسۆ دگۆت... نا هەرێ... گوهـ مەدە....

قەت نەدهات بیرا وان کۆ ئەز ژی ب زمانێ وان دزانم، کۆ ئەز ژی یەک ژ وانم.»

بەدرـ خان، جەلادەت ئالی(١٩٣٢)، «شیرانیا زمانێ کوردمانجی»، هاوار، هژم: ٨

ل شنگالێ و بەر نیڤرۆیێ ڤە، کوردێن ئێزدی روودنن. ژ بەر ترکان ڤە ئێزدی ژ (......) رە دپارێزن و ژ لەورا کرین و فرۆتنا وان رە دەستوور هەیە.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «کورد و کوردستان: ب چاڤێ بیانیان»، هاوار، هژم: ٢٤

دڤێت مرۆڤ وەکی کۆ هەرەکۆل ئازیزانی ل ژۆرێ کریە د شوونا بێژەیەکا نەنڤیساندی دە همبە هەژمارا تیپێن بێژەیێ نقتەیان و کەڤانەکێ نەنڤیسە. هەرەکۆل ئازیزانی شوونا بێژەیا «*Şeytan*»ـ ی شەش نقتە نڤیساندنە. هەگەر مرۆڤ وەکی وی بکە دڤێت مرۆڤ شوونا بێژەیەکا وەکی «*Xwenuhkirin*»ـ ێ ژی یازدەه نقتەیان بنڤیسە؛ ئەڤ ژی نە ریەکا باشە. ژ لەورا چێترە کۆ مرۆڤ تەنێ سێ نقتەیان داینە جهێ وان بێژە و کۆمەکێن نەنڤیساندی. ژ بۆ سێ نقتەیێن د نیشانکرنا کورتکرنەکا د ژێگرتنەکێ دە ل «ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ»، بەندا ١٥ـ ێ، بنێرە.

شانەک

هەر سێ نقتەیێن ل پەی ئێک دڤێت نەیێن پارچە کرن و نەکەڤن دو رێزان و دڤێت ئەو رێزەکا نوو ژی نەدن دەست پێ کرن. و دڤێت مرۆڤ ڤالاهیێ نەئێخە نێڤبەرا هەر سێ نقتەیێن ل پەی ئێک. ژ خوە *سێ نقتە*، ئانگۆ *ئەلیپس*، وەکی نیشاندەکەکا سەربخوە د فۆنتان دە هەیە.

مرۆڤ دکارە *سێ نقتەیێ* داینە جهێ ناڤێ کۆ هەمی تیپێن وی نە هاتین نڤیساندن.

C... A... (یانی: *Celadet Alî*)

؟ نقتەپرس

د پاشیا کۆمەکان دە

١٢٥) مرۆڤ نقتەپرسێ ژ بۆ داوی لێ ئانینا کۆمەکا پرسێ ب کار تینە. هەگەر پشتی نقتەپرسێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت نقتەپرسێ ڤالاهیەک هەبە. ت جاران گەلەک نقتەپرسان دانەینە پشت ئێک.

ما عەسکەر دێ جارەکا دی ب سەر شەرنەخێ دە بگرن؟
ما تو ل کوو بوویی، ژ بەر مە ت پێژنی ژ تە نە بهیست؟
یانی مرۆڤ دکارە خانیی نوو ڤە بکە؟
پرس ئەڤە: ما ئنصاف ئەڤە؟
ما ئەو فێم دکن کا مانەیا وەکێکیێ چ یە؟
— ئەو ل کوو مر؟ رەشادی پرسی.
— لێ ئەزێ بچم، وێ گۆت، ئەم چەند بانقەنۆتان پێ بدن؟

تەنێ پرسێن دیرەک ب نقتەپرسێ خەلاس دبن.

کێ بنگەهێن رێزمانا کوردی دانی؟
ئەز ژ خوە دپرسم کا کێ بنگەهێن رێزمانا کوردی دانی.

کۆمەکێن کۆ بێژەیا پرسێ (*ما، ما قەی، گەلۆ، کەنگێ و هتد*) تێ دە نەبن لێ ب

مەبەستا پرسێ هاتبن نڤیساندن گەرەک ب نقتەپرسێ خەلاس بن.

— تو ساعەت *10.25*ـ ێ چوویی مالێ؟
— ئەرێ، زووتر نەگهام.
— تو دێ سبەهی زووتر بچی؟
— ئەز نزانم، هەتا سبەهی ژی خودێ کەریمە.

پشتی بێژەیەکا بتەنێ

١٢٦) هەگەر مرۆڤ ژ تشتەکێ نە ئەمین بە یان ژی گومانێ ژێ بکە، مرۆڤ دکارە نقتەپرسێ داینە پشت بێژەیەکا بتەنێ د کۆمەکەکێ دە. و هنگێ مرۆڤ نیشاندەکێ دئێخە نێڤ کەڤانەکان دە.

ئەحمەدێ خانی نڤیساندنا «مەم و زینێ» سالا ١٩٦٥ـ ێ(؟) خلاس کر.
مەلا شەریف ب مێرانیا(؟) خوە تێت ناس کرن.

! نقتەبانگ

١٢٧) مرۆڤ نقتەبانگێ ژ بۆ بداوی ئانینا بانەشان، هشیاری، هێڤی، خیتاب، سلام و پێن وەکی وان ب کار تینە. هەگەر پشتی نقتەبانگێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت نقتەبانگێ ڤالاهیەک هەبە. گەلەک نقتەبانگ دانەینە پشت ئێک.

ئاخ!

ئەم بەری ساعەت شەشێ سحارێ گهان کاروانی!

تە دیت حەمالێ مە مووسایی چاوا بار هلگرت!

چ تەسەدف!

د سەر خەتا تێلا تخووبی رە دەرباس نەبە!

ـ لەزێ بکە! وی بانگ کر.

ئەڤینێ ب دەنگەکێ بلند قێرەک دا: بەلایا خوە ژ من ڤەکە!

هۆ کۆچەرا من!

گەلی گوهدارێن هێژا!

پیرەکا من یا سپەهی و دەلال!

شانەک

د نامەیان دە پشتی بێژەیا پێشیێ یا سلامێ جارنان مرۆڤ دکارە بهنۆکێ د شوونا نقتەبانگێ دە ب کار بینە. و هنگێ دڤێت بێژەیا پشتی بهنۆکێ ب هوورەکێ دەست پێ بکە.

زارۆنۆ!

ئەڤ بوونە دەھ پانزدەھ رۆژ وە تەرکا مالا باڤێ خوە دا و هۆن چوونە بێرووتێ؛ نک مامێ خوە.

باوەر بکن ئێدی وەختە کۆ ئەم ل سەر ڤێ چووینێ هنەک خەبەر بدن. بڤێ نەڤێ هۆن ژی هۆنێ بخوازن بزانن د پەی وە رە و بێی وە بەرگەهێ مالا باڤێ وە چاوان دخویە و د پەرگارا مالا وە دە چ هاتیە گوهەرتن و ئەڤ چاوان گوهێریە و ب ڤێ گوهارتنێ گەلۆ ئەم رازینە، ئان ئەم بێریا وەختێ بەرێ، وەختێ کۆ هۆن ل مال بوون، دکن.

باڤێ جەمشید(١٩٤٢)، «رەشبەلەک»، هاوار، هژم: ٤٤، رووپ: ٣

زارۆنۆ،

ئەڤ بوونە دەھ ڤانزدەھ رۆژ وە تەرکا مالا باڤێ خوە دا و هۆن چوونە بێرووتێ؛ نک مامێ خوە.

باوەر بکن ئێدی وەختە کۆ ئەم ل سەر ڤێ چووینێ هنەک خەبەر بدن.

باڤێ جەمشید(١٩٤٢)، «رەشبەلەک»، هاوار، هژم: ٤٤، رووپ: ٣

مرۆڤ نقتەبانگێ دانینە پشتی ...

١٢٨) نە پێویستە مرۆڤ نقتەبانگێ داینە هەگەر کۆ ل پەی هشیاریەکێ - د عەینی کۆمەکێ دە - کۆمەکەکا ئدعاکەر یان ژی شەرتکەر بێت. هنگێ کۆمەک شوونا نقتەبانگێ ب نقتەیێ خەلاس دبە.

ڤەکری بئاخڤە، یان دێ کەس ژ تە فێم نەکە.

نهۆ هەرە، هەگەر تە نەڤێت تو دەرەنگ بمینی.

وەکی دی ژی، گاڤا هشیاریەک ژ کۆمەکەکا گەلەک درێژ پێک بێت، مرۆڤ شوونا نقتەبانگێ نقتەیێ دنڤیسە.

هنگێ لێ بخەبتە کۆ تو ژ هەر زارۆکەکێ رە عەلبکەکا بدەری پەیدا بکی، یەکا وەلێ کۆ دەرییێن وێ خوەش بێن گرتن ـ و ڤەکرن و سیرسیر ژێ نەیێت.

١٢٩) مرۆڤ نقتەبانگێ ب کار نایینە هەگەر پرانیا تەکستەکێ ژ هشیاریان پێک بێت. وەکی *recete, manual* و یێن وەکی وان.

پێنج سێڤان سپی بکە. وان بکە زوول ـ زوول. زوولان د نیڤ رۆنی دە د مقلکێ دە بقەلینە. هێژ گەرم وان دگەل بەرفەشیر و ئاردەویسکێ داینە بەر مێڤانان.

و هنەک جاران مرۆڤ دکارە نقتەبانگێ ژ بۆ دیارکرنا تشتەکا گرنگ ب کار بینە.

دەستکێ کەڤچک و چەتەلان بەربژێر بئێخە قوتیکا وان. لێ مقاتە بە کۆ ئەو فرێ بن، دا ئەو ژێک دوور بن. و باش کۆنترۆل بکە کا کەڤچک کەتنە تێک دە ئان نۆ!

پشتی بێژەیا بتەنێ

۱۳۰) مرۆڤ نقتەبانگێ داتینە پشت بێژەیەکا کو ژ مرۆڤی رە بعەجێبە. و هنگێ مرۆڤ نقتەبانگێ دئێخە نێڤ کەڤانەکان دە.

دیا من شازدەھ(!) زارۆک ئانین، ژ وان ددۆ هێژ کچک مرن.

د ژێگرتنان دە مرۆڤ نقتەبانگێ دئێخە نێڤ گوشەکەڤانەکێ دە، دا شاشیێن ڤەکیت و نڤیساندنێ نیشان بکە. ل بەندا ۱٥ـ ێ بنێرە.

، بهنۆک

بنگەهێ سەرەکە

١٣١) دڤـێت بهنۆک خـوەندنێ زەلال و هێــسـانی بکە. یانی مـرۆڤ بهنۆکێ داتینە نێڤبەرا بەشێن کۆ د کۆمەکێ دە تا دەرەجەیەکێ سەربخوە بن، لێ مرۆڤ بهنۆکێ داناینە نێڤبەرا بەشێن یەکگرتی. هەگەر پشتی بهنۆکێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت بهنۆکێ ڤالاهیەک هەبە.

و ئەڤ قـاعـدەیێن ل ژێرێ خـوەشـتـر دیار دکن کـا مــرۆڤ بهنۆکێ چـاوا ب کار تینە.

شانەک

بهنۆک نڤیساندن نە ب بهنۆک بێژەیان ڤە گرێدایی یە. یانی قاعدەیەکا وەلێ نینە کۆ ببێژە دڤێت هەرتم بهنۆک بکەڤە پشت هنەک بێژەیان. یا گرنگ ئەوە کا بەشێن کۆمەکێ چاوا پێکڤە گرێدایی نە. و جارنان درێژاهیا کۆمەکێ وەلێ دکە کۆ مرۆڤ بڤێ نەڤێ بهنۆکێ دئێـخە کـۆمـەکێ، دا کـۆمـەک خـوەشـتـر بێت خـوەندن. یانی قاعدەیێن مطلەق ژ بکارئانینا بهنۆکێ رە نینن. گەلەک جاران بهنۆک نڤیساندن ب داخوازا نڤیسکاری ڤە گرێدایی یە؛ لێ هنەک جاران ژی مرۆڤ مەجبوورە.

ژ بۆ پێکڤەگرێدانێ

١٣٢) أ) مرۆڤ هەرتم بهنۆکێ دنڤیسە هەگەر کۆ د هەژمارتنەکێ دە گهانەک (*و، یان،*

یان ژی، لێ، و هتد) نە هەبن.

دەولەتێن داگرکەر تەنێ خوین، خوێدان و هێستران دکن پشکا نەتەوەیێن بندەست.

پێویستی ب دەرسێن بلەز لێ سەراست، رەخنەگر لێ نە تاوانکر، باش لێ نە فامکۆر هەنە.

کۆچەرۆ هات، وی نژدەڤان گرتن، ئەو ب سەر کەت.

ئازاد ل مالێ پاکیێ ژ کەسێ رە ناکە، ل دبستانێ ئەو چاڤنڤیسێ ژ هەڤالێن خوە رە دکە.

گاڤا با نە خوەش بە، گاڤا هێستر هەفایی بە و گاڤا فەقیریێ ژی ب گەویا مرۆڤی رە گرتبە زۆرە مرۆڤ دەبارا مالا خوە بکە.

ئەندوستریالیسم ب پێشکەتنا زوو، تەکنیکا خورت ڤە گرێدایی یە.(= پێشکەتنەکا زوو و تەکنیکەکا خورت)

بدە بەر: پێشکەتنا زوو یا ب تەکنیکەکا خورت.(= پێشکەتنا تەکنیکی کۆ خورتە)

شانەک١

دڤێت مرۆڤ هەرتم بهنۆکێ داینە نێڤبەرا کۆمەکێن کۆ ب «هەم... هەم...»، «جارنان... جارنان...»، «گەه... گەه...» و یێن وەکی ڤان لێک هاتبن گرێدان و گهانەک د نێڤبەرا وان دە نەبە.

لێکۆلین هەم ژ هەڤپەیڤین، هەم ژ تەجربەیان پێک تێت.
کەچکا مالێ یا کچک جارنان خوارنێ دخوە، جارنان ناخوە.
عەلیێ عەمەر گەھ رازایە، گەھ هشیارە.

شانەک٢

پرێ جاران مرۆڤ بهنۆکێ داتینە نێڤبەرا پارچەیێن کۆمەکێ یێن کۆ ب هنگی ـ یێ لێک هاتنە گرێدان.

پەرەیێن وی هنگی کێمتر بن، ئەو پرتر مردینیێ دکە.

ب) مرۆڤ بهنۆکێ داتینە نێڤبەرا دو کۆمەکێن سەرەکە هەگەر ئەو د یەک کۆمەکێ دە لێک بێن گرێدان، هەرچەند گهانەک (و، لێ، یان، و هتد) د نێڤبەرا وان دە هەبە ژی.

وان گەلەک مەسرەف ل رەکلامێ کربوون، لێ مالێ وان نەدهات فرۆتن.
توریستێن ئەلمانی پر دچن ترکیێ و سوریەیێ، و پر هندک دچن عراقێ.

شانەک١

یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ بهنۆکێ دانەینە نێڤبەرا دو کۆمەکێن کۆ پارچەیەکا هەڤپشک د کۆمەکەکێ دە هەبن.

رووکەنێ ب ئەڤینێ دلێ خوە گەرم کر و ئاوری ئەو سۆت.

شانەک٢

مرۆڤ بهنۆکێ دانایینە نێڤبەرا کۆمەکەکا سەرەکە و هەڤۆکەکا ب گهانەکێ لێک هاتی گرێدان.

وی راگهاند کۆ ئەو نەخوەشە و ئەو دێ ل مالێ بمینە.

ل دۆر نێڤبرێن وەکی پارانتەسان

١٣٣) مرۆڤ هەرتم بهنۆکێ داتینە دۆر نێڤبرێن وەکی پارانتەسان. ژ بیر نەکە کۆ دڤێت تو بهنۆکێ داینی پێشی و پاشیا نێڤبرێ.

هینکرنا کوردیێ، ئەڤ پرسا گرنگ، دڤێت بێت چارەسەر کرن.

پرسا براکوژیێ، یانی شەرێ نێڤخوە، هەرتم سەرێ کوردان دئێشینە.

گەلەک ئالیێن باش یێن لێکۆلینێ، دگەل کێمانیێن وێ، هەنە.

پشتی ١٩٧٩ـ ێ، گاڤا کۆ بارزانی مر، کوردێن باشور د خەباتا خوە دە هنەکێ سست بوون.

مەلایی ساعەت ١٢ـ ێ، مە پاشێ زانی، بانگ دایی بوو.

«گاڤا هۆن ل مال بوون، ب من بە، ئەز چێتر دخەبتیم. ئەز ب شەفەقێ ڤە رادبووم و هەتا کۆ هۆن هشیار دبوون ساعەتەکێ ئان دو ساعەتان ئەز ب نڤیساندنێ مژوول دبووم.

[- - -]

ماله‌که بێ ده‌نگ، باوه‌ر بکن، وه‌ک ژیینه‌که بێ ساز و سترانه.»

باڤێ جه‌مشید(١٩٤٢)، «ره‌شبه‌له‌ک»، هاوار، هژم: ٤٤، رووپ: ٣

ل دۆر هنه‌ک ئدیۆمێن سه‌ربخوه

١٣٤) مرۆڤ هه‌رتم بهنۆکێ داتینه پشت ئدیۆمێن کۆ د کۆمه‌کێ ده سه‌ربخوه نه.

أ) د بێژه‌یێن خیتابکرنێ ده

گه‌لی جوانک و خوانمێرنۆ، ژ وه ره دبێژم هۆن ب خێر بێن.

نهۆ تو دکاری پێش ده بێیی، خه‌زال.

ب) د بێژه‌یێن بانگکرن و یێن وه‌کی بانگکرنێ ده

وه‌ی ل من، ما ئه‌و ل هره.

نۆ، تو دزانی چێنابه.

ج) د هنه‌ک بێژه‌یێن سه‌ربخوه یێن دی ده کۆ کۆمه‌که‌کێ ددن ده‌ست پێ کرن ئان خه‌لاس کرن.

ته راستی بڤێت، ئه‌ز دبێژم گه‌ره‌ک وێ خوه ژ مێرێ خوه به‌ردابوویا.

ئه‌ز دبێژم گه‌ره‌ک وێ خوه ژ مێرێ خوه به‌ردابوویا، ته راستی بڤێت.

نه وەلێ هێسانی یه، مخابن.
باشه، ئەز دێ دەرەنگ بێم مالێ.

د) د بەشێن کۆمەکا دوبارەبوویی ده

ئەو گەلەک ژێهاتی یه، ئەو رزگارێ فەقیر.
گەرا ڤالا ل کۆلانەیان، تو دزانی نەباشە.
ئەو مرۆڤێن کۆ ژ خەلکێ خوه ره گەلەک کار کرین، ما چما کەسێ قەدرێ وان نەزانی؟

ە) د نێڤبەرا بەرسڤ و هەڤۆکا ڤەگوهۆستنێ ده؛ هەگەر کو بەرسڤ نه ب نقتەپرس و نقتەبانگێ خەلاس ببه

— ئەو ل ژێرێ ل هێڤیا ته یه، باهۆزی هێدیکا د گوهێ شەڤدەری ده گۆت.

ف) د پێشیا نموونەدان و کۆپۆنەنتێن کۆمەکێ یێن سەربخوە ده

وان گەلەک سه هەنە، بۆ نموونه یەک ژ وان گوریخه.
ما دێ چ ژ گوندیێن مشەختی بێت، بۆ نموونه یێن ژ دێرگولێ؟
د دەمەکی کورت ده پرس دێ بێت چارەسەرکرن، لێ نه بەری دو هەیڤان.

ل دۆر هەڤۆکێن نێڤبر

١٣٥) هنەک هەڤۆکێن نێڤبر هەنە کۆ دڤێت هەرتم مرۆڤ بهنۆکێ داینە پێشی و پاشیا وان، ل بەندا ١٣٣ و ١٣٤ف ـ ێ بنێرە.

بهنۆکا مانەگوهۆر

١٣٦) هەگەر مرۆڤ ل گۆر قاعدەیێن بهنۆکێ ب رێ ڤە نەچە تێگهشتنا کۆمەکەکێ دکارە زۆر ببە بێیی کۆ بهنۆک مانەیا کۆمەکێ بگوهۆرە. لێ د هنەک رەوشان دە بهنۆک دکارە برهێ(تەهسیرێ) ل مانەیێ بکە. ڤان جۆتەکۆمەکێن ل ژێرێ بدە بەر ئێک.

خوارنەکا هندک، پاقژ. (= خوارنەکا هندک و پاقژ)

خوارنەکا هندک پاقژ. (= نە گەلەک پاقژ)

ئاردەویسکەکا گەلەک، شرین. (= ئاردەویسکەکا گەلەک و شرین)

ئاردەویسکەکا گەلەک شرین. (= ئاردەویسکەکا زێدە شرین)

بهنۆک د رەقەمان دە

١٣٧) بهنۆک، ژ بلی ئنگلیزیێ، د هەمی زمانێن ئەوروپایی دە وەکی نیشاندەکا دەهێکێ تێت ب کار ئانین.

٨،٢٥ (بلێڤکرن: بیست و پێنج بهنۆک هەشت)

نقتەبهنۆک ؛

١٣٨) هەگەر مرۆڤ هزر بکە کۆ نقتە ڤاڤێرکەرەکا دژوار و بهنۆک ژی ڤاڤێرکەرەکا سستە، هنگێ دڤێت مرۆڤ نقتەبهنۆکێ ب کار بینە. مرۆڤ نقتەبهنۆکێ دئێخە نێڤبەرا کۆمەکێن – پرتر د نێڤبەرا کۆمەکێن سەرەکە دە – کۆ نێزیکاهیەک دگەل ئێک هەبن. د پشت نقتەبهنۆکێ رە بێژە ب هوورەکێ دەست پێ دکە. هەگەر پشتی نقتەبهنۆکێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت نقتەبهنۆکێ ڤالاهیەک هەبە.

جارنان، ب شەڤ بانگێ وە دکم و هشیار دبم؛ چاڤێن خوە ل تەختێن وە دگەرینم. پاشێ، تێتە بیرا من، ئەز دبێژم سەهویرە.

باڤێ جەمشید(١٩٤٢)، «رەشبەلەک»، هاوار، هژم: ٤٤، رووپ: ٣

هلبژارتنا نقتەبهنۆکێ و نیشاندەکێن دی ب دلێ مرۆڤی ڤە گرێدایی یە. ژ لەورا نە ممکنە کۆ مرۆڤ ببێژە د فلان رەوشێ دە دڤێت نقتەبهنۆک هەبە و د بێڤانێ دە دڤێت نەبە.

١٣٩) د هەژمارتنا هنەک تشتان دە مرۆڤ دکارە ژ بۆ گرووبان ژێک ڤەبقەتینە نقتەبهنۆکێ ب کار بینە.

توورکێ تەژی خەردەل ــ مەردەل ل بەر دیواری بوو: دەستەک جل و ئالەتێن تراشکرنێ؛ بالۆلێن نانی، مێوە و چایا گەرم؛ نەخشە و بەرچاڤک تێ دە بوون.

ئەنستیتۆیا کوردی یا پاریسێ د گەلەک بابەتان دە لێکۆلینان دکە: زمان و فەرهەنگ؛ ستران، چیرۆک و هەلبەست؛ دیرۆکا سیاسی، عەشائری و جڤاکی.

د فەرهەنگان دە نقتەبهنۆک ژ بۆ ڤاڤێرکرنا بێژەیێن مانەجدا، و بهنۆک ژ بۆ بێژەیێن هەڤمانە تێن ب کار ئانین.

سەمپاتیک کەسێ کۆ پشکداریێ د هەستێن یەکێ دی دە دکە؛ بالدار، تێگەهشتی؛ خوین شرین، گەرم

١٤٠) د پێشیا هەڤۆکێن نێڤبر یێن کۆ زێدەکرنێ چێدکن دە.

ژ زمانێن وی هن هەنە وارکۆر و کوردووندە دچن، د پەی خوە رە ت تشتی ناهێلن؛ نە کێل نە کتێب.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

: نقتەجۆت

١٤١) مرۆڤ نقتەجۆتێ دئێخە پێشیا ژێگرتن، بەرسڤ، ئاخافتن یان تشتەکا وەکی وێ، هەگەر کۆ هەڤۆکەکا ئاخێڤەری/نڤیسکاری دیار بکە ل پێشیا وان هەبە. و د رەوشێن وها دە هەرتم دڤێت پشتی نقتەجۆتێ تیپا گردەک هەبە. هەگەر پشتی نقتەجۆتێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت نقتەجۆتێ ڤالاهیەک هەبە.

هنەکان ل سەر مەمدوح سەلیم گۆتیە: «ئەو وەلاتپارێزەکێ باش بوو، لێ خەلکێ قەدرێ وی نەزانی.»
ل سەر دیواری نڤیساندبوون: «جوانان بەس بکوژن!»
بکەن وی پرسی: «ما تو تام پشت راستی؟»
بەری لەهیزتۆکێ ئەز فکریم: ئەم دێ وان ئاڤووئاڤ بن.
هاملەت: هەبوون ئان نەبوون، پرس ئەڤە.

شانەک

نقتەجۆت ل پێشیا پرس و بانەشانان ژی تێت ب کار ئانین، هەگەر کۆ ئەو نە ژێگرتنێن دیرەک ژ گۆتنێن هنەکان بن. و ل هر ژی پشتی نقتەجۆتێ تیپا گردەک تێت.

Pirs ev e: Kî dikare biryar bide ka çi rast û çi xelet e?
Pêşniyara min ev e: Ji her kesê re kompûtereka belaş!

١٤٢) مرۆڤ دکاره نقتەجۆتێ وەکی خێزکا بەرسڤێ د دیالۆگان ده ب کار بینه.

شێرکۆ: ئەز دێ ساعەت 04.15 ـ ێ ژ خەوێ هشیار ببم، دا بچم کاری.
فەرهات: خێره، ما تو نکاری هنەکێ دی ژی رازی، دا باش بێهنا خوه ڤەکی؟
شێرکۆ: نۆ، زارۆ و زیچێن من هەنه، دڤێت وان خوەیی بکم. ژ لەورا ژی گەرەک ئەز خوه ژ کارێ خوه پاش ڤە نەهێلم.

١٤٣) مرۆڤ نقتەجۆتێ دئێخه پێشیا هەژمارندن، نموونەدان، شرۆڤەکرن، سپەسیفیسەکرن و کورتەڤەگوهۆستنان. هنگێ ئەو دکاره بەرسڤا پرسێن وەکی «یانی»، «مەبەست ژێ»، «بۆ نموونه» و «هەروەکی» بده. ل هر یا باش ئەوه کۆ هوورەک پشتی نقتەجۆتێ بێت.

Herçî heywanên kûvî, di cihê jêliyan de ev heywanên ha peyda dibin: hirç, piling, wişk, qwîz, rovî, kêrvoşî, heftar, sîxur, kurîbeşk, beraz, gurî, sivorî, jîjo, seyavî, pezkûvî, gornebaş, mar(texlîtê maran: koremar, marê-reş, amrê-teyar, tîrmar, keşkînî, kere, dûvşûjin, stoba-zin, marê avî), marmarîşok, kêlgeratik, gumgumok, balîfzerk, şemşemotik, dûpişk, mişk, koremişk, sêvil, xilt, cirt, zof, beqmar, mûrî(texlîtê mûriyan: reş, hesin-

bazik, zer, gêrik, rêviş).

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤١)، «ژێلیان»، هاوار، هژم: ٣٤، رووپ: ١١

Dê sê karên hilbijartinê bidin te: yek zer (ji PDK-yê re), yek kesk (ji YNK-yê re) û yek sor (ji Komunîstan re).

Min niho bi tesedif zanî: mêrik kup bû.

Xelîl gelek pirtûkên Erebê Şemo xwendine: Jiyana bextewar, Kurdên Qefqasyayê û derwêşên kurd, Şivanê kurd, Hopo.(ناڤێ پرتووکێ ب گردەکێن تێن نڤیساندن.)

د رەوشێن وها دە هنەک جاران نڤیساندنا گردەکێ پشتی نقتەجۆتێ چێترە. ل بەندا ٤٦ ـ ێ بنێرە.

١٤٤) مرۆڤ نقتەجۆتێ د هنەک بێژەیێن رەقەمان و د نێڤبەرا هنەک بێژەیێن کورتکری دە ب کار تینە.

10:50 بانقەنۆت

خانی 7-4:15 (پرتووکا خانی، بەشا ١٥ـ ێ، ژ رێزا ٤ـ ێ هەتا ٧ـ ێ)

ئارمانج 1993:10 یان ژی ئارمانج 10/1993 (هەژمار 1993 10)

پیڤان 1:100 000 (پیڤانا ژ ئێکێ تا سەد هەزارێ)
100:5=20

شانەک

نقتەجۆتێ نەئێخە نێڤبەرا رەقەمێن کۆ ساعەت، دەقیقە و ثانیەیان دیار دکن دە.

ـ خێزکا ئاخافتنێ

١٤٥) د تەکستا چاپکری دە مرۆڤ خێزکەکا درێژ ب کار تینە، ناڤێ وێ خێزکا ئاخافتنێ یە. مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ ل گەلەک جهان ژ فۆنکسیۆنێن جدا رە ب کار تینە.

فەرقەکا دیار د نێڤبەرا خێزکا ئاخافتنێ (–) و بەندکێ(ـ)دە هەیە. خێزکێن ئاخافتنێ ژی دو تەخلیتن. یەک ژ وان همبە ئەم ـ ێ(—) درێژە و ناڤێ وێ ئەم ـ *داشە*. یا دی همبە ئەن ـ ێ(–) درێژە و ناڤێ وێ ئەن ـ داشە. ئەم د کوردیێ دە یا کۆ ناڤێ وێ ئەن ـ *داش*(–)ە ب کار تینن. ژ بلی ئنگلیزیێ د زمانێن دی دە ئەم ـ *داش*(—) نایێت ب کار ئانین. و مرۆڤ ت جاران بەندکێ (ـ) د شوونا خێزکا ئاخافتنێ (–) دە ب کار نا ینە.

شانەک و ئاوارتە

هەگەر مرۆڤ بخوازە مرۆڤ دکارە د دیالۆگ و ڤەگوهۆستنێ دە خێزکا ئاخافتنێ و خێزکا بەرسڤێ ب ئەم ـ داش(—) بنڤیسە. لێ ژ بیر نەکە تەنێ د پێشیا بەرسڤ و دیالۆگان دە.

— کا تو ل کوو مایی؟

— کارێ من هەبوو، درەنگ کەتم.

ژ بۆ ڤێسه‌، نێڤبر و لێ زێده‌کرنا

١٤٦) مرۆڤ دکاره‌ خێزکا ئاخافتنێ ژ بۆ ڤێسه‌ ل پێشیا تشته‌کێ ب کار بینه‌ کۆ مرۆڤ نه‌ ل هێڤیێ یه‌.

که‌فته‌له‌فته‌کا گه‌له‌ک مه‌زن – بێیی ت ئه‌نجام هه‌بن.
وه‌کی دیاری وی بسکلێته‌ک دخوه‌ست – که‌ره‌ک دانێ.

١٤٧) مرۆڤ دکاره‌ خێزکا ئاخافتنێ داینه‌ دۆر نێڤبرێن کۆ وه‌کی پارانته‌سانه‌، یان ژی داینه‌ دۆر راڤه‌ک، ره‌زه‌رڤاسیۆن، کورتکرن و هتد ـ یێن لێ زێده‌بوویی. دڤێت مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ داینه‌ پێشی و پاشیا نێڤبرێ. لێ هه‌گه‌ر پشتی نێڤبرێ کۆمه‌ک خه‌لاس ببه‌ نه‌ پێویسته‌. دڤێت ڤالاهیه‌ک د پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ ده‌ هه‌به‌.

ئه‌ز نکارم – هه‌رحال نهۆ – ت سۆزان بدم ته‌.
ده‌مێ چاره‌سه‌رکرنا وێ پرۆبله‌مێ هاتیه‌ و بۆریه‌ –هه‌گه‌ر نهۆ نه‌ ده‌ره‌نگ ژی به‌–.
یێن ته‌قاودبوویی، دێ و بابێن بته‌نێ، یێن کێن په‌ره‌ – ئه‌ڤێن هه‌ هه‌می زیانێ ژ ره‌فۆرمێ دبینن.

شانه‌ک١

مرۆڤ دکاره‌ بهنۆکێ داینه‌ پشت خێزکا ئاخافتنێ. و هنگێ ئه‌و بێیی ڤالاهی دیره‌ک پشتی خێزکا ئاخافتنێ تێت.

بەرێ هنەک کەس ل سەرخوەبوونا باشورێ کوردستانێ خەبتی نە ـ جڤینا ل پاریسێ تێت بیرا من –، لێ ت خێرەک مەزن ژێ چێنەبوو.

گەلەک جاران د رەوشێن وها دە مرۆڤ دکارە بهنۆکێ نەنڤیسە بێیی کو ئەو برهەکێ ل زەلالیا مەبەستێ بکە.

١٤٨) دڤێت مرۆڤ گەلەک خێزکێن ئاخافتنێ نەئێخە عەینی کۆمەکێ. هەگەر کۆ مرۆڤی ب خێزکا ئاخافتنێ نێڤبرەک دابە کۆمەکێ نە پێویستە مرۆڤ ب خێزکا ئاخافتنێ نێڤبرەکا دی ژی زێدە بکە.

ژ بۆ بەرسڤێ – وەکی خێزکا بەرسڤێ

١٤٩) خێزکا ئاخافتنێ گەلەک جاران د ڤەگوهۆستنێ دە ل شوونا نیشاندەکا ژێگرتنێ وەکی خێزکا بەرسڤ تێت ب کار ئانین. (د ڤێ ب کارئانینێ دە ناڤێ نیشاندەکێ دبە *خێزکا بەرسڤێ*، *خێزکا ڤەگوهۆستنێ* و *مینووسا ئاخافتنێ*.) و هنگێ هەر بەرسڤا نوو د رێزەکا نوو دە دەست پێ دبە.

فەرقەکا پر گرنگ د نێڤبەرا خێزکا بەرسڤێ و نیشاندەکا ژێگرتنێ دە هەیە. ئەو ژی ئەڤە: خێزکا بەرسڤێ نە ب سەدێ سەدە، لێ نیشاندەکا ژێگرتنێ ب سەدێ سەدە. یانی هەگەر مرۆڤی ئاخافتنا یەکی ڤەگوهۆستبە و ئەو ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نیشان کربە دڤێت فۆرموولاسیۆن و بێژەیێن د ڤەگوهۆستنێ دە سەدێ سەد وەکی یێن کەسێ ئاخافتی بن. لێ هەگەر مرۆڤ ئاخافتنا یەکی د ڤەگوهۆستنێ دە ب خێزکا بەرسڤێ نیشان کربە، مانەیا وێ ئەوە کۆ مرۆڤی گوهۆرتن د فۆرموولاسیۆن و بێژەیێن

وی ده کرنه و زمانێ وی سەراست کریه. ژ خوه پرانیا رۆژنامەڤانان ل شوونا نیشاندەکا ژێگرتنێ خێزکا بەرسڤێ ب کار تینن.

– ما چما تو نەهاتی سەیرانێ؟ وی پرسی. ما تە ئەو ژ بیر کربوو؟

ب کارئانینا ل جهێن دی

۱۵۰) خێزکا ئاخافتنێ د نێڤبەرا رەقەم و نێڤبەرا ناڤێن جهان دە تێت ب کار ئانین؛ د ئفادەیێن پەریۆد، مقدار قوناخ و هتد دە. مانەیا ڤێ ب کارئانینێ «ژ...تا» یان ژی «د نێڤبەرا... و...»یە. گاڤا کۆ مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ ب کار تینە دڤێت مرۆڤ بێژەیا «ژ» یان «نێڤبەر» نەنڤیسە.

و هنگێ مرۆڤ ت ڤالاهیێ نائێخە پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ، نەمازە د تەکستا نڤیساندی دە.

قوناخا دو–سێ رۆژان. (بلێڤکرن: ژ دو تا سێ رۆژان)
هەرۆژ ۱–۵ حەبان بخوە. (بلێڤکرن: ژ یەک تا پێنج حەبان)
ساعەت ۹–۱٦ـ ێ ڤەکریە. (بلێڤکرن: ژ ساعەت نەهێ تا شازدەهێ ڤەکریە، یان ژی: د نێڤبەرا نەهـ و شازدەهێ دە ڤەکریە)
۱–۱۷ـ ێ تەباخێ گرتیە. (بلێڤکرن: ژ ۱ تا ۱۷ـ ێ تەباخێ گرتیە، یان ژی: د نێڤبەرا ۱ و ۱۷ـ ێ تەباخێ دە گرتیە)
خەتا دیاربەکر–شەرنەخێ. (بلێڤکرن: خەتا د نێڤبەرا دیاربەکر و شەرنەخێ دە)

ماچا وانسپۆر–باتمانسپۆرێ ١٢–٥. (بلێڤکرن: ماچا د نێڤبەرا وانسپۆر و باتمانسپۆرێ دە دوازدە و پێنج)

شانەک٢

گاڤا مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ داینە نێڤبەرا دو تاریخێن سالێ یێن کۆ د عەینی سەدسالێ دە نە، هنگێ مرۆڤ دکارە تاریخا سالا پاشیێ کورتکری بنڤیسە: 1980-98. لێ یا هەری زەلال ئەوە کۆ مرۆڤ هەمیێ رەقەمان بنڤیسە: -1980 1999. ئفادەیێن وەکی «300-200 مرۆڤان» دڤێت وەکی «300-2» نەیێت نڤیساندن، لەورا مانەیا ڤێ «د نێڤبەرا 2 مرۆڤ و 300 مرۆڤان دە»یە.

١٥١) مرۆڤ دکارە خێزکا ئاخافتنێ داینە نێڤبەرا ناڤێ دو نڤیسکار، کۆمپۆزیتۆر و یێن وەکی وان ـ یێن کۆ هەمپانە. وهنگێ مرۆڤ ڤالاهیێ نائێخە پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ، نەمازە د تەکستا نڤیسکی دە.

گۆران–پیرەمێرد

تاها–مریەم خان

کامران–جەلادەت

ژ بۆ خوەندەڤان شاش نەبە و خێزکا ئاخافتنێ ب مانەیا بەندکێ نەخوینە چێترە کۆ مرۆڤ ناڤێ جۆتناڤێن وها ب گهانەکان بنڤیسە: گۆران و پیرەمێرد *یان ژی* *گۆران* & پیرەمێرد.

۱٥۲) سێ خێزکێن ئاخافتنێ ییێن ل پەی ئێک، د نێڤ گوشەکەڤانەکێ دە، نیشان ددن کۆ د ژێگرتن و پارچەگرتنێ دە کورتکرن درێژ هاتنە کرن. ل بەندا ۱۷ـ ێ بنێرە.

۱٥۳) مرۆڤ دکارە د دەقاندنەکێ دە خێزکا ئاخافتنێ وەکی نیشاندەکا هەر دەرییێ نوو ب کار بینە. بدە بەر بەندا ۲۳ـ ێ.

۱٥٤) خێزکا ئاخافتنێ وەکی نیشاندەکا مینووسێ تێت ب کار ئانین.

ژ بۆ خێزکا ئاخافتنێ یا د نێڤ کۆمەکان دە، ل بەندا ۸ـ ێ بنێرە.

۱٥٥) مرۆڤ دکارە د گرافیک و تابلۆیان دە خێزکا ئاخافتنێ ژ نەبیینێ رە ب کار بینە.

ترک	۲٥ ۰۰۰
کورد	۱۰ ۰۰۰
عەرەب	٤ ۰۰۰
فارس	٥۰۰
جهوو	۲۰۰
سوێدی	–
زەنجی	–
گورجی	۳۰۰

ـ بەندک

ژ بۆ ڤەکیتیێ

١٥٦) ژ بۆ ڤەکیتیێ مرۆڤ بەندکێ ب کار تینە.

خوەندە ــ	مال ــ	دەڤل ــ	پرس ــ
گەھ	خراب	کەن	یار

د پێکڤەگرێدانان دە

١٥٧) گاڤا کۆ مرۆڤ دو بێژەیان پێکڤە گرێ بدە، یا هەری باش ئەوە کۆ مرۆڤ بەندکێ نەئێخە نێڤبەرا وان دە. لێ هنەک جاران ژ بۆ زەلالیێ چێترە کۆ مرۆڤ بەندکێ بئێخە نێڤبەرا وان دە.

کانوونا ــ پاشیێ
پرۆ ــ کورد
رۆژهلاتا ــ نێڤێ

«پەریجار پالێن چیان هەتا بلنداهییەکە عەجێب، شەهنشینواری تەبەق تەبەق، مینا دیارێن ب سەرهەڤ، ئازۆتیێ و ئاڤاکری نە. وەک رەزێن مە ئێن چێتر ــ خەبتاندی.»

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «کورد و کوردستان: ب چاڤێ بیانیان»، هاوار، هژم: ٢٤

١٥٨) مرۆڤ هەرتم بەندكێ داتینە نێڤبەرا پێكڤەگرێدان و تەواندنێن ژ رەقەم و بێژەیان چێبوویین و هەروها نێڤبەرا پێكڤەگرێدانێن ژ كورتەكان ژی چێبوویین.

٧٠ـ سالی

سالا ١٩٨٧ـ ێ

١٥٩) مرۆڤ دكارە بەندكێ داینە نێڤبەرا جۆتناڤ و جۆتپاشناڤەكی، یان ژی نێڤبەرا هەردو تیپێن پێشییێ یێن جۆتناڤ و جۆتپاشناڤەكی.

ئاغایێ ـ سۆر، گەرا ـ خانی، باڤێ ـ تێلی، برجا ـ بەلەک، مەدرەسا ـ سۆر

محەمەد ـ ئەمین زەكی یان م ـ ئە زەكی(محەمەد ئەمین زەكی)

جەلادەت ـ ئالی بەدر ـ خان یان ج ـ ئا بەدر ـ خان(جەلادەت ئالی بەدرخان)

١٦٠) دڤێت مرۆڤ بەندكێ داینە نێڤبەرا پێكڤەگرێدانێن كۆ تێكلیێن وان پێک رە هەنە. هنگێ بەندک جهێ و ـ یەكێ ڤەشارتی دگرە.

تێكلیێن د نێڤبەرا سوێد ـ فینلاند و تركیەیێ دە گەلەک باشن.

فەرهەنگەكا كوردی ـ فارسی ـ تركی ژ من رە پێویستە.

ئەندوستریا كیمیاوی ـ زراعی ل كوردستانێ پێش دكەڤە.

ئەو مرۆڤەكێ ماركسیست ـ لەنینیستە.

١٦١) مرۆڤ هـنەک جاران دکارە بەندکێ بئێخە نـێڤبەرا **نە-** یا نەیینیێ و بێژەیا ل پەی وێ.

تو نە- مێری. یان ژی تو نەمێری.
کەسێن نە- مرۆڤ روورەشن. یان ژی کەسێن نەمرۆڤ روورەشن.

١٦٢) مرۆڤ دکارە بەندکێ بئێخە نێڤبەرا پێکڤەگرێدانێن کۆ ب سەرێ خوە نکارن وەکی یەک بێژەیێ تەنێ بێن نڤیساندن.

مەتۆدا - خوە - ب - خوە - چێکرنێ
ژ - بەر - خوە نەئاخڤە!

وەکی بەشەک ڤەشارتی ژ بێژەیێ

١٦٣) هەگەر مرۆڤ بخوازە دیار بکە کۆ بەشەک ژ بێژەیەکێ هەڤپشکە ژ بێژەیێن بەری خوە رە ژی، هنگێ مرۆڤ دکارە بەندکێ ب کار بینە.

قـەهوە - و چایخـانەیێن دیاربەکرێ گـەلەکن. (قـەهوەخـانە و چایخـانەیێن دیاربەکرێ گەلەکن.)
پرتووک -، کـار - و ئاشـخـانەیێن دیاربەکرێ شـەوتین. (پرتووکخـانە، کارخانە و ئاشخانەیێن دیاربەکرێ شەوتین.)

بکارئانینا بەندکێ ل جهێن دی

١٦٤) پرێ جاران بەندک د فەرهەنگان دە وەکی جهگرا رایەکا بێژەیا تەواندی تێت ب کارئانین.

کەڤر ـ ەک ـ ێن ـ نەن

١٦٥) مرۆڤ بەندکێ دئێخە نێڤبەرا رەقەمێن تەلەفۆن ـ، پەستجیرۆ ـ و بانکجیرۆیێ و هەروها دئێخە نێڤبەرا سالێن کورتکری. ل بەندا ٧٤ و ٨٣ـ ێ بنێرە.

( ) کەڤانەک

١٦٦) د تەکستا ئادەتی دە کەڤانەکا قەوس تێت ب کار ئانین( )، ناڤەکێ وێ ژی کەڤانەکا *پارانتەسێ* یە. بێژەیا *کەڤانەک* ـ ێ ژ بۆ ناڤێ نیشاندەکێ و *پارانتەس* ژ بۆ ناڤێ تەکستا د نێڤ کەڤانەکێ دە یە.

ل دۆر نێڤبر و لێ زێدەکرنان

١٦٧) مرۆڤ دکارە نیشاندەکا کەڤانەکێ ل دۆر نێڤبرێن کۆ وەکی پارانتەسانن و ل دۆر شرۆڤەیان ب کار بینە.

لێکۆلین ل سەر ٠٠٠ ٥٥ ژنانە(٠٠٠ ٢٥ یێن کۆ خوەدی پێنج زارۆکان، ٠٠٠ ٣٠ یێن کۆ خوەدی نەه زارۆکان) و د حەفت سالان دە خەلاس بوو.

داخویانیەک ژ PDK ـ یێ ژی هاتیە (پارتیا دەمۆکرات یا کوردستانێ).

کانسەر(پەنجەشێر) نەخوەشیەکا وەلێ یە کۆ مرۆڤ ژی خەلاس نابە.

شانەک

گاڤا کۆ ئاگاهداریەک وەکی پارانتەسەکێ بە مرۆڤ کەڤانەکێ داتینە دۆر وێ. ڤان هەردو نموونەیێن ل ژێری بدە نەر ئێک.

جەوهەر نامقی(PDK) هەتا ژێ هات پارلامەنتۆ پاراست.
داخوازا PDK ــ یێ هەرتم پاراستنا پارلامەنتۆیێ بوو.

ل رەخ نیشاندەکێن دی یێن ڤاڤێرکرنێ

١٦٨) هەگەر تەکستا د نێڤ کەڤانەکەکێ دە ب سەرێ خوە کۆمەکەکا تام بە، هنگێ مرۆڤ کەڤانەکا پاشیێ دئێخە پشت نقتە، نقتەپرس و نقتەبانگا کۆ کۆمەکێ خەلاس دکە.

ما مزگینیەکا خوەش ژ وە رە هەیە. (ما کەنگێ وە مزگینی هەبوو؟)

هەگەر پارانتەس نە کۆمەکەکا سەربخوە بە، لێ د پاشیا کۆمەکێ دە بەشەک ژ کۆمەکێ بە، هنگێ مرۆڤ کەڤانەکا پاشیێ دئێخە پێشیا نیشاندەکا کۆ کۆمەکێ خەلاس دکە دە.

ما لێڤێن نارنجێ دقەرمچن(دچن ئێک)؟
ئەو دێ پشتی دو ساعەتان بنڤە(رازە).

شانەک١

پارانتەسەکا کۆ وەکی نێڤبرێ د نێڤ کۆمەکەکێ دە بە هەرتم ب هوورەکێ دەست پێ دکە، هەرچەند پارانتەس کۆمەکەکا سەربخوە ژی بە. و پارانتەس دکارە ب نقتەپرس و نقتەبانگێ خەلاس ببە، لێ نە ب نقتەیێ.

کورکی دگۆت کۆ هرچەک کەتبوو پێ وی(نهۆ ئەم دزانن کۆ ئەو کووچکەک بوو!) و ل پەی وی هات هەتا نێزیکی باژاری.

شانەک٢

مرۆڤ دکارە بهنۆکێ داینە پشت کەڤانەکێ. د هەژمارتنێن وەکی د ژێرێ دە پێویستە مرۆڤ بهنۆکێ داینە پشت کەڤانەکێ.

بەشدارێن مناقەشەیێ مەسعود بارزانی(PDK)، کەمال بورکای(PSK)، جەلال تالەبانی(YNK) و ئەڤدلا ئۆجالان(PKK) بوون.

د رەوشێن دی دە مرۆڤ دکارە، بێیی کۆ برە ل مانەیێ ببە، بهنۆکێ نەنڤیسە.

هێزێن ژێک جدا(د نێڤ وان دە PKK و PÎK ژی) خەباتەکا هەڤپشک پێشنیار کرن.

پارانتەس د پارانتەسێ دە

١٦٩) یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ د تەکستێ بنگەهی دە پارانتەسێ د پارانتەسێ دە چێنەکە. هەگەر کۆ پێویست هەبە هنگێ مرۆڤ دکارە کەڤانەکا قەوس( ) ژ پارانتەسا دەرڤە ب کار بینە و خێزکا خوەهر(/) ژی ژ بۆ پارانتەسا د مال دە ب کار بینە. هنەک کەس گوشەکەڤانەکێ ژ وێ پارانتەسێ رە ب کار تینن کۆ د مال دە یە. ئەو نە باشە، لەورا ئەو تێکلیێ ب گوشەکەڤانەکا د ژێگرتنان دە چێدکە.

جڤینا حکوومەتا نووئاڤابووی(کۆ تا نهۆ چار جاران ب دەڤژەنیێن دگەل هەڤرکان /یا داویێ ب کوشتنا پارلامەنتەرێ پارتیا چەپ/ هاتیە قوت کرن) بێیی کۆ بگهی ت ئەنجامان خلاس بوو.

کەڤانەکا راستێ

١٧٠) مرۆڤ کەڤانەکا راستێ داتینە پشت تیپێن بەریا سەرنڤیس، بەش و هتد ـ یان. هەگەر مرۆڤ رەقەمان د شوونا تیپان دە ب کار بینە دڤێت مرۆڤ نقتەیێ (.) داینە پشت رەقەمێ. مرۆڤ کەڤانەکا راستێ ژ تێبینی و راڤەکان رە ژی ب کار تینە.

أ) رەوشا ئابۆری ل ئەورۆپایێ ١٩٤٥
ب) رەوشا ئابۆری ل USAـ یێ ١٩٤٥
جـ) رەوشا ئابۆری ل کوردستانێ ١٩٤٥

هەگەر کۆ هەژمراندن د پاراگرافەکێ دە ل پەی ئێک بێن، هنگێ مرۆڤ کەڤانەکا راستێ داتینە هەم پشت تیپان هەم پشت رەقەمان.

پرسێن هەری گرنگ ئەڤن: ١) زێدەکرنا حەقێ ئەندامەتیێ، ٢) پەیداکرنا ئەندامان، ٣) ئاریکاریا ژ خەلکێ و ٤) کۆمپووتەریزەکرنا کاروبارێن کۆمەلەیێ.

١٧١) گاڤا کۆ مرۆڤ بالکێشیەکێ بۆ هنەک رەقەم یان تیپان د تەکستەکێ دە دنڤیسە، هنگێ رەقەم و تیپ بێیی کەڤانەکا راستێ تێن نڤیساندن. بدە بەر بەندا ١٢٢ـ یێ.

[ ] گوشەکەڤانەک

١٧٢) مرۆڤ گوشەکەڤانەکێ داتینە دۆر لێ زێدەکرن و سەراستکرنێن کو مرۆڤی د ژێگرتنەکێ دە کرین و ب وی ئاوایی دیار بکە کو ئەو نە پارانتەسەکا د ئۆرژینالێ تەکستێ دە یە.

هازم د هەقێ کامران ئالی بەدرـ خانی دە وها دنڤیسە: «کامران ئالی [بەدرـ خان] مرۆڤەکێ کورد، زمانزان و رەوشەنبیر بوو.»

مرۆڤ دکارە گوشەکەڤانەکێ داینە دۆر ژێ دەرێخستنێن د ژێگرتنەکێ دە. ل بەندا ١٥ـ ێ بنێرە.

مرۆڤ دکارە رێزێن هەلبەستان یێن د عەینی رێزێ دە ب جە نەبوویین ب گوشەکەڤانەکێ ببە رێزا ژێرتر.

مالکێن ژێرین ژ سترانێن میر محەمە نە.

ئەزێ ل محەمەد بەگی فەکریمە، ب ڤێ
[خەملێ ب ڤێ کۆکێ
تە خەلیت و سرمە نە، ریشی بەردان سەر زرهۆکێ
دە تو بەرێ شەشخانێ ژ بزنێ بگوهێرینە، ڤە

[نێری وێ سەکنی، ل پێش بهنۆکێ

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیّریا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

مرۆڤ د تەکستێن پیەس، فیلم، رادیۆ و تەلەڤزیۆنێ دە گوشەکەڤانەکێ داتینە دۆر هنەک راڤەکان.

جەوهەر [ب دەنگەکێ بلند]: ئەز نکارم ڤی باری هلگرم!
صەمەد [خوە دتەوینە]: مەرەق نەکە، ئەز دێ ل هەوارا تە بێم.

١٧٣) د ماتەماتیکێ دە گوشەکەڤانەک وەکی پارانتەسا دەرڤە و کەڤانەکا قەوس وەکی پارانتەسا ما ل دە تێت ب کار ئانین.

a[8-(b+2)+c] = ba-ab+ac

١٧٤) د وارێ فۆنەتیکێ دە گوشەکەڤانەک ژ بۆ بلێڤکرنا دەنگان تێت ب کار ئانین.
بێژەیا périphérie د فۆنەتیکێ دە دبە: [peʀiferʀi]

{ } کەمبەرکەڤانەک

١٧٥) کەمبەرکەڤانەک دیار دکە کۆ هنەک ئاگاهداری پێک ڤە گرێدایی نە. و هنگێ مرۆڤ بەرێ کەمبەرکەڤانەکێ ددە وان ئاگاهداریێن کۆ پێک ڤە گرێدایی نە. دڤێت کەمبەرکەڤانەک هەوقەس مەزن بە کۆ خوە ل دۆر هەمی عنصُران بپێچە.

خەلەف، میرزا، پلنگ، ئەشرەف، مەحموود	گروب ١
کەرەم، خالد، جەمیل	گروب ٢

١٧٦) د علمێ کوومەیێ دە کەمبەرکەڤانەک دۆرپێچیێ ل وان هێمانان(عەلەمانان) دکە کۆ د کوومەیەکێ دە نە.

{٥، ٧، ١٠} کوومەیا هەژمارا دەه، حەفت و پێنجێ

« » نیشاندەکا ژێگرتنێ

١٧٧) مرۆڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ داتینە دۆر تەکستا کۆ مرۆڤی ژ دەرەکێ گرتی و ڤالاهییێ نائێخە نێڤبەرا وان و تەکستێ. شکلێ هەمی نیشاندەکێن ژێگرتنێ نە وەکی ئێکن. د کوردییێ دە نیشاندەکێن جدا ژ ژێگرتنێ رە تێن ب کار ئانین. من د ڤێ پرتووکێ دە نیشاندەکا ژێگرتنێ یا وەکی »پەپکێن قازێ« ب کار ئانیە. جەلادەت ئالی بەدرـ خانی ژی عەینی نیشاندەک ب کار ئانیە.

فەرقەک د نێڤبەرا نیشاندەکا کۆ من و جەلادەتی ب کار ئانیە دە ئەوە کۆ من بەرێ سەرەکێ نیشاندەکێ نک ژێگرتنێ ڤە(» «) کریە، و جەلادەتی پشتا نیشاندەکێ دایە ژێگرتنێ(« »). ب ئاوایێ من زەلالتر دیار دبە کا ژێگرتن ل کوو دەست پێ دکە و ل کوو خەلاس دبە.

د پرتووک و کۆڤاران دە سپەهیترە کۆ مرۆڤ ب »پەپکێن قازێ« (» «) د شوونا نیشاندەکا ژێگرتنێ یا ئادەتی(" ") دە ب کار بینە. لێ د رۆژنامەیان دە بەلکی چێتر بە کۆ مرۆڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ یا ئادەتی(" ") ب کار بینە.

»هۆن ب خێر بێن«، وی گۆت.
"هۆن ب خێر بێن"، وی گۆت. (نیشاندەکا ژێگرتنێ یا سەختە)

ل ژێرێ ب نموونەیان دیار دبە کا نیشاندەکا ژێگرتنێ د زمانێن جدا دە چاوایە.

زمان	ژێگرتن	ژێگرتن د ژێگرتنێ ده
danîmarkî	»ord«	»ord«
elmanî	,,Wort"	,Wort'
	»Wort«	›Wort‹
fransî	«mot»	«mot»
	«mot»	«mot»
ingilîzî	"word"	'word'
italî	«parola»	«parola»
norweçî	«ord»	«ord»
swêdî	"ord"	'ord'
	»ord«	'ord'
	«ord»	'ord'
tirkî	"sözcük"	'sözcük'

ل دۆر ژێگرتنێ

١٧٨) مرۆڤ دکاره نیشاندەکا ژێگرتنێ داینه دۆر ژێگرتن و بەرسڤان. ل بەندا ١١ و ١٨ـ ێ بنێره.

١٧٩) هەگەر ژێگرتنەک د ژێگرتنەکا دی ده هەبه، هنگێ مرۆڤ ئاپۆستروٚفێ (فۆنکسیۆنا وێ ل هر وەکی نیشاندەکا ژێگرتنێ یا کته) داتینه دۆر

ژێگرتنا د مال ده ل نموونەیا د بەندا ١٤ـ ێ ده بنێره.

ل دۆر ناڤێ بەرهەم و ناڤان

١٨٠) د نێڤ تەکستێ ده، پرانیا جاران، مرۆڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ داتینه دۆر ناڤێ بەرهەمێن ئەدەبی، شانۆ، هنەر، ستران، بەسته و یێن وەکی وان، هەروها مرۆڤ داتینه دۆر ناڤێ گەمی، بالافر و یێن وەکی وان ژی. ب نیشاندەکا ژێگرتنێ مرۆڤ رێ ل بەر شاش تێ گهشتنێ دگره.

د هەقێ ئەحمەدێ خانی و کتێبا وی »مەم و زینێ« ده، ب من بە، مرۆڤ دکاره ژێ بێتر ژی ببێژه. بەلێ خانی ژی خودان کتێبه. لێ خانی پێغەمبەره ژی. پێغەمبەرێ دیانەتا مه ئا ملی، پێغەمبەرێ ئۆلا مه ئا نژادین.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤١)، «کلاسیکێن مه ـ ئان شاهر و ئەدیبێن مه ئێن کەڤن»، هاوار، هژم: ٣٣

ما هایێ ته ژ سترانا »عەیشانێ« هەیه؟

ل بەندا ٤٠ـ ێ بنێره.

١٨١) مرۆڤ دکاره نیشاندەکا ژێگرتنێ داینه دۆر ناڤێن دەلالی و کێم قەدرییێ، نەمازه هەگەر ئەو هنەکی خەریب بن.

»کەسکۆسۆری« مالا مەلی دەلالکری مەزن بوو.

»مووچر« د زارۆکیا خوە دە تێرا خوە بەلاکر بوو.

ژ بۆ بێژە یان ئدیۆمەکێ بدە دیارکرن

١٨٢) مرۆڤ دکارە نیشاندەکا ژێگرتنێ داینە دۆر بێژەیەکێ هەگەر مرۆڤ بخوازە بەلێ بکشینە سەر نەقاندنا بێژەیێ یان ژی ئاوایێ بکارئانینا بێژەیێ.

رۆژنامەڤانی »نێرینگەه« د مانەیا فۆکۆسێ دە ب کار ئانیە.

ل بەندێن ٣٤-٣٩ـ ێ بنێرە.

١٨٣) مرۆڤ دکارە نیشاندەکا ژێگرتنێ داینە دۆر بێژەیێن نوو یێن بیانی، کۆ هێژ د نێڤ زمانی دە نەحەلیانە. ژ بیر نەکە کۆ بکارئانینا نیشاندەکێ ب ڤێ مەبەستێ ب دەمی ڤە گرێدایی یە، گاڤا کۆ ئەو بێژەیا بیانی »کەدی« بوو هێدی نە پێویستە تو وێ ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نیشان بکی.

لێ بەلێ بێژەیێن کۆ مرۆڤ موەقەت ژ زمانەکێ دی ئەمانەت دکە، دڤێت هەرتم ب نیشاندەکا ژێگرتنێ بێن نیشان کرن. پشتی کۆ مرۆڤ بێژەیەکا بیانی د نێڤ تەکستا خوە دە جارا پێشیێ ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نیشان کر، هێدی نە پێویستە کۆ مرۆڤ هەر جارا کۆ مرۆڤ وێ بێژەیێ د عەینی تەکستێ دە دنڤیسە ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نیشان بکە.

ڤـە چەند سـالە من قـەت ئاڤا «لڤـە- يێ» ڤـەنەخـوارى و هـەتا ژ من بێت ئەزێ ئاڤا لڤەێ ڤەنەخوم دا سەرخوەش نەبم.

١٨٤) ب نيشاندەكا ژێگرتنێ مرۆڤ دكارە ديار بكە كۆ مرۆڤ بێژەيەک نە ب مانەيا خوە يا ئەسلى، يان ژى ب مانەيەكا ئيرۆنيک ب كار ئانيە.

د شـەرێ د نێڤبـەرا PDK و PKK ـ يێ دە گەلەک مـرۆڤ هـاتنە كوشـتن، «تەنێ» ٩٥٠ كەس هـاتنە كوشـتن.

دڤێت مرۆڤ لێ مقاتە بە كۆ نيشاندەكا ژێگرتنێ ژ بۆ ڤێ فۆنكسيۆنێ گەلەک ب كار نەئينە. نيشاندەكا ژێگرتنێ نە ئالەتەک وەلێ يە كۆ گاڤا مرۆڤ خيرەت نەكە بێژەيەک يان فۆرمـوولاسيۆنەكا چێتـر ببينە و هەما ب وێ خوە خەلاس بكە. ل ژێرێ هنەک نموونە هەنە كۆ ديار دكن كا مـرۆڤ چاوا نيشاندەكا ژێگرتنێ شاش يان نە د جهێ خوە دە ب كار تينە.

ئاخفتنا وى دلێ گوهداران «شاد» كر و هەميان ژێ رە ل چەپكان ئێخستن.
(راڤـەک: ل گۆر كۆ مرۆڤ ژ كۆمەكێ فێم دكە شـادى ل هر د مانەيا خـوە يا راست دە يە و ت مەبەستا وێ يا ئيرۆنيک نينە.)
هنـەک سـووتارێن گوندى «تەررێ» خوە دەرێخستن و ل كۆلانەيان گەريان.
(راڤـەک: ئەرێ بێـژەيا «تەرر» بێـژەيەكا كۆلانەيێ يە، لێ ژ بەر كۆ ئەو دگەل بێـژەيا «سـووتار» هاتيـە ب كار ئانـين د جـهێ خـوە دە يە و نە پێـويستـە ب

نیشاندەکا ژێگرتنێ بێت نیشان کرن.)

١٨٥) مرۆڤ هنـەک جاران دکارە بژارتنەکێ د نێڤبەرا نیشـاندەکا ژێگرتن و بێژەیێن »نە ژ خوە ڤە، خودێ گراڤی« دە بکە. لێ بلا ل بیرا تە بە کۆ مرۆڤ نکارە هەردو ڤاریانتان پێک رە ب کار بینە.

ناڤێ وی »شەشپەر« ە.
نە ژ خوە ڤە ناڤێ وی شەشپەرە.
خودێ گراڤی ناڤێ وی شەشپەرە.

ل دۆر نیشاندەکێن ڤاڤێرکرنێ یێن دی

١٨٦) هەگەر کۆ تەکستا د نێڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ دە کۆمەکەکا سەربخوە بە، هنگێ مرۆڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ یا پاشیێ داتینە پشت نیشاندەکێن ڤاڤێرکرنێ – نقتە، نقتەپرس، نقتەبانگ، – یێن کۆ کۆمەکێ خەلاس دکن.

وی ب دەنگەکێ نەرم گۆت: »ئەم دکارن سبەهی ل سەر وێ بئاخڤن.«

هەگەر کۆ ژێگرتنەکا د پاشیا کۆمەکەکێ دە نە کۆمەکەکا سەربخوە بە، هنگێ مرۆڤ نیشاندەکا ژێگرتنێ یا پاشیێ داتینە پێشیا نیشاندەکێن ڤاڤێرکرنێ یێن پاشیێ.

د رۆژنامەیان دە دگۆتن ئەوە »جەربەکا باش«.

ل بەندێن ١٣-١٢ـ ێ بنێرە.

ل دۆر بەشەک ژ بێژەیەکێ

١٨٧) دڤێت مرۆڤ لێ نەخەبتە کۆ نیشاندەکا ژێگرتنێ داینە دۆر بەشەک ژ بێژەیەکێ. لێ بەلێ گاڤا مرۆڤ هنەک بێژەیان پێک ڤە گرێ ددە بڤێ نەڤێ دبە کۆ وەلێ بکە. د رەوشێن وها دە یا باش ئەوە کۆ مرۆڤ بەندکێ بئێخە نێڤبەرا وان دە.

هنەک »خوەشحال«ـ مرۆڤێن ئەورۆپی لێ دخەبتن پرتووکخانەیەکا خوەسەر د هەقێ کوردان دە ڤەکن.

لێ شاشیەکا گەلەک مەزنە کۆ مرۆڤ پارکیتا تەواندنێ داینە دەرڤەیی نیشاندەکا ژێگرتنێ.

نەنڤیسە
وان »ئۆپتیمیسم«ا خوە وندا کرن.
ئەو دێ »مەم و زین«ێ بخوینن.

شتەخالی ل سەر «دڤێتێ»یە. دڤێت هۆلێ بکن؛ دڤێت هۆلێ بێتە چێکرن.
بەدرـ خان، جەلادەت ئالی(١٩٤٣)، مەرحەلە»، رۆژا نوو، هژم: ١، رووپ: ٢

وەکی نیشاندەکا دوبارەکرنێ

١٨٨) مرۆڤ دکارە نیشاندەکا ژێگرتنێ ژ بۆ دوبارەکرنا بێژەیێن د رێزا ددۆیێ دە ب کار بینە، هەگەر ئەو بێژە وەکی یا د رێزا سەر خوە رە بە. ژ بیر نەکە کۆ مرۆڤ نیشاندەکێ داتینە راستا هەمی بێژەیان و ت جاران دانابنە راستا رەقەمان.

میرزا هەسەن ئاغا هاجۆ نایبێ جەزیرێ سەد (١٠٠) لیرە سووری
» سەید » دەقۆری » سەد (١٠٠) » »
» قەدری بەگ جەمیل پاشا سەد (١٠٠) » »
» موستەفا » شاهین نایبێ سرۆجێ پێنجە(٥٠) » »
» سەعید » ئیسحاق » جەزیرێ » (٥٠) » »
» شێخۆ ئاغا » چیایێ کورد » (٥٠) » »
» فایق » » » » » (٥٠) » »
» جەمیل » » ئەزازێ » (٥٠) » »
» محەمەد فلیز ژ ئاغایێن چیایێ کورد (١٠) » »

«د تاخا کوردان دە» (١٩٤٣)، رۆژا نوو، هژم: ١٨، رووپ: ٢

ماکینەیێن نڤیساندنێ یێن ئۆتۆماتیک ٨
» » یێن مانوەل ١٥
داکتیلۆیێن نووڤار » » ١٥

’ ئاپۆسترۆف

وەکی نیشاندەکا ژێ ئاڤێتنێ

١٨٩) گاڤا کۆ مرۆڤ هنەک تیپان ژ هنەک بێژەیان دئاڤێژە و فۆرما ئاخافتنێ یا بێژەیان ب کار تینە، هنگێ مرۆڤ نیشاندەکا ئاپۆسترۆفێ داتینە جهێ تیپێن کۆ ل دەر ڤە مایین.

Nej’xweve ew jî zelam e. (Jenxweve ew jî zelam e.)
Heger tu l’xwe negirî û j’min re firek av d’piyanê de bînî dê baş be.(Heger tu li xwe negirî û ji min re firek av di piyanê de bînî dê baş be.)

«Di wê navê de bi dengekî hêdîka celabî ji ribatî re digot:

_ E’ karwanekî dibînim xwe ş’ çiyê berdan.

Ribatî got-ê: Cilên wan çi ne, rengên wan çawan in?

Celabî bi dengekî niviz car-dî got: Ew bi xwe gir û bilind in; şal û şapik li ber wan e, bi kum û kefiyên eskûdarî ne û di lingên wa de çarûx in, xencer di ser rexta re girêdane, hemî bi hev re tên; yek di pey yekî naçit.

Tibatî: Serê xwe vala neêşîne ew şernexî ne, çenda hij hev jî nakin lê tucara hevdû jî bernadin. Dengê xwe neke bila biborin.»

م. سادق عەڤدلكەريمێ و بەدرـ خان جەلادەت ئالی(١٩٤٣)، «زاراڤەيێ جزيرێ»، رۆناهی، هژم: ٢٠، رووپ: ١٤

لێ بەلێ مرۆڤ نیشاندەکا ئاپۆسترۆفێ دانانە جهێ وان تیپێن کۆ د ئاخافتنێ دە وندا بوونە و د نڤیساندنێ دە ژی ونداببوویی تێن نڤیساندن، ژ بەر ئەو فۆرما تیپ ژی ونداببوویی بوویە فۆرمەکا نوو و جهێ خوە گرتیە.

Ka ji mi re bibêje te roja çarşemê çi kir. (Forma rast ya kevin ev e: Ka ji min re bibêje te roja çarşembê çi kir. (Yanî apostrof nakeve cihên ***n***-ya min-ê û ***b***-ya çarşembê.)

وەکی نیشاندەکا تەواندنێ

١٩٠) د کوردیێ دە تێکلێکیەک د بکارئانینا ئاپۆستروفێ دە هەیە. جەلادەت ئالی بەدرـ خان ت نیشاندەکان دانانە نێڤبەرا رەقەم، هەژمار و تاریخێن تەواندی و پارکیتا تەواندنێ. هنەک کەس ئاپۆستروفێ(') و هنەک ژی بەندکێ(ـ) داتینن نێبنەرا رەقەم، هەژمار و تاریخێن تەواندی و پارکیتا وان.

ب یا من، ریا هەری باش ئەوە کۆ مرۆڤ بەندکێ ب کار بینە، ژ بەر ئاپۆستڕۆف خەتا رێزێ خراب دکە و وەلێ دکە کۆ چاڤێن مرۆڤی ژ رێزێ دەردکەڤە و پاشێ ژی ل رێزێ ڤەدگەرن. بێ نیشاندەکی ژی رێ لێ ڤەدکە کۆ مرۆڤ رەقەمان باش ڤاڤێر نەکە و د رەسمێ بێژەیێ دە کرێتیەکێ چێدکە. لێ بەندک هەم ژ رێزێ دەرناکەڤە، هەم رەسمێ بێژەیێ خراب ناکە و هەم ژی ئاریکاریا چاڤێن مرۆڤی دکە کۆ مرۆڤ پێش دە هەرە و خوەندنا خوە بێیی کۆ بهلنگڤە بەردەوام بکە.

Ez 1986-ê hatim Swêdê. (کامران ئالی بەدرـ خان و کوردێن ل سوێدێ)
Ez 1986ê hatim Swêdê. (جەلادەت ئالی بەدرـ خان)
Ez 1986’ê hatim Swêdê. (کوردێن ژ ترکی و ئنگلیزیێ برە ستاندین)

«Şeva 31-ê tebaxê digihîne yekê îlonê, refên elemanî[...]»

بەدرـ خان، کامران ئالی(١٩٤٣)، «دەوران»، رۆژا نوو، هژم: ١٩، رووپ: ١

«Di sala 1877an di şerê ûris û tirkî de zora tirkan çû bû û herçî miletên Belqanê hene ji bindestiya tirkan xelas bû bûn.»

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٢٢)، «زەلامەک و زمانەک»، هاوار، هژم: ٤٠

شانەک

بلا ل بیرا تە بە کۆ ت جاران ناڤێن تەواندی ب نیشاندەکا ئاپۆستڕۆفێ و بەندکێ نایێن

نیشان کرن.

Xalidên gundê we gelek in.

Xalid-ên gundê we gelek in. (Formeka şaş e.)

Xeladetî xwe bi kurdiyê ve êşand.

Celadet-î xwe bi kurdiyê ve êşand. (Formeka şaş e.)

وەکی نیشاندەکا ژێگرتنێ

١٩١) مرۆڤ ئاپۆستروٚفێ - د ڤێ رەوشا هە دە ناڤێ وێ نیشاندەکا ژێگرتنێ یە - داتینە دوٚر ژێگرتنەکێ دە. ل بەندا ١٤ـ ێ بنێرە.

١٩٢) د زماننناسییێ دە مرۆڤ ئاپۆستروٚفێ داتینە دوٚر ئاگاهدارییێن ل سەر مانەیا بێژەیەکێ.

Bêjeya demokrasiyê ’darekirina gelî’ ji grekiyê hatiye.

ئاکسەنت

´ ئاکسەنتا ئاکووت

١٩٣) نیشاندەکا ئاکسەنتا ئاکووتێ(´) د کوردیێ دە نینە، تەنێ د هنەک بێژە و ناڤێن بیانی دە تێت ب کار ئانین.

Linné, Mont´an, Sundén, chargé-d'affaires

` ئاکسەنتا گراڤ

١٩٤) نیشاندەکا ئاکسەنتا گراڤ(`) د کوردیێ دە ژ یا ئاکسەنتا ئاکووتێ ژی کێمترە و تەنێ د هنەک بێژە و ناڤێن کو ژ فرانسیێ هاتینە دە تێت ب کار ئانین.

crème de la crème, Père-Lachaise

/ خێزکا خوەهر

وەکی ئالتەرناتیف

١٩٥) د هنەک تەکستان دە خێزکا خوەهر وەکی نیشاندەکا ئالتەرناتیفێ تێت ب کار ئانین. و هنێ ئەو جهێ *یان ژی* ـ یێ دگرە.

مێرکری/مێرنەکری
ژن ئانی/ژن نەئانی
ساخ/مری

لێ د تەکستێ دە چێترە کۆ مرۆڤ بنڤیسە *یان ژی* و خێزکا خوەهر ب کار نەئینە.

هەمی زەلامێن ژن ئانی یان ژی ژن نەئانی هاتبوون دیلانێ، لێ جاردی ژی وان نەکارین عەقلێ ت «تشتیران» بخرگینن.

ب مانەیا «هەر...»

١٩٦) مرۆڤ دکارە خێزکا خوەهر ب مانەیا «هەر...» ب کار بینە.

١٠کم/ساعەت (بلێڤکرن: دەه کیلۆمەترە د هەر ساعەتەکێ دە)
DM١٠٠٠٠٠/سال (بلێڤکرن: سەد هەزار مارکێ ئەلمانی د هەر سالەکێ دە)
١٠٠ کەس/کم^{٢} (بلێڤکرن: کیلۆمەترەیەکا چارچک ژ هەر سەد کەسان رە)

د ئاگاهداریێن دەمی دە

١٩٧) مرۆڤ دکارە خێزکا خوەهر د ئاگاهداریێن تاریخ، پەریۆد و دەمێ گوهۆرینا دەمی دە ب کار بینە.

١٩٩٤ ١١/٢٧

سالا باجێ ١٩٩٤/٩٥

دۆرا سالا ١٩٩٣/٩٤ـ ێ

د نیسان/گولانێ دە (یان ژی: نیسان–گولان)

بکارئانینا وەکی دی

١٩٨) مرۆڤ دکارە خێزکا خوەهر د کورتەکا ئنگلیزی c/o(care of) یانی 'لنک') دە ب کار بینە.

١٩٩) هەگەر کۆ هەر رێز نە ب سەرێ خوە بە، مرۆڤ دکارە خێزکا خوەهر ژ بۆ دیارکرنا رێزەکا نوو د هەلبەستەکێ دە ب کار بینە. بلا ل بیرا تە بە کۆ هنگێ دڤێت ل پێشی و پاشیا خێزکا خوەهر ڤالاهی هەبە.

[...] ئەی دۆست ب دل بە یارێ قەنجان / یا قەنج ببە نەیارێ قەنجان / ئەو قەنجن و قەنجیێ دزانن / ئەو غەیر ژ قەنجیێ نزانن / هندی کۆ ب وان بکی جەفایێ / ئەو دێ بکرن ب دل وەفایێ / زنهار مەبە محبێ خرابان / نە دۆست نە دژمنێ کلابان / گەر دۆست بی دێ بکن تە مردار / وەر دژمنی

دێ بکن بریندار / ئەڤ هەمـمـەتە خاسێ عاشـقانە / ئەڤ مەرتەبە راها سادقانە [...]

خانی، ئەحمەدێ(١٩٤١)، «مەم و زین»، عامودێ/حەلەب، رووپ: ١٢٩

[...] کانی دیوان، نە دیارە خافا میر، کا چیرۆکبێژ، دەنگبێژ ل کوو کانی پیر / تەتەر ل کوو، ئاغایێ ـ سۆر و ئەو رەنگ / تەنبوور و نەی، کەمەنچە و زرنە دەنگ / کانی داوەت، قەلیسێل و مەدفوونی / ترشک، پارێڤ، ئارۆک، مەهیر، هێکروونی / کانی جڤات، فیل و شەترەنج، کا زندان / کۆ تێ دە مر، شاهێ مەغرب، میرـ ئالان / دۆتمیر ل کوو، کا میر شەرەف، میر ئەزین / کانی باڤێ ستییا زین، میر زەنگین [...]

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیریا ـ بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

٢٠٠) مرۆڤ دکارە خێزکا خوەهر دگەل هنەک نقتەیان (./.) ژ بۆ دیارکرنا پاشیا رووپەرەکێ ب کار بینە.

٠/٠ (رووپەر خەلاس)

٠٠٠/٠٠٠ (رووپەری بقولپینە)

٢٠١) مرۆڤ دکارە خێزکا خوەهر وەکی نیشاندەکا کەرتێ ب کار بینە.

هەگەر، هەما هۆن تەنێ ٣/٨ بدین مە دێ نە خراب بە.

٢٠٢) مرۆڤ دکاره خێزکا خوەهر وەکی نیشاندەکا «هەمبەرێ» ب کار بینه.

شەرێ ئیران/عراقێ

ناکۆکیا باکور/باشورێ

تێکلیێن ترکیه/فرانسایێ

\ خێزکا خوەهر یا پێش و پاش

۲۰۳) ئەڤ نیشاندەکا هە پر کێم تێت ب کار ئانین. تەنێ د کۆمپـووتەران دە ب ناڤێ «backslash» تێت ناس کرن و ب کار ئانین.

§ نیشاندەکا پاراگرافێ

۲۰٤) نیشاندەکا پاراگرافێ مادەیێن قانوون، پرۆتۆکۆل و یێن وەکی وان نیشان دکە. نیشاندەکا پاراگرافێ تەنێ ب رەقەمان رە تێت ب کار ئانین. لێ ئیرۆ د پرۆتۆکۆلان دە مرۆڤ تەنێ رەقەمان دنڤیسە، هەرچەند مرۆڤ وێ ب پاراگراف ب ناڤ بکە ژی.

۲۰٥) مرۆڤ نیشاندەکا پاراگرافێ داتینە پێشیا رەقەمێ: ۸ § (بلێڤکرن: پاراگرافا هەشتێ). ژ بیر نەکە کۆ هەرتم دڤێت ڤالاهی د نێڤبەرا نیشاندەکا پاراگرافێ و رەقەمێ دە هەبە.

هەگەر ب بالکێشیەکێ دە مەبەستا مرۆڤی گەلەک پاراگراف ژی بن نەنڤیسە: ل ۲۵ـ۲۳ §ـ ێ بنێرە (نە ۲۵ـ۲۳ §§§).

٪ نیشاندەکا سەدێک و ٪. نیشاندەکا هەزارێکێ

۲۰٦) نیشاندەکا سەدێکێ(٪) و نیشاندەکا هەزارێکێ(٪.) تەنێ ب رەقەمان رە تێن

نڤیساندن. ژ بیر نەکە کۆ هەرتم دڤێت ڤالاهی د نێڤبەرا نیشاندەک و رەقەمان دە هەبە.

٥٠٪ (بلێڤکرن: ژ سەدێ پێنجێ)   ١٠.٪ (بلێڤکرن: ژ هەزارێ دەه)

نە باشە کۆ مرۆڤ ڤان نیشاندەکان ب تەکستێ بنڤیسە. لێ مرۆڤ دکارە ببێژە «١٠٠- ئێکێ» و «١٠٠٠- ئێکێ».

هنەک نیشاندەکێن دی

٢٠٧) ئەڤ (&) نیشاندەکا û- یێ یە و وەکی نموونە مرۆڤ دکارە بئێخە نێڤبەرا ناڤێ دو شرکەتان و ناڤێ دو نڤیسکاران:

مارسدس & ڤۆلڤۆ، جەلادەت & کامران.
$ نیشاندەکا دۆلارێ ئەمەریکی
£ نیشاندەکا پوندێ ئنگلیزی

نیشاندەکێن ماتەماتیکێ

٢٠٨) ژ بۆ دەهێکێ بهنۆک تێت ب کار ئانین، نە نقتە.

+ پلووس

- مینووس (عەینی وەکی خێزکا ئاخافتنێ یە)
× نیشاندەکا دەربدانێ/جارانێ (١٠٠=١٠×١٠)
= همبە، تەمە...
± پلووس ئان مینووس
÷ نیشاندەکا لێکڤەکرنێ/دابەشکرنێ
. نیشاندەکا دەربدانێ/جارانێ (بدە بەر × ـ ێ)
: نیشاندەکا لێکڤەکرنێ/دابەشکرنێ
- خێزکا کەرتێ (عەینی وەکی خێزکا ئاخافتنێ یە)
/ خێزکا کەرتێ (عەینی وەکی خێزکا خوەهرە)
< مەزنترە ژ...
> کچکترە ژ ...
≥ مەزنتر یان ژی همبە، تەمە... یە
≤ کچکتر یان ژی همبە، تەمە... یە
≠ نە همبە، نە تەمە
≈ هەما-هەما همبە، هەما-هەما تەمە...
~ دشبهە
= همب، تەمە...یە، لێ تێت
π نیشاندەکا پی ـ یێ
α نیشاندەکا ڤاریاسیۆنێ
ß نیشاندەکا بەتاـ یێ

∞ نیشاندەکا بێ داویتیێ

√ نیشاندەکا چاررا۔ یێ

° نیشاندەژا دەرەجەیێ

` نیشاندەکا فۆت و دەقیقەیێ:

`۱۳ °۳۰(۳۰ دەرەجە و ۱۳دەقیقە)

`` نیشاندەکا توم و ثانیەیێ:

``۲۰ `۱۵ °۲۳(۲۳دەرەجە و ۱۵ دەقیقە و ۲۰ ثانیە)

IV . سەرڤەهی

هەرفێن ترانسليتەراسيۆنێ

٢٠٩) گاڤا كو ئەم تەكستەكا ب زمانێ عەرەبی ترانسلیتەرە دكن بۆ زمانێ كوردی دڤێت ئەم هنەک هەرفێن ترانسليتەراسيۆنێ ب كار بينن كو د ئەلفابەیا كوردیێ دە نینن.

لهەڤكرنەكا نێڤنەتەوەیی يا گشتی ژ بۆ ترانسليتەراسيۆنا ژ عەرەبیێ نینە. مەيلا گشتی ئەوە كو مرۆڤ نقتەيەكێ داينە بنێ وان دەنگدارێن زمانێ عەرەبی كو د ئەلفابەيێن لاتینی دە نینن، هەروها خێزكەكێ دەینە سەر دەنگدێرێن درێژ.

د لیستەیا ژێری دە ئەز دێ هەرفێن زمانێ عەرەبی و معادلێن وان يێن ب زمانێ كوردی بنڤیسینم. ستوونا پێشیێ بلێڤكرنا هەرفان ل گۆر زمانێ عەرەبی یە. ستوونا ددۆیێ هەرفێن زمانێ عەرەبی ب خوەنە. ستوونا سیێ بلێڤكرنا هەرفێن عەرەبیێ ل گۆر مەدرەسەيێن كوردانە. ستوونا چارێ هەرفێن ترانسليتەراسيۆنێ نە.

تەلەفزا عەرەبیێ	هەرفێن عەرەبیێ	تەلەفزا مەدرەسەیان	هەرفێن ترانسليتەراسيۆنێ
الف	ا	ئەلف	a ل بەندێن ٢١٠ و ٢١١ـ ێ بنێرە
باء	ب	بێ	b
تاء	ت	تێ	t
ثاء	ث	ثێ	ṣ
جيم	ج	جيم	c

حاء	ح	حێ	ḥ یان ḧ
خاء	خ	خێ	x
دال	د	دال	d
ذال	ذ	ذال	z̤
راء	ر	ڕێ	r
زاء	ز	زەین	z
سین	س	سین	s
شین	ش	شین	ş
صاد	ص	صاد	ṣ
ضاد	ض	ضاد	ḍ
طاء	ط	طێ	ṭ
ظاء	ظ	ظێ	ẓ
عین	ع	عەین	’ یان ‘
غین	غ	غەین	x̣ یان ẍ
فاء	ف	فێ	f
قاف	ق	قاف	q
کاف	ک	کاف	k
لام	ل	لام	l
میم	م	میم	m
نون	ن	نون	n
هاء	ه	هێ	h
واو	و	واو	w
یاء	ی	یێ	y

ژ بلی ڤـان هەرفـان هنەک هەرف دی ژی هەنە کـۆ د عـەرەبییێ دە نینە لێ بەلێ د سۆرانییێ دە هەنە. ئەو ژی ئەڤن:

—	ـە ە	ئە	e
—	پ	پێ	p
—	چ	چێ	ç
—	ژ	ژێ	j
—	ڤ	ڤێ	v
—	گ	گێ	g
—	ڕ یان ڕ	رێ (قەلەو)	ṟ
—	ڵ	لام (قەلەو)	ḻ
—	ۆ	ئۆ	o
—	ێ	ئێ	ê
—	وو	ئوو	û
—	وێ	وێ	wê

ئنگلیز گاڤا هەرفێن عەرەبییێ ترانسلیتەرە دکن، ژ بۆ « ث »یێ « th »، « ṯ » یان « ṣ » دنڤیسینن؛ ژ بۆ « ذ »ـ یێ « dh » یان « ḏ » دنڤیسینن. ژ بەر کۆ د ئەلفابەیا کوردییێ دە هەر دەنگەک ب هەرفەکێ تێت نڤیساندن دڤێت ئەم ژ ڤان هەرفان رە هنەکێن یەکتیپ پەیدا بکن.

هەچی « ث »یە، هنەک ئنگلیز شوونا « th »ـ یێ « ṣ » دنڤیسینن و ئەڤ ژ زمانێ مە رە لێهاتیترە. ئەڤ هەرف د زمانێ مە دە جارنان دبە « s » و جارنان

دبه « t »: «ئەسەر» و «میرات»

دڤێت هەرفەکێ ژ « ذ »ـ ێ رە ببینن و من « z »ـ یەکا دو نقتە ل بنی ئافراند « z̤ ». ئەڤ دەنگ د کوردیێ دە دبە « z ».

دانینا دو نقتەیان ل بنێ « s̤ » و « z̤ »ـ یێ ژ دانینا خێزکەکێ چێترە لەورا گاڤا مرۆڤ بنێ تەکست یان بێژەیەکێ خەت دکە خەت و خێزک تێکلێک دبن.

شانەک

جەلادەت ئالی بەدرـ خانی ژ هەرفا « ح » و « غ »ـ یێ رە « ḧ » و « ẍ » پەژراندبوون. دەنگدێرێن عەرەبیێ ب دانینا نقتەیەکێ ل بنێ هەرفان تێن ترانسلیتەرە کرن، لەورا چێترە کۆ ئەم ژی ئستقرارەکێ بێخن هەرفێن ترانسلیتەراسیۆنێ و نقتەیەکێ دانین بنێ « h » و « x »ـ یێ و وەکی « ḥ » و « x̣ » بنڤیسین. یانی: « ḥakim » و « x̣ayîn »

دەنگدێر

٢١٠) دەنگدێرێن عەرەبیێ ب سەر، جر و بەر ـ ێ و «ئەلف»، «یێ» و «واو ـ ێ» ڤە گرێدایی نە. ناڤێ سەر، جر و بەر ـ ی ب زمانێ عەرەبی فتحە، کسرە و ضمّە یە.

ا. دەنگدێرێن کورت

e = ژ بۆ فەتحەیێ (سەرێ)

i = ژ بۆ کەسرەیێ (جرێ)
u = ژ بۆ ضەممەیێ (بەرێ)

کَتَبَ، مِن، رَجُل

٢. دەنگدێرێن درێژ

a = ژ بۆ فەتحەیا کۆ *ئەلف* ل پەی تێت
î = ژ بۆ کەسرەیا کۆ *یێ* ل پەی تێت
û = ژ بۆ ضەممەیا کۆ *واو* ل پەی تێت

کَانَ، دِين، رَسُول

هنەک نیشاندەکێن دی

٢١١) ئەڤ ژی هنەک نیشاندەکن کۆ د عەرەبیێ دە تێن ب کار ئانین:

(ّ) *شەددە* ئەڤ نیشاندەک دو دەنگدارێن د هەڤ دە نیشان دکە.

کُلّ: kull، اللّه: Ellah

(ْ) *سوکون* ئەڤ دیار دکە کۆ پشتی دەنگدارەکێ دەنگدێرەک نایێ و مرۆڤ ل

سەر دەنگدارێ رادوەستە. وەکی هەرف نایێت نڤیساندن.

مسجد، شکل

(آ) مەددە ئەڤ نیشاندەک د سەرێ بێژەیان دە دبە «ا» و د نێڤا بێژەیان دە دبە هەمزە + ا

آمنه، قرآن، ملآن

(ً) تەنوین ئەڤ نیشاندەک فۆرما نەبناڤکری یا ناڤدێران نیشان دکە و د داویا بێژەیان دە دبە -un, -en یان -in

رَجُلٌ: reculun، فَرَساً: feresen، مُسَاواتٍ: musawatin

(ء) هەمزە وەکی نیشاندەک (’ یان ‘) تێت نڤیساندن، نابە هەرف.

مأكَل: me’kel

(الـ) ئەڤ داچەکا بناڤکرنێ یە و هەگەر نە د دەستپێکا کۆمەکەکێ دە بە هەرتم ب هوورەکێ تێت نڤیساندن.

الملک : el-mulk، الارض: el-‘erḍ

شانەک

ژ بیر نەکە کۆ ئەڤ هەرفێن ترانسلیتەراسیۆنێ تەنێ د تەکستێن ب زمانێ عەرەبی دە تێن ب کار ئانین. بێژەیێن کوردیێ یێن کۆ ب ئەسلێ خوە ژ عەرەبیێ هاتنە، ب هەرفێن ترانسلیتەراسیۆنێ نایێن نڤیساندن.

بۆ نموونە ضەممەیێن عەرەبیێ، یێن کۆ واو- ەک نادە پەی، د زمانێ کوردی دە دبن « i »:

ḥukûmet دبە hikûmet

munaqeşe دبە minaqeşe

لێ بەلێ مرۆڤ دکارە کلاسیکێن کوردان، یێن وەکی *مەم و زین* و *دیوانا مەلایێ جزیری* ب هەرفێن ترانسلیتەراسیۆنێ بنڤیسینە. ئەڤ قاعدەیەکا ئاوارتەیە و تەنێ ژ بۆ کلاسیکانە.

نیشاندەکێن سەراستکرنێ

۲۱۲) گاڤا کۆ مرۆڤ تەکستەکێ ئان دەستنڤیسەکێ ل سەر کاغەزێ سەراست دکە مرۆڤ هنەک نیشاندەکێن سەراستکرنێ ب کار تینە. ل ژێرێ لیستەیەکا نیشاندەکێن سەراستکرنێ هەیە. هەر سەراستکەرەک بەلکی د کارێ خوە دە ڤان نیشاندەکان هەمیان ب کار نەئینە، لێ بەلێ ناسکرنا وان کارێ مرۆڤی هێسانی دکە.

د ستوونا پێشیێ دە مەعنەیێن وان هاتنە نڤیساندن، د ستوونا ددۆیێ دە ئاوایێ بکارئانینا وان هاتنە نڤیساندن و د ستوونا پاشیێ دە نیشاندەکێن کۆ مرۆڤ داتینە مارژینالێ هاتنە نڤیساندن.

ئەنستروکسیۆن	بکارئانین	ل مارژینالێ
نەگوهۆرە	---- ل بنێ هەرف(ان)	ⓥ
هەرفێ ژێ ببە	\ ل سەر هەرفان	ꝺ
بێژە(یان) ژێ ببە	⊢⊣ ل سەر بێژە(یان)	ꝺ
هەرفێ ژێ ببە و بگرە	⁐ ل سەر هەرفێ	ꝺ͡
بێژەیان ژێ ببە و بگرە	⊢⊖⊣ ل سەر بێژە(یان)	ꝺ͡
تەکستا ل مارژینالێ بێخە هر	⋌	⋌ *(تەکستا نوو)*
هەرفێ بگوهۆرە	\ ل سەر هەرفێ	\ هەرفا نوو ل هر بنڤیسینە
بێژە(یان) بگوهۆرە	⊢⊣ ل سەر بێژە(یان)	بێژە(یێن) نوو ل هر بنڤیسینە

بکە ئتالیک	___ ل بنێ هەرف و بێژە(یان)	⊔⊔	*ئان ئتالـ.*
ئتالیکێ بکە نۆرمال	هەرف و بێــژە(یان) بێــخــە نێڤ خەلەکێ ◯	⊔/⊔	*ئان نۆرم.*
بکە گردەک	≡ ل بنـــــێ هـەرف و بێــژە(یان)	≡	*ئان گرد.*
بکە هوورەک	= ل بنێ هەرف و بێژە(یان)	=	*ئان هوور.*
رەش بکە	﹏ ل بنێ هەرف و بێژە(یان)	﹏	*ئان رەش.*
بکە رەش و ئتالیک	﹏ ل بنێ هەرف و بێژە(یان)	⊔⊔	*ئان رەش و ئتالـ.*
گردەکان بکە هوورەک	هەرف و بێــژە(یان) بێــخنە نێڤ خەلەکێ ◯	≢	*ئان هوور.*
نیڤگردەکان بکە هوورەک	هەرف و بێــژە(یان) بێــخنە نێڤ خەلەکێ ◯	≠	*ئان هوور.*
بگرە، ڤالاهیێ راکە	◯ هەرفان پێکڤە گرێ بدە	◯	
ڤالاهیێ بێـخـە نێـڤـبـەرا هەرفان	ا ل نێڤبەرا هەرفان	Y	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
ڤالاهیا نێڤبەرا هەرفان راکە	⏀ ل نێڤبەرا هەرفان	⏀	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
ڤالاهیێ بێـخـە نێـڤـبـەرا بێژەیان	Y ل نێڤبەرا بێژەیان	Y	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
ڤالاهیا نێڤبەرا بێژەیان راکە	⏀ ل نێڤبەرا بێژەیان	⏀	
نێڤبەرا رێزان بکە نۆرمال	(هەردو ئالییێن رێزان پێکـڤە گـرێ بـدە)		

بگوهۆرە بکە نقـــتـــە، نقتەجۆت، نقتەبهنۆک و هتد	\ ل سەر هەرفێ	\. ، \: ، \، ، \؛ (\،\)
نقتە، نقتەجۆت، بهنۆک، نقتەبهنۆک و هتد بێخە هر	✗	\. ، \: ، \، ، \؛ (\،\)
کەڤانەکان بێخە هر	✗	(\)
بگوهۆرە بکە نیـشـانـدەکا ژێگرتنێ	\ ل سەر هەرفێ	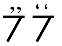 ئان 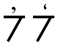 ئان 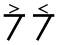
نیشاندەکا ژێگرتنێ بێخە هر	/	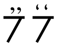 ئان 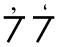 ئان
نیـشـانـدەکـا ئاپۆسـتـرۆفێ بێخە هر	/	
بکە بلندەک	\ ل سەر هەرفێ	وەکی:
بکە نزمەک	\ ل سەر هەرفێ	وەکی:
بگوهۆرە بکە سێ نقتە	\ ل سەر هەرفێ	...
سێ نقتەیان بێخە هر	✗	...
بگوهۆرە بکە بەندک	\ ل سەر هەرفێ	
بەندکێ بێخە هر	✗	
هـەرفـێ بـگـوهـۆرە، بـکـە ئتالیک	\ ل سەر هەرفێ	⊘
فۆنتێ شاش	هەرف(ان) بێـــخـــە نیڤ خەلەکێ ○	⊗ *ئان ف.ش*

نێڤبەرا رێزان فرەه بکە	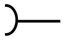	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
نێڤبەرا پاراگرافان فرەه بکە	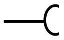	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
نێڤبەرا رێزان بگرە	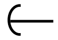	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
نێڤبەرا پاراگرافان بگرە	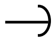	*پۆنتۆیان بنڤیسینە*
دەست ب پاراگرافەکا نوو بکە		
پاراگرافێ راکە	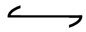	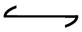
جهێ هەرف و بێژە (یان) بگوهۆرە		
جهێ رێزان بگوهۆرە	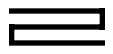	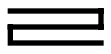
بینە نێڤێ (سەنتەرێ)	[تەکستێ نیشان بکە]	[ ]
تێچوویێ بێخە هر	□	□ *پێڤانا تێچوویێ بنڤیسینە*
تێچوویێ ژێ ببە	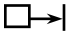	
ملێ راستێ ڤە ببە	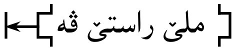	
ملێ چەپێ ڤە ببە	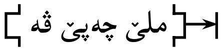	
ستوونێ بکە همبە ڤێ پیڤانێ	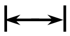	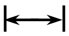 *پیڤانێ بنڤیسینە*
بەر ب ژۆر ببە	ڤێ تەکستێ بدە ئالیێ ژۆری	

بەر ب ژێر ببە	ڤێ تەکستێ بدە ئالییێ ژێرێ	
خێزا بنێ ژێ ببە		
کیتەکرن شاشە		*یا راست بنڤیسینە*
تا هرە ژێ ببە	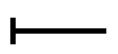	
ژ هر و پێڤە ژێ ببە		
ئەم ـ داشێ بێخە هر		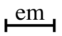
ئەن ـ داشێ بێخە هر		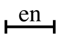

فەرهەنگۆک

کـوردی	ئنگلیزی	عەرەبی
ئاوارتە	Exception, irregula	استثناء
ئتالیک	Italic	مائل
ئدیۆم	Idiom	مصطلح
ئقتباس	Extract	اقتباس
ئەکسپۆزیسیۆن	Exposition	شرح
بانەشان	Exclamation	تعجب
بەش	Chapter	قسم
بێژە	Word	كلمة
بەندک	Hyphen	واصلة
بلێڤکرن	Pronunciation	تلفظ
بناڤکری	Definite	واضح، معروف
بنسەرنڤیس	Sub heading	عنوان فرعي
بنخەتکرن	Underlining	تحته خط

بەرسەر	Object	المفعول به
پاراگراف	Paragraph	فقرة
پارانتەس	Paranthes	قوس
پارکیت	Suffix	سابقة
پاشناف	Surname, family name	اسم العائلة
پرۆناف	Pronoun	ضمير
پەریۆد	Period	نقطة
ترادسیۆن	Tradition	تقليد، عادة
ترانسلیتەراسیۆن	Translation	ترجمة
تەرمینۆلۆژیا	Terminology	علم المصطلح
تەکست	Text	نص
تەوانگ	Declination	إمالة
خێزکا ئاخافتنێ	Dash, en-dash, em-dash	خط مائل
خێزکا خوەهر	Solidus; slash	مفرد
داچەک	Preposition	حرف جر
داکتیلۆ	Dactilo	طابعة
دەنگدار	Consonant	حرف صحيح
دەنگدێر	Vowel	حرف علة

دەستخەت	Calligraphy	مخطوطة
دیالۆگ	Dialoge	مناظرة، نقاش، حوار
راڤەک	Explanation	توضيح
رایەک	Etymon, root	جذر
رەنگدێر	Adjective	صفة
رەزەرڤاسیۆن	Reservation	احتياط
رەفەرەنس	Reference	مرجع، مصدر
ژێگرتن	Quotation	جملة أو فقرة مقتبسة
ژمارناڤ	Numeral	عدد
سپەسیفیسەکرن	Specification	تخصيص
سەرەناڤ	Personal name	اسم علم
سەرنڤیس	Headline; caption	عنوان رئيسي
شانەک	Mark	علامة
فۆرموولاسیۆن	Formulation	صياغة
فۆنت	Typeface	حرف(شكل الخط)
فۆنکسیۆن	Function	وظيفة، عمل، مهمة
ڤاریانت	Variant	تهجئة مختلفة لكلمة
ڤەبژارتن	Sorting	تصنيف

ڤەکیت	Spelling, division into syllables	تهجئة، التقسيم الى مقاطع
ڤەکیتاندن	Divide… into syllables, Dictate	تقطيع
ڤەقەتاندەک	Article	أداة
ڤێســـە	Break, pause	وقفة
کەرت	Fraction	جزء
کەڤانەک	Parenthes	قوس
کەمبەرکەڤانەک	Brace	حاصرة
کرار	Subject	فاعل
کیت	Syllable	مقطع
کیتەکرن	Spell out by syllables, spelling	تقطيع
کۆمبینازۆن	Combination	مركَّب
کۆمپۆزیتۆر	Compositor	منضِّد
کۆمەک	Clause, phrase, sentence	شبه جملة، جملة تابعة
کورتەک	Abbreviation	اختصار
گەلەژمار	Plural	جمع

گهانەک	Conjunction	حرف عطف(أداة الربط)
گردەک	Capital letter	حروف كبير
گوشەکەڤانەک	(Square) brackets	معقَّف
لێکەر	Verb	فعل
لۆگۆتیپ	Logotype	علامة مميّزة
مارژینال	Marginal	طرفي
مەتۆد	Method	منهج، اسلوب
ناڤدێر	Noun	اسم
نەبناڤکرى	Indefinite	غير واضح، نكرة
نێڤبەر	Interval	فاصل
نێڤەرۆک	Contents; content	محتوى
نمره	Number	رقم
نقته	Full stop, period	نقطة
نقتەبانگ	Exclamation point	علامة تعجب
نقتەبهنۆک	Semicolon	الشَّولة المنقوطة
نقتەجۆت	Colon	نقطتان
نقتەپرس	Question mark	علامة استفهام
نقتەشانى	Punctuation	تنقيط(وضع النقط والفواصل)

نیشاندەک	Sign, mark	علامة
نیشاندەکا ژێگرتنێ	Quotation mark	علامة الاقتباس
نیشاندەکا ڤاڤێرکرنێ	Punctuation mark	علامة التنقيط
هەڤەناڤ	Common noun	اسم نكرة
هەڤۆک	Sub-clause	الجملة الفرعية
هەڤۆکا نێڤبرٍ	Insert	يُدرِج
هێمان	Element	عنصر
هۆکەر	Adverb	ظرف
یەکەژمار	Singular	خط(شرطة، قاطعة)
زایەند	Gender	جنس

سەرکانی

Bayezîdî, Mele Mehmûdê (1858). *Tewarîxa Şerefxaneyê*. Petersburg

Bedir Khan, Sureya (1928). *The Case of Kurdistan Against Turkey*. Philadelphia

Bedir-Xan, Celadet Ali (1932–1943). *Hawar*. Şam, hjmr. 1–57

Bedir-Xan, Celadet Ali (1942–1945). *Ronahî*. Şam, hjmr. 1–28

Bedir-Xan, Celadet Ali (1992 /1933/). *Bir Kürt Aydınından Mustafa Kemal'e Mektup*. Istanbul: Doz Yayınları

Bedir-Xan, Celadet Ali (?). *Ferhenga kurdî-fransî*, Çap nebûye

— Bedir-Xan, Celadet Emir & Lescot, Roger (1990). *Kürtçe Grameri*. Paris: Institut kurde de Paris

- Bedir-Xan, Kamuran Ali (1943–1946). *Roja Nû*. Beyrût, hjmr. 1–73

Bedir-Xan, Kamuran Ali (1953). *Langue kurde*. Paris

Bedir-Xan, Kamuran Ali (1986). *Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer*. Özgürlük Yolu Yayınları

— Bedir-Xan, Kamuran Ali (1989). *Le kurde sans peine*. Paris: Institut kurde de Paris

Blau, Joyce (1975). *Le kurde de 'Amadiya et de Djabal Sindjar*. Paris: Librairie C. Klincksieck

Blau, Joyce (1980). *Kürtçe/Türkçe, Kürtçe/Fransızca, Kürtçe/İngilizce Sözlük*. Istanbul: Sosyal Yayınları

— Butcher, Judith (1996). *Copy editing*. Cambridge: The Cambridge Handbook. 3rd. ed.

– Dagens Nyheter (1988). *Dagens Nyheters Skrivregler*. Stockholm: Dagens Nyheters Förlag

Dil Derneği (1996). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Dil Derneği

- Drillon, Jacques (1991). *Traité de la ponctuation française*. Paris: Gallimard

— Engdahl, Magnus, et al. (1985). *Stora engelsk-svenska ordboken*. Stockholm: Esselte Studium

Enwall, Jeanne & Lötmarker, Ruth (1995). *Fransk-svensk ordbok*. Stockholm: Natur och Kultur

— Francis, Annette (1990). *Smart English*. New York: Penguin

-- Gewranî, Elî Seydo (1985). *Ferhenga kurdî/yaî nûjen*. Iman/Urdun

Girodet, Jean (1988). *Savoir les règles de l'orthographe*.

Paris: Bordas

— Hacî Marûf, Ewrehmanê (1986). *Nivîsînî kurdî be elfubê 'erebî.* Bexda

— Hellmark, Christer (1991). *Typografisk handbok*. Stockholm: Ytterlids/Ordfront

— Holmberg, Per Olof, *& [illegible]* (1993). *Modern fransk grammatik.* Stockholm: Almqvist & Wiksell

— Korkmaz, Zeynep (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK

— Malmîsanij, Mihemed (1994). *Cizira Botanlı Bedirhaniler ve Bedirhani Ailesi Derneği'nin Tutanakları*. Stockholm: APEC

Mukriyanî, Hejar (1990). *Ferhengi kurdî-farsî*. Tehran: Sirûş

— Smith, Frank (1986). *Läsning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Svartvik, Jan & Sager, Olof (1985). *Modern engelsk grammatik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

— Svenska språknämnden (1991). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

— Türk Dil Kurumu (1988). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK. Cilt 1-2

The Economist (1996). *Style Guide*. London: Profile Books Ltd.

— Thurén, Torsten (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Runa

— Tidningarnas Telegrambyrå (1988). *TT-språket*. Stockholm

— University of Chicago (1993). *Chicago Manual of Style*. Chicago: University of Chicago Press, 14th edition

— von Le Coq, Albert (1903). *Kurdische Texte*. Berlin

— Xanî, Ehmedê (1947). *Mem û Zîn*. Amidê/Heleb

— Xanî, Ehmedê (1903). *Eqîda îmanê*. (ji von Le Coq)

— Xanî, Ehmedê (1903). *Nûbihara biçûkan*. (ji von Le Coq)

— Åkerblom, Hans (1988). *Läsinlärning: från teori till praktik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Armanc, kovareka yekhejmarî, li Stockholmê derdikeve, hjm. 1–136

— *Dildar*, kovara Yekîtiya Ciwanên Kurd li Swêdê, hjm. 1–20

— *Çira*, kovara Komeleya Nivîskarên Kurd li Swêdê, hjm. 1–8

Hêvî, kovara Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hjm. 1–8

Kurmancî, kovara Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hjm. 1–18

— *Nûdem*, kovareka sêhmehî, li Stockholmê derdikeve, hjm. 1–22

ئەندەکس

د ڤێ ئەندەکسێ دە رەقەم نمرەیێن بەندان نیشان ددن و رەقەمێن رەشکری جهێن بنگەهی دیار دکن. ژ بەر کو ئەو بێژە و بابەتێن کو هوون لێ دگەرن دبە کو نە ب ناڤ و سەرناڤێ وە هزرکری بە، پێویستە هوون چاڤێن خوە ل هەمیێ ئەندەکسێ بگەرینن.

ئا

ئاکسەنت:
ئاکسەنتا ئاکووت: ١٩٣
ئاکسەنتا گراڤ: ١٩٤
ئاپۆسترۆف: ٢٣١، **١٩٢–١٨٩**، ١٧٩، ١١٠
د ژێگرتنێ دە: ١٧٩
ئاستەریسک: ٢٥
ئاڤەستا: ٦٧

ب

باکور/باشور: ٥١
بانەشان: ١٤١، ١٢٧، ٤٥، ٢٢، ١٣
بانکجیرۆ: ٧٤
بەندک: ٢١٢، ١٨٧، **١٦٥–١٥٦**، ١٥١، ١٤٥، ١١٠، ٥٣، ١٨
ب جۆتناڤان رە: ٥١
ب نمرەیان رە: ٧٤
ب ژمارناڤێن ریزێ و تەوانگێ رە: ١٩٠، ٨٠
ب کورتەکێن سالان رە: ٨٣
ب هەژمار و رەنگدێران رە: ٩١
بەرسڤ: ١٧٨، **١٨**، ٤، ٢
بەش: ١٧٠، ١٢٢–١٢١، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٨، **٥–١**
بێژەیێن بیانی: ١٩٣، ١٨٣، ٥٠

بێژەییێن دەمدیارکەر: ٦٦، **٦٥**
بـــهــــنۆک: ١٣٨، **١٣٧-١٣١**، ١٢٧، ١١٠-١٠٩، ٢٣
پشتی کەڤانەکان: ١٦٨
پشتی خێزکا ئاخافتنێ: ١٤٧
بەری کەرتێن ثانیەیێ: ١٢٠، ٨٢
د هەژمارێن مەزن دە: ٧٢
بهنۆکـا دەهێکێ: ٢٠٨، ١٣٧، ١٢٣، ١١٠، ٨٩، **٨٢**، ٧٢
بهنۆکا مانەگوهۆر: ١٣٦
بنسەرنڤیس: ٨، ٥، ٢-١
بنخەتنڤیس: ٣٧، ٣-٢

ج
جۆتناڤ: ١٥٩، ١٥٢، ٥١

چ
چەکا پەرەیان: ٧٣

د
دائرە: ٦١-٦٠، ٥٨-٥٧
دەمسال: ٦٥
دەقاندن: ١٥٣، ٢٣
دەقیقە: ٢٠٨، ١٤٤، ١٢٠، ١١١، ٨٩
دەربدان، جارنان: ٢٠٨
دەرەجە: ٢٠٨، ١١١
دەسیمال: فەدبکرە «دەهێک» و «بهنۆکا دەهێکێ»
دەزگەهێن برێڤەبەر: **٦٢-٥٧**
دیاگرام: ٢٣
دیالۆگ: ١٤٥، ١٤٢، ٢١، ١٨، ٢
دۆلارێ ئەمەریکی: ٢٠٧

ئە/عە
ئەلفابە: ٢٠٩، ٤٢
عەدەدێن کچک: ٨٦، ٧١
عەشیر(ناڤ): ٦٧
عەین: ٢٠٩

ف
فەرهەنگ: ١٦٤، ١٣٩، ٢٣، ٧
فڕکرن: ٣٨

فیلم: ٦٧، ٤٠
فۆنەتیک: ١٧٤
فۆنت: ٢١٢، ١٢٤، ٢٤، ١٦، ٥، ٣-٢
فۆت: ٢٠٨. ١١١
فـــرانسی: ١٩٤، ١٧٧، ١٠٩، ١٠٤، ٧٥، ٦٥، ٢٩

گ

گەلەژمار: ١٠٣-٩٢، ٧٨
گهانەک: ١٥١، ١٣٢، ٥٨، ٢٣
گـردەک: ١٤٣، ١٤١، ١٠٦، **٦٩-٦٧**، **٦٥-٥٨**، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥١، **٤٩-٤٣**، ٣٩، ٢٣، ١١، ٣
گوشەکەڤانەک: **١٧٤-١٧٢**
د ژێگرتن و ئەقـتـبـاسـان دە: ١٧٢، ١٥٢، ١٣٠، ١٧، ٥
وەکی پارانتەسێ: ١٦٩
د ماتەماتیکێ دە: ١٧٣
د فۆنەتیکێ دە: ١٧٤

ه

هەژمارێن گرۆڤەر: ٧٨، **٧٣**
هەژمارێن مەزن: **٧٤-٧٢**
سەنفاندنا وان: ٧٣-٧٢
هەژمار ئان تیپ؟: ٧٦، ٧٣
هەلبەست: **١٩٩، ١٧٢**، ١١٤
هەمزە: ٢٢١
هەرێم: ٦٩، ٥١
هەڤەناف: ٤٧
یێن کەسان: ٦٠
یێن نەسل و گروبان: ٥٣-٥٢
یێن رۆژان: ٦٥
یێن قانوونان: ٦٧
یێن پیڤانان: ١٠٥
یێن زانیاری: ٥٤
یێن دەزگەهان: ٦٠، ٥٧
یێن هشیناهیان: ٥٤-٥٢
یێن تەخلیتان: ٥٤-٥٢
هەڤۆک: ١٤١، ١٣٢
هەڤۆکا نێڤبر: ١٤٠، **١٣٥**
هەڤۆکا ڤەگوهۆستنێ: ١٤١، ١٣٤، ٢٢
هەیڤ(مەه): ٨٦-٨٤، ٦٥

هەزارێک(. ٪): ٢٠٦
هێمان: **٩٥**، ٧٢، ٧
هۆکەر: ١٠٢ [شانەک ٣]
«هۆن» یان «تو» ؟: ٦٨
هـــوورەک: ٢١٢، ٢١١، ١٦٨، ١٤٣، ١٣٨، ١٢٧، ١٠٦، ٦٩، **٦٧-٥٨**، ٥٦، **٥٤-٤٦، ٤٣**، ٢

ئـ/عـ

ئتالیک: ٢١٢، ٤٠، ٣٧، ٣٤، ٢٩، ١٥
ئقتباس: ١٧-١٦، ٩
ئمزا: ٣٣
ئنجیل: ٦٧
ئنگلیز(î): ٢٠٩، ٢٠٧، ١٩٨، ١٤٥، ١٣٧، ٨٩، ٧٥، ٧٥، ٧٢، ٦٨، ١٨
عنوان: ٥٠
ISSN و ISBN: ٧٤

ئیـ

ئیرۆنی: ١٨٤، ٣٥

ژ

ژمارناڤ: ٨١-٧٠
پێن بنگەهی: ٧٧
تەوانگا وان: ٨١، ٧٩-٧٨
ژمارناڤێن ریزێ: ١٢٠، **٨١-٧٩**
ژێئاڤێتن:
د ژێگرتنێ دە: ١٧٢، ١٥
د ئقتباسان دە: ١٥٢، ١٧
ب ئاپۆستروٚفێ: ١٨٩
ژێگـرتـن: ١٨٦، ١٧٨-١٧٧، ١٦٩، ١٥٢، ١٤٩، ١٤١، ١٣٠، ١٢٤، ٤٥-٤٤، ٢٧، ١٨، ١٣-٩
ژێگرتن د ژێگرتنێ دە: ١٩١، ١٧٦، ١٤
گوهۆرین د ژێگرتنێ دە: ٢٠، ١٥
سەراستکرنا ژێگرتنێ: ١٧٢، ١٥

ک

کاتالۆگ: ٦
کەمبەرکەڤانەک: **١٧٦-١٧٥**
کـــــەرت: ٢٠٨، ٢٠١، ١٢٠، ٨٩، ٧١-٧٠

کەڤانەک: ٢١٢، ١٧٣، ١٧١-١٦٦،
١٣٠، ١٢٦، ١٢٤، ١٢١، ١١٢،
١٠٩، ٣٤، ٢٨، ٢٥

کەڤانەکا راستێ: ١٧١، **١٧٠**، ١٢١، ٢٥

کتێبێن دینی: ٦٧، ٤٨

کیت: ٤٣

کلاسیک: ٢٢١، **١٠٣-١٠٢**، **٧٩-٧٨**، ١٠

کۆمەکا داخوازێ: ٣٣

کۆمەلە: ٥٦-٥٥

کۆمیسیۆن، کۆمیتە: ٥٩-٥٨

کۆمپیوتەر: ٢٠٣

کۆڤار و رۆژنامە: ٥٥، ٤٠

کورتەک: ١١٩، ١١٠، ١٠٧-١٠٤

د هەیڤان دە: ٨٥

د پیڤانان دە: ١٠٥، ٧٠

د هەڤەناڤان دە: ٦٠

ژ بۆ رۆژان: ١٠٤، ٨٥

ب گردەکان رە: ١٠٦، ٥٦

ب رەقەمان رە: ٧٥

د سالان دە: ١٦٥، ١٥٨، ٨٧، ٨٣

کورتکرن: ١٥٢، ١٤٧، ١٢٤، ٨٥،
٧٥، ٢١، ١٥

ل

لاتینی: ٢٠٩، ٤٢

هەڤەناڤێن لاتینی: ٥٤

لێکەر: ٩٥، ٩٢، ٧٨، ٢٢، ٢٠

لێ زێدەکرن: ١٧٢، ١٦٧، ١٤٦

لیستەیا کورتەکان: ١٠٤

لۆگۆتیپ: ٥٦

م

مەددە: ٢١١

مەم و زین: ٢١١، ١٩٩، ١٨٠،
١١٥، ١٠٣-١٠٢

مقدار: ١٥٠، ٩٠، ٧١-٧٠

مینووس: ٢٠٨، ١٤٩، ١٥٤

میر و مەلک: ٦٠، ٥٠، ٤١

ن

نامە: ١٢٧، ٤٠، ٣٣

نامەیێن رەسمی: ١٢٧، **٣٣**
ناڤێن ئالیێن جۆگرافیک: ٥١
ناڤێن جهێن جۆگرافیک: ٦٩، ٦٣، ٥١
ناڤێن دائرەیان: ٦١-٦٠، ٥٨-٥٧
ناڤێن دەلالیێ: ١٨١
ناڤێن فیلمان: ٦٧، ٤٠
ناڤێن گەمیان: ١٨٠
ناڤێن هەیڤان(مەهان): ٨٦-٨٤، ٦٥
ناڤێن ژ زمانێ عەرەبی: ٢٠٩، ٤٢
ناڤێن کەسان: ٦٧، ٦٤، ٥٤، ٤٨، ٤٢-٤١
ناڤێن کێم قەدرێ: ١٨١
ناڤێن کۆمەلەیان: ٥٦-٥٥
ناڤێن کورتکری: ١٥٩، ١٢٤، ١١٩
ناڤێن نڤیسکاران:
د لیستەیا سەرکانیان دە: ٢٠٧، ١٥١، ٢٩-٢٨
ناڤێن پربێژە: ٥٠-٤٩
ناڤێن پرتووکان: ٦٧، ٤٠
ناڤێن رۆژان: ٨٥، ٦٥
ناڤێن شرکەتان: ٢٠٧، ٦٢، ٥٥
ناڤنیشان: ٣٣
نەخشە: ١١٠
نەخوەشی: ٥٤
نەورۆز: ٦٥
نێڤبەر: ١٦٥، ١٥٠، ٧٦، **٧٥**
نێڤبەرنڤیس: ٢-١
نێڤبەش: ٢٨، ٥، ٢
نێڤبرێن وەکی پارەنتەسان: ١٦٨-١٦٧، ١٤٨-١٤٧، ١٤٦، ١٤٠، **١٣٣**، ٨
نێڤەرۆک: ٣٧، ٢٣-٢٠، ٦، **٥**، ١
نمرە: **٧٤**، ٥
نمرەکرن: ٨١، **٧٤**، ٧٠، ٣١، ٢٦، ٥
نمرەیا بانکجیرۆیێ: ٧٤
نمرەیا پۆستجیرۆیێ: ٧٤
نمرەیا پۆستەیێ: ٧٤
نمرەیا تەلەفۆنێ: ١٦٥، ٧٤
نمرەیا خودێدانێ: ٧٤
نقتە: ٢١٢، ٢٠٩، ١٦٨، ١٣٨، ١٢٤-١١٥، **٢٤-٢٣**، ١٢، ٢
د تاریخ و ساعەتان دە: ٨٩

ب هەژمـار و رەقــەمــان رە: ٢٠٨،
١٢١-١٢٠، ٨٢، ٨٠، ٧٢
شوونا نقتەبهنۆكێ: ١٢٨، ١١٦
ب ڤالاهیێ رە: ١١٠-١٠٩
د كورتەكان دە: ١١٩، ١٠٧-١٠٤
ل رەخ نیـشــاندەكـێـن دی: ٢٠٠،
١٨٦، ١٧٠، ١٦٨، ١٢
نقتەبانگ: **١٣٠-١٢٧**
دگەل نیشاندەكێن دی: ١٨٦، ١٦٨،
١٣
د نێڤ گوشەكەڤانەكێ دە: ١٣٠، ١٥
ب ڤالاهیێ رە: ١٢٧، ١٠٩
نقتەبهنۆك: ٢١٢، **١٤٠-١٣٨**
ب ڤالاهیێ رە: ١٠٩
نقتـەجۆت: **١٤٥-١٤١**، ١١٠-١٠٩،
٨٩، ١٨، ١٢
بەری گردەكان؟: ٤٦-٤٤، ١٢
ل پێشیا نموونەدانان: ١٤٣، ٤٦
د كورتەكان دە: ١٤٤
نقتـەپرس: ١٨٦، ١٦٨، ١٣٤، **١٢٦-**
١٢٥، ١٠٩، ١٤
نقتەشانی: ١٠٨، ٢٠
نڤیسكار: ٢٠٧، ١٥١، ٢٩-٢٨
نیشاندەكا دوبارەكرنێ: ١٨٨
نیشاندەكا هەزارێكێ: ٢٠٦
نیـشــاندەكـا ژێگرتنێ: ١٩١، **١٨٨-**
١٧٧، ١٤٩، ١١٢، ١٠٩، ٤٠، ٣٥،
٢٩، ٢٢، ١٨، ١٦، ١٠
ب دیاركـرنا بێـژەیان: ١٨٥-١٨٣،
١٨١، ٣٥
بۆ ئیرۆنییێ: ١٨٤، ٣٥
بۆ بەرسڤێ: ١٧٨، ١٤٢، ١٨
بۆ ژێگرتنان: ١٤-١١
نیـشــاندەكـا ژێگرتنێ یا كت: ١٩٢،
١٧٩، ١٤
نیشاندەكا لێكڤەكرنێ: ٢٠٨
نیشاندەكێن ماتەماتیكێ: ٢٠٨، ١٧٣
نیشاندەكا پاراگرافێ: ٢٠٤
نیشاندەكا سەدێكێ: ٢٠٦
نیشاندەكێن سەراستكرنێ: ٢١٢
نیشاندەكێن ڤاڤێركرنێ: ١٨٦، ١٦٨،
١٣٩-١٣٨، ٣٨-٣٧،

۲٤، ۱۸، ۱۳-۱۲
نیشاندەکێن وەکی بێژەیان: **۲۰۷-۲۰٤**
نیڤ گردەک: ۲۱۲
نۆت: ۲۹

پ

پاراگراف:
دابەشکرنا پاراگرافان: ٦
نیشانکرنا پاراگرافان: ۱۸، **۸-۷**، ۲
پارانتــەس: ۱۷۳-۱۷۲، **۱۷۱-۱٦٦**، ۱۷٤، ۱۳۳، ۱۱٤
د ماتەماتیکێ دە: ۱۷۳
د پارانتەسێ دە: ۱۷۳، **۱٦۹**، ۱۱٤
ب ڤالاهیێ رە: **۱۱۲**، ۱۰۹
ئان نیشاندەکەکا دی: ۱٤۷
پارانتەسا دەرڤە: ۱۷۳، ۱٦۹
پارکـــیت: ۱۹۰، ۱۸۷، ۱۰۳، ۱۰۲، ۹۷، ۹۵-۹٤
پارتییێن سیاسی: ٥٦
پاشنۆت: ۲۸، ۲٦-۲٤
پەریۆد: ۱٥۰، ٦٦
پێکڤەگرێدان: ۲۱۲، ۱۳۲
ب بەندکێ: ۱٦۰، ۱٥٦
یا جۆتناڤان: ۱٥۹، ۱٥۷، ٥۱
یا رەقەم و بێژەیان: ۱٥۸، ۹۱
د ڤەکیتێ دە: ۱٦۲، ۱٥٦
پرسێن رەتۆریک: ۱۱۸
پیڤان: ۱۰٥
پۆستجیرۆ: ۷٤
پۆست(نمرە): ۷٤
پرۆناڤ: ۷۸، ٦۸، ۲۰
یێن ئشارکی: ۱۰۲، ۹۹، ۷۹
یێن نەبناڤکری: ۱۰۳-۱۰۰، ۹۸-۹۷
یێن تەواندی: ۹۳
یێن خوەسەر: ۹۳
پرۆتۆکۆل: ۲۰٤، **۳۱-۳۰**، ۲۳، ۱۷
پوندێ ئنگلیزی: ۲۰۷
پونیۆ: ۲۱۲، ۱٦

ڤ

ڤانوون: ۲۰٤، ٦۷

قرآن: ٦٧
قوربش: ٩٠

ر

رەفەرەنس: ١٢٢
رەنگدێر:
ژ ناڤێن کەسان: ٦٤
ژ ناڤێن عەشیران: ٦٩
ب رەقەمان رە: ٩١
ب ڤەقەتاندەکان رە: ١٠٢
رەقەم: ٢٠٦-٢٠٤، ١٩٠، ١٨٨، ١٧١-١٧٠، ١٦٥، ١٥٨، ١٥٠، ١٤٤، ١٣٧، ١٢٢-١٢٠، ١١١-١١٠، ١٠٥، **٩١-٧٠**، ٢٩-٢٨، ٢٦-٢٥
رەشکرن: ٢١٢، ٣٧
رەخ سەرنڤیس: ٢
رێخستن: ٥٦-٥٥، ٣٣
رێزا ڤالا: ٨-٧، ٢
رێزێن هەلبەستان: **١٩٩**، ١٧٢، ١١٤
رێز سەرنڤیس: ٢
رۆژ(هەڤەناڤێن وان): ٨٥، ٦٥
رۆژێن تایبەتی: ٦٦-٦٥
رۆژنامە و کۆڤار: ٥٥، ٤٠
رووپەر: ٢٠٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٧، ٥

ث/س

ثالیثە: **١٢٠**، ٨٩
ثانیە: **٢٠٨**، ١٤٤، ١٢٠، **١١١**، ١٠٥، ٨٩
ساعەت(نڤیساندن): ١٤٤، ١٢٠، ٨٩، ٧٠
سال: ١٦٥، ١٥٠، ٩١، ٨٧، ٨٣، ٧٩-٧٨، **٧٥-٧٢**
سەدێک(٪): ٢٠٦
سەدسال: **١٥٠**، ٦٦
سەنفاندنا هەژمار و ئمرەیان: **٧٤-٧٢**
سەرنڤیس: ٥١، ٤٨، ٤٢-٤١
سەرەناڤێن کەسان: ٦٨-٦٧، ٦٤، ٤٨
سەرکانی: ٢٩-٢٧
سەرنڤیس: ١٧٠، ١٢٢-١٢١، ١١٥، ٣١، ٥، **٤-١**

نمرەكرنا سەرنڤیسان: ١٧٠، ١٢٢-١٢١
سێ نقته: ٢١٢، ٢٠٠، **١٢٤**، ١٥
سێ خێزكێن ئاخافتنێ: ١٥٢، ١٧، ١٥
سیستەما هارڤاردێ: ٢٩-٢٧
سیستەما ـ نڤیسكار ـ سالێ: ٢٩-٢٨
سیستەما ئۆكسفۆردێ: ٢٨
سۆرانی: ٢٠٩، ٧٩
ستران: ١٨٠، ٤٠
سوكوون: ٢١١

ش

شەددە: ٢١١

ت

تابلۆ: **١٥٥**، ١٧٠، ٢٣
تـــاریــــخ: ١٩٧، ١٩٠، ١٥٠، ١٢٠، **٨٧-٨٦**، **٨٤**-٨٣، **٨١**
تەكستێن چاپكری: ١٤٥، ٧
تەكستێن داكتیلۆیێ: **٣٨-٣٧**
تەكستێن لێكۆلینێ: ٥٥، ٢٧، ٣
تەلەفۆن(نمره): ١٦٥، **٧٤**
تەوانگ: **٩٨-٩٢**
ناڤدێرێن بناڤكری: ٩٦-٩٤
ناڤدێرێن نەبناڤكری: ٩٨-٩٧
یا گازیكرنێ: ٩٢
یا پرۆناڤان: ٩٣
تەورات: ٦٧
تێبینی: ١٧٠، ١١٥، ٢٥-٢٤
تێچوویی: ٢١٢، ١٨، ٨-٧
تێچوویيا هلاوستی: ٧
تیپۆگرافی: ١٠٧، ١
ترانسلیتەراسیۆن: **٢١١-٢٠٩**
دەنگدێر: ٢١٠
نیشاندەكێن دی: ٢١١
«تو» یان «هۆن» ؟: ٦٨
توم: ٢٠٨، ١١١

ڤ

ڤـــالاهی: ١٩٩، ١٧٧، ١٥١-١٥٠، ١٤٧، ١٤١، ١٣٨، ١٣١، ١٢٧، ١٢٥-١٢٤، **١١٥-١٠٨**، ٣٨، ٧

د هەژمـاران دە: ٢٠٦-٢٠٥، ١١٠، ٨٢، ٧٦، **٧٢**
ڤان و ڤۆن ـ ێن بیانی: ٤٣
ڤـەگـوهۆستن: ١٤٥، ١٢٤، ٧٠، ١٨، ١٠-٩
کورتە ڤەگوهۆستن: ١٤٤، ٢١، ٩
ڤەگوهۆستنا گشتی: ٢٢
ڤەگوهۆستنا دیرەک: ٤٤، ٢٠-١٩، ٩
ڤەگوهۆستنا ئەندیرەک: ٢٠-١٩، ٩
ڤەگوهۆستنا دیرەک-سەراستکری: ١٩، ٩
فۆرما کلاسیک یا ڤەگوهۆستنێ: ١٠
ڤـەکـیت و ڤـەکـیـتـاندن: **١٥٦**، ١٣٠، ٦٤، ١
ڤەقەتاندەک:
ناڤدێرێن بناڤکری: ٩٩
ناڤدێرێن نەبناڤکری: ١٠٢-١٠٠
تەوانگا ناڤد . نەبناڤکری: ١٠٣
ڤێسـە: ١٤٦

خ

خـێـزکـا ئاخـافـتـنێ(مـینووس): ٢٠٨، ١٥٥-١٤٥، ١٢١، ١٨، ٢
د دەقاندنێ دە: ١٥٣، ٢٣
د کۆمەکان دە: ١٤٨-١٤٧، ١٨، ٨
ب ڤالاهی رە: ١١٣
وەکی مینووسێ: ١٥٤
د ژێگرتن/ئقـتـبـاسـان دە: ١٥٢، ١٧، ١٥
د نێڤبەرا رەقەمان دە: ١٥٠، ٧٥
خـێـزکـا بەرسڤێ: **١٤٩**، ١٤٥، ١٤٢، ١٣٤، ١٨، ٢
خێزکا خوەهر: **٢٠٢-١٩٥**
د تاریخان دە: ١٩٧، ١١٤، ٨٦
بۆ رێزێن هەلبەستان: ١٩٩
بۆ پارانتەسێ: ١٦٩
خێزکا خوەهر یا پێش و پاش: ٢٠٣
خودێدان(ژ دایک بوون): ٧٤

ز

زایەند: ١٠٢-٩٢، ٧٩، **٧٨**
زەلال نڤیساندنا ناڤان: ٣٣
زمانێ ئاخافتنێ: ١٨٩، ١٠٢، ٢١